

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Maahanmuuttajataustaisten vanhempien vanhemmuuden tukeminen vastaanottokeskuksessa

Viitala, Hanna-Leena

2017 Laurea

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Laurea-ammattikorkeakoulu

Yhdessä enemmän

Maahanmuuttajataustaisten vanhempien vanhemmuuden tukeminen vastaanottokeskuksessa

Hanna-Leena Viitala
Sosionomi
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2017

Hanna-Leena Viitala

Maahanmuuttajataustaisten vanhempien vanhemmuuden tukeminen vastaanottokeskussa

Vuosi 2017 Sivumäärä 73

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tukea Hyvinkäällä sijaitsevan Metsätähden vastaanottokeskuksen asukkaiden vanhemmuutta. Tavoitteenani oli suunnitella ja toteuttaa toiminnallisten tuokioiden sarja, josta jää vastaanottokeskukselle malli. Sarjan tavoitteena on saada turvapaikanhakijat pohtimaan vanhemmuuttaan sekä viettämään enemmän aikaa lastensa kanssa.

Kehittämistehtävänä oli suunnitella ja toteuttaa tämä tuokioiden sarja vastaanottokeskuksen toiveiden, kyselytutkimuksen vastausten sekä teorian tietojen pohjalta. Näiden pohjalta tehtäväni oli tehdä tuokioista mahdollisimman mielenkiintoisia sekä saada ne vastaamaan asukkaiden tarpeisiin. Tehtävänäni oli lisäksi kerätä palautetta tuokioista niin niihin osallistuneilta asukkailta kuin niitä seuranneelta työntekijältä.

Keskeinen tietoperusta opinnäytetyössäni koostuu kulttuurin vaikutuksesta vanhemmuuteen ja lapsuuteen, vanhemmuuden tukemisesta, toiminnallisista menetelmistä sekä maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kanssa työskentelystä. Myös käsitteet turvapaikanhakija, vastaanottokeskus, kulttuuri ja kotoutuminen ovat olennaisia työni tietoperustan kannalta.

Opinnäytetyöni tutkimuksellinen osuus muodostuu kyselytutkimuksesta, jonka toteutin suomen- ja englanninkielisillä kyselylomakkeilla. Selvitin lomakkeilla vastaanottokeskuksen asukkaiden käsityksiä vanhemmuudesta sekä heidän mieltymyksiään vapaa-ajanviettotavoista. Itse tuokiot suunnittelin ja toteutin toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen.

Opinnäytetyöni keskeisin tuotos on tuokioiden sarjasta tehty malli. Se koostuu kolmesta erillisestä tuokiosuunnitelmasta. Niissä on jokaisessa keskusteluosuus pelkästään vanhemmille sekä toiminnallinen osuus vanhemmille ja lapsille.

Sain hyvää palautetta tuokioista niille osallistuneilta vastaanottokeskuksen asukkailta. He olivat tyytyväisiä saadessaan vaihtelua päiviinsä, päästessään viettämään aikaa yhdessä lastensa kanssa sekä oppiessaan suomalaisesta kulttuurista. Kehittämisenkohteeksi jäi se, miten miehet saataisiin osallistumaan paremmin tuokiolle; viimeiselle kahdelle tuokiolle osallistui ainoastaan naisia.

Hanna-Leena Viitala

Parenting support of parents with immigration backgrounds in a reception centre

Year	2017	Pages	73
------	------	-------	----

The purpose of my Bachelor's thesis was to support parenting of residents in Metsätähti's reception centre in the city of Hyvinkää. My goal was to plan and execute a series of functional sessions, which would be adopted by the reception centre as a permanent model. The goal of the series is to have asylum seekers to reflect on their parenthood and spend more time with their children.

My development task was to plan and carry out this series of sessions based on the requests of the reception centre relating to answers from a survey and theory. Based on this my objective was to make sessions interesting and to meet the needs of the residents. One of my tasks was also to collect feedback both from residents and a staff member who attended the sessions.

The essential knowledge base consisted of the following themes; influence of the culture on both parenthood and childhood, parenting support, functional methods and working with people with an immigration background. Also concepts of; asylum seeker, reception centre, culture and assimilation are valid for my thesis' knowledge base.

The research process of my thesis consisted of a survey, which I implemented with Finnish and English questionnaires. With this survey I researched the understanding of parenthood and preferences on leisure activities of the residents of the reception centre. The sessions I planned and implemented by using functional methods.

The "key" output of my thesis was the pattern of the series of sessions. The pattern consists of three individual session plans. Each of them have a discussion part for parents only and a functional part for parents and children.

I got positive feedback from the residents who attended the sessions. They were happy to have some variety to their days, getting to spend time with their children and learning about Finnish culture. There was also room left for improvement on how to get more men to participate in the sessions (there were only women in the two last sessions).

Keywords: Asylum seeker, Reception centre, Parenthood, Parenting support

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Tausta ja tarve vanhemmuuden tukemiseen vastaanottokeskuksissa	8
3	Kehittämistehtävä ja tavoite	9
4	Toimintaprosessin kuvaus ja käytettävät menetelmät	10
5	Turvapaikanhakijana Suomessa.....	11
	5.1 Käsitteitä	12
	5.2 Lainsäädäntöä ja sopimuksia.....	12
	5.3 Turvapaikanhakijan asema	13
6	Vastaanottokeskukset	14
	6.1 Elämää vastaanottokeskuksissa.....	14
	6.2 Hyvinkään Sahanmäen vastaanottokeskus	15
	6.3 Ohjaustyö vastaanottokeskuksissa	16
7	Kotoutuminen ja aiempien kokemusten siihen tuomat haasteet.....	16
	7.1 Kotoutuminen.....	17
	7.2 Aikaisempien kokemusten vaikutus kotoutumiseen	17
8	Kulttuuri	18
	8.1 Mitä on kulttuuri?	19
	8.2 Kulttuurien kohtaaminen	20
9	Vanhemmuus.....	21
	9.1 Vanhemmuus eri kulttuureissa.....	22
	9.2 Vanhemmuus ja lapsuus arabikulttuureissa	24
	9.3 Maahanmuuton ja kotoutumisen vaikutus vanhemmuuteen.....	25
10	Vanhempien ja perheiden tukeminen	28
	10.1 Perhetyö	28
	10.2 Vanhemmuuden roolikartta	29
	10.3 Turvapaikanhakijavanhempien vanhemmuuden tukeminen Suomessa ja muualla 30	
11	Kyselytutkimus	32
12	Toiminnallinen osuus	34
	12.1 Toiminnalliset menetelmät.....	35
	12.2 Tuokioiden rakenne.....	36
	12.3 Tuokioissa käytettävät menetelmät	37
	12.4 Tuokioiden suunnitelmat, tavoitteet ja toteutuminen	39
13	Kuvaus prosessin onnistumisesta	43
	13.1 Toteutuksen arviointi.....	44
	13.2 Tulosten hyödynnettävyys ja levitettävyys	47
14	Eettisyys ja luotettavuus	47
15	Pohdinta	49

16	Oman oppimisen arviointi	51
	Lähteet	54
	Taulukot	58
	Liitteet	59

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on tämänhetkinen pakolaiskriisi, jonka myötä Suomeen saapui vuonna 2015 huimat 32 476 turvapaikanhakijaa (Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä 2016). Turvapaikanhakijoiden määrän runsas kasvu aiheuttaa erilaisia haasteita. Koska turvapaikanhakijoita saapuu etenkin Syyriasta, Afganistanista, Irakista ja Somaliasta (10 faktaa ja väitettä turvapaikanhakijoista ja pakolaisista 2016), ovat kulttuurierojen aiheuttamat haasteet väistämättömiä.

Yksi näistä haasteista, ja opinnäytetyöni keskeinen teema, on eri kulttuurien erilaiset käsitykset vanhemmuudesta. Lapsuus, vanhemmuus ja lasten kasvattaminen ovat erittäin kulttuurisidonnaisia asioita. Niin kuin Kuittinen ja Isosävi (2013, 78) toteavat, toisille luonnollinen tapa hoitaa lapsia voi toisista tuntua jopa vahingolliselta. Kulttuuritaustan lisäksi lasten kasvatukseen vaikuttavat kuitenkin monet muutkin asiat, kuten yhteiskunnan rakenteet ja politiikka. Lisäksi vanhemmuuteen vaikuttavat niin vanhempien persoonallisuus kuin aiemmat kokemukset ja tämänhetkinen elämäntilanne. Tämä on tärkeää ottaa huomioon, kun puhutaan maahanmuuttajataustaisista vanhemmista, sillä maahanmuuttokokemus sinällään jo jättää jälkensä vanhemmuuteen. (Kuittinen ja Isosävi, 2013, 78-79.)

Opinnäytetyöni on toiminnallinen työ, jonka kehittämistehtävänä on suunnitella ja toteuttaa tuokioiden sarja Hyvinkään vastaanottokeskuksen asukkaiden vanhemmuuden tukemiseksi. Tavoitteena tuokioilla on saada asukkaat pohtimaan omaa vanhemmuuttaan suomalaisesta näkökulmasta. Lisäksi vastaanottokeskuksella oli toiveena saada vanhemmat viettämään enemmän aikaa yhdessä lastensa kanssa.

Vaikka kaikki turvapaikanhakijat eivät saa myönteistä päätöstä ja pääse asettumaan Suomeen, viettävät he kaikki kuitenkin pitkiäkin ajanjaksoja Suomessa vastaanottokeskuksissa. Tällöin suomalaiseen kulttuuriin sopeutuminen helpottaa heidän arkeaan. Myös vastaanotto-keskusten arki helpottuu, kun asukkaat huolehtivat lapsistaan suomalaisten normien ja arvojen mukaisesti. Myös lainsäädännöstä löytyy toiminnalle peruste; lastensuojelulaissa (L 417/2007, 2 §) todetaan, että vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen hyvinvoinnista.

Opinnäytetyöni koostuu teoreettisesta viitekehystä, vastaanottokeskuksen asukkaille suunnatusta kyselytutkimuksesta sekä tuokioiden sarjan mallin suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Teoreettiselle viitekehykselle raamin luovat maahanmuuttoon, kulttuuriin, vanhemmuuteen ja vanhemmuuden tukemiseen liittyvä kirjallisuus. Asukkaille suunnatun kyselytutkimuksen tuloksia esittelen 11. luvussa. Opinnäytetyön painopiste on kuitenkin toiminnallisissa tuokioissa, joiden suunnitteluprosessia ja toteuttamista esittelen tarkemmin luvussa 12.

Opinnäytetyön loppupuolella esittelen tuokioiden onnistumista sekä niistä saamiani palautteita. Esittelen lisäksi mahdollisia kehittämiskohteita sekä jatkotutkimusaiheita. Opinnäytetyön liitteistä löytyy kyselytutkimuslomakkeen lisäksi valmis tuokioiden sarjan malli, joka koostuu kolmesta yksittäisestä tuokiosuunnitelmasta.

2 Tausta ja tarve vanhemmuuden tukemiseen vastaanottokeskuksissa

Maailmassa on tällä hetkellä meneillään suurin pakolaiskriisi toisen maailmansodan jälkeen. Kymmenet miljoonat ihmiset ovat joutuneet pakenemaan kodeistaan konflikteja, sotia ja vainoja. (Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä 2016.) 2000-luvulla Suomeen on saapunut noin 1500-6000 turvapaikanhakijaa vuodessa, mutta vuonna 2015 Suomeen saapui 32 476 turvapaikanhakijaa. Ero vuoden 2014 määrään, joka oli 3651 turvapaikanhakijaa, on suuri. Määrän nopealle kasvulle ei ole olemassa yksiselitteistä syytä. (Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä 2016.) Maahanmuuttoviraston arvion mukaan oleskeluluvan Suomesta saa noin 30 prosenttia (Turvapaikanhakijat 2016).

Suurin osa pakolaisista päätyy lähelle omaa kotimaataan ja osa hakeutuu turvapaikanhakijoiksi Eurooppaan. Suomi on turvallinen ja hyvä maa asua, mutta ei ole erityisen houkutteleva muihin Länsi-Euroopan maihin verrattuna. Merkittävimät syyt turvapaikanhakijoiden määrän kasvuun ovatkin sekä lähtö- että kauttakulkumaissa. Riippuukin useista eri tekijöistä, mihin maahan turvapaikanhakija päätyy. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi matkustusreitti ja henkilön tiedot kyseisestä maasta. (Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä 2016.)

Viime vuosina pakolaisuutta ovat aiheuttaneet etenkin Syyrian, Afganistanin, Irakin ja Somalian kriisit (10 faktaa ja väitettä turvapaikanhakijoista ja pakolaisista 2016). Suomea, niin kuin kaikkia muitakin EU-maita, velvoittavat kansainväliset sopimukset vastaanottamaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia turvapaikanhakijoita (Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä 2016).

Turvapaikanhakijat asuvat useimmiten vastaanottokeskuksessa odottaessaan turvapaikkahakemuksensa käsittelyä. Vastaanottokeskuksia on perustettu eri puolille Suomea. Niissä järjestetään turvapaikanhakijoille välttämätön toimeentulo ja huolenpito, suomen tai ruotsin kielen opetusta sekä muuta toimintaa. (Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä 2016.)

Koska pakolaisia on saapunut Syyrian, Afganistanin, Irakin ja Somalian kaltaisista maista, ovat kulttuurierojen aiheuttamat haasteet väistämättömiä. Myös vanhemmuus on kulttuurisidonnaista. Käsitteet lapsuus, nuoruus ja vanhemmuus määritellään eri tavoin eri kulttuureissa, ja ne saattavat olla maahanmuuttajalle myös täysin tuntemattomia (Andrew & Ovaskainen 2001, 89).

Maahanmuuttajien vanhemmuus joutuu usein koetukselle uuteen kulttuuriin saavuttaessa. Niin perherakenne kuin verkostot muuttuvat. Verkosto saattaa jopa puuttua kokonaan. Lisäksi vanhemmat saattavat joutua uusiin tai erilaisiin painotettuihin rooleihin kuin lähtömaassaan. Suomessa ei välttämättä ole samanlaista laajaa perheyhteisöä, jonka kanssa jakaa kasvatusvastuu. On myös yleistä, että lapset omaksuvat uuden kielen ja kulttuurin vanhempiaan nopeammin. Perheen roolit vinoutuvat, mikäli lapsesta tulee se, joka ohjaa, neuvoo ja opastaa vanhempansa toimimaan uudessa kulttuurissa. Tämä uusi roolijako saattaa muuttaa perheen valtasuhteita. (Andrew & Ovaskainen 2001, 89.)

Oli siis olemassa tarve opinnäytetyölle, jossa selvitetään turvapaikanhakijoiden käsityksiä vanhemmuudesta ja etsitään keinoja heidän vanhemmuutensa tukemiseksi. Opinnäytetyöni kohde on Metsätähden vastaanottokeskus Hyvinkäällä, jossa toiveena oli toiminnallinen opinnäytetyö vastaanottokeskuksen asukkaiden vanhemmuuden tukemiseksi. Suurin osa vastaanottokeskuksen asukkaista on Afganistanista ja osa Irakista. Haasteena vastaanottokeskuksessa on ollut turvapaikanhakijoiden erilainen käsitys vanhemmuudesta ja lasten itsenäisyydestä. Lapset kulkevat niin vastaanottokeskuksessa kuin ulkonakin täysin valvomatta. Haasteena on ollut myös se, miten saada vanhemmat tulemaan mukaan lapsille vastaanottokeskuksessa järjestettävään leikkitoimintaan ja esimerkiksi ulkoilemaan yhdessä lasten kanssa. (Mushik 17.5.2016.)

3 Kehittämistehtävä ja tavoite

Tehtäväni oli suunnitella ja toteuttaa turvapaikanhakijoille tuokioiden sarja, jolla tuetaan heidän vanhemmuuttaan ja lastensa arkeen osallistumistaan. Tavoitteena oli luoda tuokioista vastaanottokeskukselle malli, jota voidaan hyödyntää myös jatkossa. Yksi tehtäväni oli selvittää kyselylomakkeella turvapaikanhakijoiden käsityksiä vanhemmuudesta sekä heidän yleisiä kiinnostuksenkohteitaan vapaajanviettotavoista tulevia toiminnallisia tuokioita silmälläpitäen. Suunnittelin tuokioiden sarjan näiden kyselytutkimuksen vastausten sekä teorian tietojen pohjalta. Yksi tuokio koostuu noin 20 minuutin keskusteluosuudesta pelkästään vanhemmille, jossa keskustellaan vanhemmuudesta ja siihen kuuluvista eri rooleista. Tämän jälkeen on toiminnallisen osuuden vuoro, jolloin tehdään jotain toiminnallista ja vanhempia osallistavaa yhdessä lasten kanssa.

Vastaanottokeskuksessa on lapsia eri ikäryhmistä, mutta rajasin opinnäytetyöni varhaiskasvatusikäisiin lapsiin. Tein rajauksen varhaiskasvatusikäisiin lapsiin, sillä erikoistun lastentarhanopettajaksi. Tein työn yksin, joten aiheen laajuuden rajaaminen iän kautta oli senkin vuoksi perusteltavaa.

4 Toimintaprosessin kuvaus ja käytettävät menetelmät

Tein toiminnallisen opinnäytetyön, jossa käytin menetelmänä tutkivaa kehittämistä. Tutkiva kehittäminen -käsite yhdistää tutkivan ja kehittämisen käsitteet. Sanalla tutkiva voidaan viitata tutkimukseen, toimintaan tai tietynlaiseen tapaan ja asennoitumiseen. Tutkiva asennoituminen voi olla henkilössä piilevä piirre tai opittavissa oleva asia. Siihen liittyy myös kyky ajatella kriittisesti ja olla hyväksymättä mitään sen perustetta tai arvoa kysymättä. Tämä vaatii erottelukykä, ymmärrystä, sekä arvostelu- ja kannanottoa. Käsitteeseen tutkiva liittyy myös viittaus tutkimuksesta, joka voidaan ymmärtää uuden tieteellisen tiedon tavoitteeksi. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 22-23.)

Käsitteellä kehittäminen puolestaan viitataan kehittymistä tavoittelevaan toimintaan. Kehittymiselle määritetään tavoiteltava tai positiivinen suunta; toisin sanoen sillä tavoitellaan yleensä muutosta parempaan. Tutkivassa kehittämisessä nämä kaksi käsitettä yhdistetään. Tutkiva kehittäminen voidaan ymmärtää työskentelytavaksi, jossa tutkimuksella on tärkeä rooli kehittämisen yhteydessä. Myös kriittinen arviointi kuuluu tutkivaan kehittämiseen. (Heikkilä ym. 2008, 23.)

Tutkivaan kehittämiseen liittyy läheisesti kehittämisote -käsite. Se voidaan ymmärtää joko yksilön ominaisuudeksi tai käytännönläheisyyteen eli arkipäivän tekemisiin ja kokemuksiin. Räisänen (2006) on luonut neljä kysymystä, joilla avulla kehittämisotteita voidaan julkilausua, kuvata, analysoida sekä vertailla. Kysymykset ovat: 1) Kuka kehittää, kenelle ja kenen kanssa? 2) Miten kehitetään? 3) Mitä kehitetään? 4) Miksi kehitetään tietyllä tavalla ja tiettyyn suuntaan? (Räisänen 2006, ks. Heikkilä ym. 2008, 23.) Minun työssäni vastaukset näihin kysymyksiin ovat: 1) Minä kehitän Hyvinkään vastaanottokeskukselle, 2) Kehittäminen tapahtuu kyselytutkimuksen teettämisellä sekä teoretietoon perehtymisellä ja sen soveltamisella, 3) Kehittämisen kohteena on vastaanottokeskuksen asiakkaiden vanhemmuus suomalaiseen kulttuuriin soveltuvammaksi sekä 4) Asukkaiden vanhemmuutta kehitetään suomalaiseen suuntaan kulttuurisen sopeutumisen ja arkielämän helpottamiseksi sekä lasten hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisäämiseksi.

Tutkimus voi saada erilaisissa kehittämistoiminnoissa hyvinkin erilaisen roolin. Tutkimus voidaan ymmärtää esimerkiksi tutkimustiedon välittämiseksi käytännön toimintaan kehittämistyössä. Toisaalta hankkeesta voidaan kerätä aineistoa myöhemmin tehtävään tutkimukseen. Tutkimuksellisuus ilmenee myös erilaisten tutkimusvälineiden käyttönä eri vaiheissa kehittämistyötä. (Heikkilä ym. 2008, 24.) Opinnäytetyössäni tutkimuksellisuus ilmenee kyselyn toteuttamisena kehittämistyön alkuvaiheessa sekä toteutusvaiheessa tapahtuvana prosessiarviointina. Prosessiarvioinnin lähtökohtana on tarkastella toimintaa, jonka kautta prosessin pyrkimyksiä toteutetaan. Prosessiarviointi on luonteeltaan formatiivista, eli keskittyy siihen, kuinka hanketta on tehty ja kuinka sen toimintaa voitaisiin parantaa. Arvioinnin kannalta ei

ole siis olennaista keskittyä vain projektin tavoitteiden saavuttamiseen vaan havainnoida koko prosessin kulkua. Olennaista onkin se, mitä tapahtuu projektin aikana ihmisten välisenä toimintana. (Seppänen-Järvelä 2004, 19-20.)

Toiminnallisen opinnäytetyöni ensimmäinen vaihe oli teorian kirjoittaminen. Seuraava vaihe oli kyselylomakkeen suunnitteleminen, kyselyn toteuttaminen ja sen vastausten analysoiminen. Kyselytutkimuksen vastausten analysoinnin jälkeen vuorossa oli tuokioiden sarjan suunnittelu. Hyödynsin suunnittelussa vastausten lisäksi jo kirjoittamaani tietoperustaa. Käytin tuokioiden suunnittelussa apuna muun muassa Vanhemmuuden roolikarttaa. Suunnittelin muutamalle perheelle kerrallaan pidettävän tuokioiden sarjan, jossa jokaisessa tuokiossa on keskusteluosuus vanhemmille sekä toiminnallinen osuus vanhemmille ja lapsille. Päädyin muutama tuokion sarjaan, jotta tuokioiden anti ei jää niin pinnalliseksi kuin jos tuokioita olisi vain yksi. Päädyin suunnittelemaan tuokiot pidettäväksi muutamalle perheelle kerrallaan, jotta tuokioiden keskusteluosuuksiin saadaan keskustelua ja vertaistuen mahdollisuus. Tarkemmat perustelut tuokioiden rakenteelle ja sisällöille löytyvät Toiminnallinen osuus -luvusta.

Suunnittelun jälkeen pääsin toteuttamaan tuokioita käytännössä. Pyysin tuokioihin osallistuvilta vanhemmilta suulliset suostumukset tutkimukseen osallistumisesta. Itse toteutin tuokioiden sarjan yhdelle perheelle. Toiminnasta jäi suunnitelmien mukaan vastaanottokeskukseen malli, jota voi toteuttaa myös tulevaisuudessa. Koska vastaanottokeskuksessa on paljon perheitä, en voinut olla mukana toteuttamassa tuokiosarjaa kaikille.

Tuokioiden toteuttamisen jälkeen seuraava askel prosessissa oli niiden onnistumisen arvioiminen. Käytin tutkimusmenetelmänä tuokioiden aikana osallistuvaa havainnointia. Pyysin lisäksi viimeisen tuokion jälkeen suullista palautetta sekä tuokioon osallistuneilta vanhemmilta että työntekijöiltä.

Arvioin tuokioiden onnistumista myös sen mukaan, miten vanhemmat innostuvat osallistumaan mukaan toimintaan. Haasteena vastaanottokeskuksessa on juuri ollut saada vanhemmat osallistumaan mukaan toimintaan ja viettämään aikaa lastensa kanssa. Tavoitteenani oli luoda niin mielenkiintoista toimintaa, että se jo sinällään motivoi asukkaita osallistumaan. Lisäksi markkinoin tuokioitani siten, että ne auttavat kotoutumisprosessissa ja Suomeen kulttuuriin sopeutumisessa sekä vahvistavat lasten ja vanhempien välistä suhdetta.

5 Turvapaikanhakijana Suomessa

Tässä luvussa esittelen ja avaan olennaisia turvapaikanhakemiseen liittyviä käsitteitä. Esittelen lisäksi aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä ja sopimuksia. Luvun lopussa avaan tarkemmin turvapaikanhakijan asemaa ja arkea Suomessa.

5.1 Käsitteitä

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka hakee turvaa vieraasta valtiosta. Suomesta turvapaikkaa voidaan hakea joko suoraan rajalta tai maahantulon jälkeen poliisilta. Turvapaikanhakija voi saada pakolaisstatuksen, mikäli hän hakee turvaa henkilökohtaista vainoa vastaan. Mikäli turvapaikanhakijaa uhkaa kotimaassaan epäinhimillinen kohtelu tai mahdollisuus joutua oikeudenloukkausten tai erottelemattoman väkivallan kohteeksi, voi hän saada oleskeluluvan toissijaisen suojelun perusteella. Oleskelulupa tai tilapäinen oleskelulupa voidaan Suomessa myöntää myös yksilöllisistä inhimillisistä syistä. (Käsitteitä 2016.)

Pakolaisella puolestaan tarkoitetaan henkilöä, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella. Hän tarvitsee suojelua, koska on joutunut pakenemaan kotoaan ihmis- oikeusrikkomuksia, sotaan tai levottomuuksia. Hänellä on perusteltu syy joutua tulevana vai- notuksi kotimaassaan. Vainoaminen voi liittyä joko kansallisuuteen, alkuperään, uskontoon tai yhteiskunnalliseen tai poliittiseen ryhmään kuulumiseen. Arkikielessä pakolaisella tarkoite- taan usein kaikkia, joilla on suojeluperusteinen oleskelulupa. Ulkomaalaislaissa pakolaisella tarkoitetaan kuitenkin ainoastaan Geneven pakolaissopimuksessa määritellyn turvapaikan eli pakolaisen statuksen saaneita. (Käsitteitä 2016.)

Kiintiöpakolaisella tarkoitetaan henkilöä, joka kuuluu vuosittaiseen pakolaiskiintiöön. Suomi ottaa vastaan vuosittain tietyn määrän ulkomailta, esimerkiksi pakolaisleireiltä, valikoituja pakolaisia. Kiintiöpakolaiset tulevat Suomeen YK:n pakolaisjärjestö UNCHR:n kautta, ja he saavat pakolaisstatuksen. (Käsitteitä 2016.)

Pakolaismääritelmään ei lasketa ihmisiä, jotka kokevat joutuvansa pakenemaan kotimaas- taan, mutta joiden lähdön syyt eivät täytä pakolaissopimuksen kriteerejä. Tällainen syy voi olla esimerkiksi sota, luonnonkatastrofi tai ruuan puute. Yhteistä kaikille on kuitenkin pake- neminen kotimaasta, koska oma henki tuntuu olevan vaarassa. (Alitolppa-Niitamo 1994, 16.)

5.2 Lainsäädäntöä ja sopimuksia

Pakolaisten vastaanottaminen perustuu kansainvälisiin sopimuksiin, joihin Suomi on sitoutu- nut. Yhdistyneiden Kansankuntien vuoden 1951 Geneven pakolaissopimukseen on sitoutunut suurin osa maailman valtioista. Suomi allekirjoitti kyseisen sopimuksen vuonna 1968. Suomen pakolaispolitiikkaan vaikuttaa lisäksi Euroopan Unionin lainsäädäntö. (Pakolaisten vastaanotto 2016.)

Geneven pakolaissopimus on keskeinen oikeudellinen asiakirja sekä YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n toiminnan perusta. Sopimuksessa määritellään se, kuka on pakolainen, mitkä ovat

hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä mitkä ovat allekirjoittaneiden maiden velvollisuudet. Keskeinen periaate sopimuksessa on se, että pakolaista ei saa palauttaa alueelle, jossa häntä uhkaa vainotuksi joutuminen rodun, kansallisuuden, uskonnon, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumiseen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Vuonna 1967 tehty pakolaisten oikeusasemaa käsittelevä pöytäkirja täsmentää pakolaisten asemaa. (Kansainvälinen pakolaissopimus 2016.)

Turvapaikkaa hakevat ihmiset hakutuvat itsenäisesti maahan ja ilmoittavat hakevansa turvapaikkaa. Ilmoitus tehdään joko rajantarkastusviranomaiselle tai poliisille. Mikäli turvapaikanhakijan turvapaikkaprosessi on jo käynnissä toisessa maassa, tulee hänet palauttaa tähän maahan. Tämä perustuu Dublin-asetukseen. Mikäli henkilöä kuitenkin uhkasi kyseisessä maassa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, ei häntä saa Suomen perustuslain mukaisesti sinne palauttaa. (Turvapaikanhakijat 2016.)

Mikäli turvapaikanhakijan turvapaikkaprosessi ei ole vielä käynnissä toisessa maassa, siirtyy hänen hakemuksensa Maahanmuuttoviraston käsittelyjonoon. Turvapaikanhakija sijoitetaan tämän jälkeen johonkin vastaanottokeskukseen asumaan ja odottamaan kutsua turvapaikka-haastatteluun. Mikäli kyseessä on ilman huoltajaa saapunut alaikäinen, ohjataan hänet joko ryhmäkotiin, tukiasuntoon, kansanopistoon tai yksityismajoitukseen prosessin ajaksi. Päätös turvapaikan antamisesta perustuu Maahanmuuttoviraston tekemään turvapaikkapuhutteluun, jossa virasto selvittää turvapaikkahakemuksen perusteet sekä sen, voidaanko hakijalle myöntää oleskelulupa tai kansainvälistä suojelua jollakin muulla perusteella. Kun päätös on tehty, ilmoittaa Maahanmuuttovirasto siitä turvapaikanhakijalle. Mikäli hän saa oleskeluluvan, voi hän itsenäisesti, vastaanottokeskuksen avustamana tai ELY-keskuksen kautta, siirtyä kunnan asukkaaksi. Kun kyseessä on alaikäinen turvapaikanhakija, ohjataan hänet iän mukaan joko perheryhmäkotiin tai tukiasuntoon. Myös kansanopistoon tai yksityismajoitukseen jääminen on mahdollista. (Turvapaikan hakeminen 2016.)

Mikäli pakolaisten vapaaehtoinen paluumuutto kotimaahan tai kotoutuminen ensimmäiseen turvapaikkamaahan kotimaan lähialueella eivät onnistu, käyttää UNHCR pakolaisten suojelemiseksi uudelleensijoittamista. Se on vaihtoehto tilanteessa, jossa pakolainen ei voi palata kotimaahansa, koska tarvitsee kansainvälistä suojelua, tai asettua asemaan ensimmäiseen turvapaikkamaahan. Mikäli pakolaisen erityistarpeisiin ei pystytä vastaamaan ensimmäisessä turvapaikkamaassa, voi uudelleensijoittaminen toiseen maahan auttaa myös tässä. (Kansainvälinen pakolaissopimus 2016.)

5.3 Turvapaikanhakijan asema

Turvapaikanhakijalle järjestetään asuinpaikka vastaanottokeskuksesta tämän hakemuksen käsittelemisen ajaksi. Hänellä on mahdollisuus asua myös sukulaistensa tai ystäviensä luona.

Vastaanottokeskuksessa asuminen on turvapaikanhakijalle ilmaista, ja siellä voi asua koko hakemuskäsittelyn ajan. Lisäksi turvapaikanhakija saa tarvitsemansa sosiaali- ja terveystalvet asuttamastaan vastaanottokeskuksesta. Yksin Suomeen saapuneet jakavat huoneen usein samaa sukupuolta olevien kanssa. Yksintulleet lapset majoitetaan ryhmäkoteihin, jotka toimivat vastaanottokeskusten yhteydessä. Perheet pyritään majoittamaan samaan huoneeseen. Asukkaat itse huolehtivat huoneidensa siivouksesta, ja joissain vastaanottokeskuksista kaikesta siivouksesta. (Turvapaikanhakijan asema Suomessa 2013.)

Turvapaikanhakijan saama taloudellinen tuki on irrotettu uuden vastaanottolain myötä toimeentulotuesta. Tuen määrään vaikuttavat turvapaikanhakijan omat tulot ja varat. Turvapaikanhakija, jolla on henkilöllisyyspaperit, voi hakea töitä kolmen kuukauden kuluttua Suomeen saapumisesta. Mikäli turvapaikanhakijalla ei ole henkilöllisyyspapereita, on aikaraja työntöle kolmen kuukautta hakemuksen jättämisestä. Turvapaikanhakijalla on myös mahdollisuus opiskella. Oikeutta opintososiaaliin tukiin hänellä ei kuitenkaan ole. (Turvapaikanhakijan asema Suomessa 2013.)

Vastaanottokeskusten tulee järjestää asukkailleen työ- ja opintotoimintaa. Jokaisen asukkaan kanssa tehdään toimintaohjelma, jonka mukaisesti työ- ja opiskelutoimintaan osallistutaan. Työtoiminta voi olla esimerkiksi vastaanottokeskuksen siivoamista ja opintotoiminta suomen kielen ja tapojen opiskelua. Turvapaikanhakijalapsat käyvät normaalisti suomalaista peruskoulua opiskellen aluksi vain kieltä. (Turvapaikanhakijan asema Suomessa 2013.)

6 Vastaanottokeskukset

Tässä luvussa esittelen vastaanottokeskusten arkea sekä niiden toimintaan vaikuttavia asioita. Alussa kerron vastaanottokeskuksista yleisesti, tämän jälkeen hieman tarkemmin Hyvinkään Sahanmäellä sijaitsevasta Metsätähden vastaanottokeskuksesta. Luvun lopussa esittelen vastaanottokeskuksessa tehtävää ohjaustyötä, sen haasteita ja siinä käytettäviä menetelmiä.

6.1 Elämää vastaanottokeskuksissa

Vastaanottokeskuksia on olemassa kahdella eri majoitusmallilla. Yleensä turvapaikanhakijat asuvat suurikokoisissa vastaanottokeskuksissa, joissa kaikki tarvittavat perustalvet ovat tarjolla. Toisissa vastaanottokeskuksissa majoitustoiminta toteutetaan niin kutsutun hajautetun mallin mukaisesti. Tässä mallissa turvapaikanhakijat asuvat hajautetusti eri puolilla kaupunkia vastaanottokeskuksen asunnoissa. Talvet sen sijaan on keskitetty erilliseen toimistoon. Tässä mallissa asukkaat saavat vähemmän ohjausta ja tukea henkilökunnalta kuin keskustyyppisessä majoitusmallissa. Turvapaikanhakijan on mahdollista myös omakustanteisesti järjestää

majoituksensa vastaanottokeskuksen ulkopuolella. Tällöin hän saa kuitenkin käyttää vastaanottokeskuksen tarjoamia peruspalveluita. Keskustyyppinen majoitusmalli on Suomessa kaikin yleisin. (Jokinen, Miettinen & Mikkonen 2013, 176.)

Vastaanottokeskuksen asukkaat elävät juridisesti rajoitetussa välitilassa odottaen päätöstä turvapaikan saamisesta. Myös oleskeluluvan saatuaan he elävät rakenteellisesti rajoitetussa välitilassa siirtyessään vastaanottokeskuksesta kuntaan. Oleskelulupa oikeuttaa turvapaikanhakijan rakentamaan elämänsä ja tulevaisuuttaan Suomessa. Sekä juridinen että rakenteellinen välitila määrittävät turvapaikanhakijan toimintamahdollisuuksia. (Jokinen ym. 2013, 177.)

6.2 Hyvinkään Sahanmäen vastaanottokeskus

Sahanmäen vastaanottokeskus on Hoivapalvelu Metsätähti Oy:n perustama vastaanottokeskus Hyvinkään teollisuusalueella. Hoivapalvelu Metsätähti on sosiaali- ja terveydenhuollon palveluyhtiö, joka kuuluu Mehiläinen-konserniin. Vastaanottokeskukseen mahtuu noin 200 asukasta. (Toinen vastaanottokeskus Hyvinkäälle 2015.) Asukkaat ovat pääasiallisesti kotoisin Irakista ja Afganistanista. Suurin osa on perheellisiä. (Mushik 17.5.2016.)

Kouluikäiset lapset käyvät päivittäin koulussa, sitä pienemmät ovat päivät vanhempien kanssa vastaanottokeskuksessa. Vapaaehtoiset järjestävät aikuisille suomen kielen tunteja ja muuta ohjelmaa vastaanottokeskuksen tiloissa. Esimerkiksi käsityöt ovat olleet suosittuja vastaanottokeskuksen naisten keskuudessa. (Mushik 17.5.2016.)

Asukkaat hoitavat itse vastaanottokeskuksen tilojen siivouksen. Heillä on siivousvuorot, joiden toteutumista ohjaajat valvovat. Asukkaat eivät saa itse tehdä ruokaa, vaan ohjaajat jakavat ulkopuolelta saapuvan ruuan. Asukkaat saavat aamupalan kello 7.30-8.30, lounaan kello 11.30-12.30, päivällisen kello 17.30-18.30 ja iltapalan kello 20.00-21.00. (Nieminen 24.8.2016.)

Vastaanottokeskuksessa on leikkihuone, joka on avoinna aina välillä. Leikkihuoneen auki olemisen vaatii ohjaajan läsnäolon, sillä asukkailla on ollut taipumusta viedä leluja huoneesta itselleen. Leikkihuoneen tarkoituksena on se, että vanhemmat tulevat sinne leikkimään yhdessä lastensa kanssa. Vanhemmat kuitenkin usein yrittävät vain tuoda lapsensa leikkihuoneeseen ”hoitoon” ja lähteä itse omiin askareisiin. Ainoastaan esimerkiksi vanhempien suomen kielen tuntien aikana lapset ovat ohjaajien vastuulla. Vanhemmat ovat siis pääasiallisesti itse vastuussa lapsistaan, eli ohjaajat eivät puutu esimerkiksi siihen, jos lapset ulkoilevat ilman vanhempien valvontaa. (Mushik 17.5.2016.)

Vastaanottokeskuksessa työskentelee ohjaajien lisäksi sosiaaliohjaaja sekä sairaanhoitaja. Asukkaat voivat varata aikoja sairaanhoitajan vastaanotolle. Sairanhoitaja kulkee myös asukkaiden mukana lääkäri- ja sairaalakäynneillä esimerkiksi raskauden ja synnytyksen yhteydessä. (Nieminen 24.8.2016.)

6.3 Ohjaustyö vastaanottokeskuksissa

Turvapaikanhakijoiden kanssa toimivan ohjaajan on tärkeää tiedostaa juridisten ja rakenteellisten välitilojen vaikutukset. Vastaanottokeskuksen asukkaiden kanssa tehtävään ohjaustyöhön vaikuttaa turvapaikkaprosessin tila. Perushaasteena onkin toimia kaikissa tilanteissa asiakkaan parhaaksi rajoituksista huolimatta. (Jokinen ym. 2013, 177.) Vastaanottokeskuksessa tehtävä ohjaustyö onkin jatkuvan muutoksen ja epävarmuuden kanssa toimimista. Työssä on niin ikään läsnä tietoisuus turvapaikkapäätöksen ennakoimattomuudesta; sekä myönteisen että kielteisen päätöksen mahdollisuutta tulee tuoda esille. (Jokinen ym. 2013, 181.)

Usein ohjaustyö on hyvinkin arkisissa tilanteissa neuvomista. Selkeitä menetelmiä ei ole vaan jokaisessa tilanteessa edetään yksilöllisesti asiakkaan tarpeesta käsin. Tärkeää on kohdata asiakas ensisijaisesti ihmisenä eikä turvapaikanhakijana. Vuorovaikutusvaikutusosaamisen merkitys korostuukin vastaanottokeskuksessa tehtävässä ohjaustyössä. (Jokinen ym. 2013, 183.) Yksi huomionarvoinen asia on se, että turvapaikanhakija ei välttämättä ole tottunut vastaavaan sosiaali- ja ohjaustyöhön kotimaassaan. Hänen aikaisemmat kokemuksensa sosiaalityöstä saattavat poiketa paljonkin siitä, millaista se on Suomessa. (Ikänen, Martsikainen & Törrönen 2003, ks. Jokinen ym. 2013, 183.) Näin ollen hän saattaa suhtautua virkavaltaan joko epäluuloisesti tai kovin miellyttämisenhaluisesti. Kielteiset kokemukset kotimaassa saattavat hidastaa luottamussuhteen syntymistä. (Jokinen ym. 2013, 184.)

Hyvä sääntö vuorovaikutuksessa turvapaikanhakijan kanssa on se, että suoraan kysyminen on aina olettamista parempi vaihtoehto. Myös yllättävästi esiin nousevien asioiden läpikäyntiin tulee varautua. Ohjaustilanteisiin kannattaakin varata riittävästi aikaa, sillä asioita tulee usein paljon esiin. Yksilöllisiä ohjaustilanteita vaikeuttaa se, että asiakkaat vertailevat keskenään saamaansa ohjausta ja saattavat kokea oman kohtelunsa epäoikeudenmukaiseksi. Myös turvapaikanhakijoiden kokemat paineet aiheuttavat haasteita ohjaustyölle. Myös yhteisen kielen puuttuminen tuo omat haasteensa. (Jokinen ym. 2013, 185-186.)

7 Kotoutuminen ja aiempien kokemusten siihen tuomat haasteet

Tässä luvussa esittelen kotoutumista sekä maahanmuuttajien aiempien kokemusten siihen mukanaan tuomia haasteita. Kotoutumisessa lähtökohtana on laki kotoutumisen edistämisestä. Vaikka turvapaikanhakijoiden kohdalla kyse ei ole varsinaisesta kotoutumisesta, on sen näkökulma tärkeä työni teoreettisessa viitekehityksessä. Myös turvapaikanhakijat kohtaavat

suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutuessaan samankaltaisia haasteita kuin varsinaisessa kotoutumisprosessissa. Lisäksi osa turvapaikanhakijoista tulee saamaan turvapaikan, jolloin kotoutumisesta tulee heille jossain vaiheessa ajankohtaista.

7.1 Kotoutuminen

Kotoutuminen tarkoittaa uuteen maahan asettumista sekä uuden kulttuurin ja uusien toimintatapojen omaksumista. Asettuminen vie aikaa eikä tapahdu kaikilla yhtä nopeasti. Kotoutuessaan maahanmuuttaja sopeutuu suomalaiseen kulttuuriin sekä oppii uusia tietoja, taitoja ja toimintatapoja. Suomen tai ruotsin kielen taito sekä tiedot suomalaisesta yhteiskunnasta ovat tärkeitä kotoutumisen edellytyksiä. (Kotouttaminen 2016.)

Kotouttamista ohjaa laki kotoutumisen edistämisestä. Lakia sovelletaan henkilöön, jolla on ulkomaalaislaissa (301/2004) määritelty voimassa oleva oleskelulupa Suomessa, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty ulkomaalaislain mukaan oleskelulupakortti. (L 1386/2010, 1:2 §.) Lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista sekä lisätä maahanmuuttajan mahdollisuuksia osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lain tarkoituksena on niin ikään edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä lisätä positiivista vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. (L 1386/2010, 1:1 §.)

Kotoutumisella laissa tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutuksellista kehitystä. Sen tavoitteina on sekä antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä toimimiseen tarvittavia tietoja että tukea hänen mahdollisuuksiaan oman kulttuurin ja kielen ylläpitämiseen. Kotouttamisella tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista, josta vastaavat viranomaisten lisäksi myös muut tahot toimenpiteillään ja palveluillaan. (L 1386/2010, 1:3 §.)

7.2 Aikaisempien kokemusten vaikutus kotoutumiseen

Pakolaisella voi olla useitakin vaikeita kokemuksia, kuten vainoa ja kidutuksia, takanaan. Jokainen maansa ja kulttuurinsa jättävä läpikäy kriisin, jota pakolaisen traumaattiset elämäkokemukset pahentavat entisestään. Pakolaiseen kohdistunut vaino tai sen pelko ovat pakottaneet hänet pois omasta kotimaastaan. Hänen valinnanmahdollisuutensa pakenemisen lisäksi ovat olleet vankituksi tai kidutetuksi tuleminen ja mahdollisesti henkensä menettäminen. Hän on tuntenut itsensä pakotetuksi lähtemään. (Alitolppa-Niitamo 1994, 15.) Myös pakomatka ja mahdollinen pitkäkin oleskelu pakolaisleirillä ovat voineet olla täynnä väkivaltaisia ja traumaattisia kokemuksia. Ne lisäävät turvattomuuden tunnetta pitkään vielä uuteen maahan saapumisen jälkeenkin. (Schubert 2013, 68.)

Vaikka pakolainen itse pääsisi turvaan entisestä kotimaastaan, voi hän joutua jättämään perheensä ja läheisensä jälkeensä. Hän voi joutua asettumaan uuteen kotimaahan ilman lapsiaan tai elämänkumppaniaan. Tällaiset erokokemukset vaikuttavat ihmisen mielenterveyteen ja hyvinvointiin erittäin merkittävällä tavalla. Mikäli ihminen joutuu olemaan pitkään erossa elämänkumppanistaan, voi tapaaminen olla täynnä ristiriitaisia tunteita etääntymisen ja vieraantumisen johdosta. Lisäksi tieto entisessä kotimaassa elävistä sukulaisista ja läheisistä voi aiheuttaa huolta, pelkoa ja ahdistusta sekä syyllisyyttä. (Schubert 2013, 68.)

Usein pakolaiset ovat olleet kotimaassaan hyvin toimeentulevia, itsenäisiä ihmisiä. Lähtiesään uuteen maahan joutuvat he jättämään jälkeensä elämäntyönsä ja läheisensä. Joissakin tapauksissa pakolainen ei ehdi edes suunnitella lähtöään, ottaa mukaan omaisuuttaan tai hyvästellä lähimmäisiään. Hänellä ei ole selvää tietoa tulevasta, ainoastaan toivo uudesta elämästä turvallisemmassa yhteiskunnassa. (Alitolppa-Niitamo 1994, 15-16.)

Aikuisen pakolaisen näkökulmasta on oman identiteetin menetys yksi suurimmista muutoksista. Mikäli omalla taustalla sekä koulutuksella, osaamisella ja ammatti-identiteetillä ei ole arvoa uudessa kotimaassa, muuttuvat ne helposti merkityksettömiksi. Korkeasti koulutettu pakolainen pystyy harvoin hyödyntämään osaamistaan ilman lisäkoulutusta tai kokonaan uutta koulutusta. Tämä ammatti-identiteetin menetys vaikuttaa negatiivisesti ihmisen kokonais hyvinvointiin. Työnsaannin vaikeus vaikuttaa myös taloudelliseen tilanteeseen ja pakolaisen taloudelliset ongelmat ovat usein pitkäaikaisia valtion taloudellisesta tuesta huolimatta. Taloudellisia ongelmia pahentavat usein entisessä kotimaassa olevat sukulaiset, joille lähetään rahaa avuksi. (Schubert 2013, 69.)

Monissa tutkimuksissa onkin todettu pakolaisilla olevan heikompi mielenterveystilanne kuin muilla maahanmuuttajilla ja kantaväestöllä (Fazel ym. 2005, ks. Schubert 2013, 68). Useiden traumaattisten kokemusten aiheuttamat psyykkiset oireet voivat tulla esiin vuosienkin viiveellä. Trauman vaikutus voi näkyä myös somaattisina oireina tai kroonisina kiputiloina. Trauman seuraukset vaikuttavat yksilötason lisäksi perhetasolla ja jopa sukupolvtasolla. Tämän vuoksi pakolaisten mielenterveyden huomioiminen ja tukeminen terveydenhuollossa on tärkeää. (Schubert 2013, 68-69.)

8 Kulttuuri

Kulttuuri on käsitteenä monimutkainen ja monitulkintainen. Kulttuuria voidaan käsitteenä käyttää erilaisilla käyttöyhteyksissä ja sisältörajakissa. Yhteistä kuitenkin on aina se, että kulttuuri on yhteisöllinen ilmiö. Sen on mahdollista syntyä ja kehittyä ainoastaan ihmistenvälisissä yhteenliittymissä. (Rauhala 2005, 12-14.)

8.1 Mitä on kulttuuri?

Kulttuuri on kaikkea sitä, mitä kansat ovat oppineet tekemään ja arvostamaan sekä mihin he ovat oppineet uskomaan ja mistä nauttimaan historiansa aikana (Sue 1981, ks. Alitolppa-Niitamo 1994, 18). Kulttuuri on myös opittu tapa tuntea, ajatella ja reagoida. Tapa siirretään tuleville sukupolville lähinnä symbolien, eli ihmisryhmille tunnusmerkillisten saavutusten, muodossa. Keskeinen osa kulttuuria ovat kuitenkin perinteiset arvot, mielipiteet ja ajatukset. (Birslin 1990, ks. Alitolppa-Niitamo 1994, 18.) Kulttuuri voidaan lisäksi nähdä ihmisyhteisön persoonallisuutena; kulttuuri on yhteisölle sitä mitä persoonallisuus on yksilölle. Aivan kuten yksilöt eroavat toisistaan persoonallisuuksiltaan, samoin eroavat yhteisöt kulttuureiltaan. (Kluckhohn 1951, ks. Alitolppa-Niitamo 1994, 18.)

Kulttuuri on siis tiettyyn yhteisöön kuuluvien ihmisten elämäntapa. Ihminen omaksuu yhteisön jäsenenä tietoja, lakeja, moraalikäsitteitä, uskomuksia, tapoja ja tottumuksia. Kaikki ne yhdessä muodostavat kulttuurin moniulotteisen kokonaisuuden. (Valentine 1998-1990, ks. Alitolppa-Niitamo, 19.)

Kulttuuria ovat niin syömämme ruoka ja tapamme pukeutua kuin rakennukset, joita rakennamme ja työkalut, joita käytämme apunamme. Kulttuuria ovat ne asenteet ja uskomukset, joita meillä on elämästä ja kuolemasta, lapsista ja vanhuksista, miehistä ja naisista, avioliitosta sekä luonnosta ja maailmankaikkeudesta. Myös käyttämämme kieli ja käsitteet ovat kulttuuria. Toisin sanottuna kulttuuriin liittyvät asiat ovat opittuja ja ne välittyvät yhteiskunnan välityksellä. Ympäröivä kulttuuri määrittelee sen, mikä on oikein ja mikä väärin. Se kertoo mikä on sopivaa ja mikä sopimatonta käytöstä. Tätä kutsutaan sosialisatioksi. Olennainen osa sosialisatioita on kasvatus. (Alitolppa-Niitamo 1994, 19.)

Yhteiskunnan kulttuuri pitää sisällään monia eri alakulttuureja. Näitä voivat olla esimerkiksi etniset kulttuurit, ammattiryhmien kulttuurit sekä ikäryhmien kulttuurit. Niin ikään jokaisella perheellä on oma perhekulttuurinsa. Vanhemmat opettavat lapsia toimimaan ympäröivässä kulttuurissa toimimalla heille esimerkkinä sekä kasvattamalla heitä noudattamaan vallitsevia sääntöjä ja normeja. Koulussa lapselle opetetaan yhteiskunnassa tärkeitä pidettyjä tietoja ja taitoja. Lisäksi lapsi omaksuu osittain huomaamattaan yhteisössä vallitsevia asenteita ja arvoja. (Alitolppa-Niitamo 1994, 19-20.)

Yksilö kuuluu usein johonkin etniseen ryhmään eli joukkoon, joka kokee itsensä keskenään samanlaisiksi yhteisen, joko todellisen tai kuvitellun, alkuperänsä vuoksi. Etninen ryhmä voi perustua kansalliseen tai maantieteelliseen alkuperään, samaan rotuun, kieleen tai uskontoon. Myös ryhmään kuulumattomat tunnustavat ryhmää määrittelevät ominaisuudet. Etnisen ryhmän jäsenilleen välittämä kulttuuri vaikuttaa niin jäsenten käyttäytymiseen kuin ajatteluun

ja tunteisiin. (Shibutani & Kwan 1965; Phinney & Rothram 1991, ks. Alitolppa-Niitamo 1994, 21.)

Ne jotka kuuluvat yhteiskunnan etniseen enemmistöön, harvoin ajattelevat tai edes tiedostavat kuuluvansa johonkin etniseen kulttuuriin. Omaa kulttuuria saatetaan pitää normina ja vähemmistökulttuureja poikkeamina tästä normaalin ilmentymästä. Tästä käytetään nimitystä etnosentrinen ajattelu. Se on yleistä Suomen kaltaisissa yksikulttuurisissa maissa. (Alitolppa-Niitamo 1994, 21.)

Etninen kulttuuri alkaa välittyä lapsille perhepiirissä. Lapsi oppii jo varhain noudattamaan perheensä ja ympäröivän yhteiskunnan normeja ja sääntöjä. Lapsi oppii myös sisäistämälleen kulttuurille ominaisia sosiaalisen kanssakäymisen vivahteita. Näitä ovat esimerkiksi puheen nopeus ja rytmi sekä erilaiset tervehtimistavat. Uuden kulttuurin sisäistäminen on helpompaa lapsille kuin aikuisille; mitä varhaisemmassa vaiheessa uudelle kulttuurille altistutaan, sitä täydellisemmin sosialisatio onnistuu. Aikuinen maahanmuuttaja ei kohtaa samoja sosialisatiokokemuksia kuin maahanmuuttajalapsi. (Shibutani & Kwan 1965, ks. Alitolppa-Niitamo 1994, 21-22.)

Vähemmistökulttuurissa kasvava lapsi oppii, että hänen normaalina pitävänsä käyttäytymismallit eroavat valtaväestön omista. Tällainen oppiminen voi tapahtua esimerkiksi koulun tai television välityksellä. Etnistä enemmistökulttuuria edustava ei välttämättä ymmärrä aikuiseenakaan toimivansa joissain tilanteissa eri lailla kuin muiden etnisten ryhmien jäsenet. Hän saattaa pitää omaa käyttäytymistään ainoana mahdollisena, tai jopa ainoana oikeana. (Alitolppa-Niitamo 1994, 22-23.)

Kulttuurilla katsotaan olevan vaikutusta yksilön persoonallisuuteen. Eri kulttuurit muokkaavat ja vahvistavat erilaisia persoonallisuuden piirteitä. Useat kulttuurien väliset erot muokkaavat ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta. Neljä keskeistä eri kulttuureissa eri tavoin painottuvaa käyttäytymistyyppiä ovat 1) yksilökeskeinen ja ryhmäorientoitunut, 2) aktiivinen, päämääräsuuntautunut ja passiivinen, kohtaloonsa tyytyvä, 3) johtajuutta ja tasa-arvoa korostava sekä 4) avoin, henkilökohtainen, epämuodollinen ja hillitty, persoonaton, muodollinen kommunikaatiotyyli. Nämä erot voivat aiheuttaa kulttuurien välisiä väärinymmärryksiä mikäli käyttäytymisen taustalla vaikuttavia asenteita, normeja ja arvoja ei ymmärretä. (Shibutani & Kwan 1965; Hofstede 1984, ks. Alitolppa-Niitamo 1994, 21-22.)

8.2 Kulttuurien kohtaaminen

Suomessa näkyy yhä selvemmin kulttuurinen, kielellinen ja kansallinen monimuotoisuus. Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat muokkaavat myös arjessa tapahtuvia kohtaamistilanteita. Toimivassa vuorovaikutuksessa vähenevät niin epätietoisuus ja epäluuloisuus kuin ristiriitojen

syntyminen. Kulttuuriset kohtaamiset tapahtuvat kuitenkin hyvin erilaisissa ympäristöissä eli kaikkiin tilanteisiin sopivaa yhtä kohtaamismallia ei ole olemassa. (Hammar-Suutari, Pitkänen, Raunio & Säävälä 2011, 17.)

Maahanmuutto on luonnollisesti keskeinen monimuotoisuutta lisäävä tekijä. Vaikka maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan esimerkiksi politiikoilla ja kotoutumista edistävillä palveluilla, käytännössä sopeutuminen tapahtuu kuitenkin arjen vuorovaikutustilanteissa ja käytännössä. (Hammar-Suutari ym. 2011, 18.) Kyseessä on molemminpuolinen sopeutuminen, eli tapahtumaketju, jossa yhteiskunta muuttuu vuorovaikutuksessa uusien ihmisten ja heidän mukanaan tulleiden tapojen ja arvojen kanssa (Vasta 2007, ks. Hammar-Suutari ym. 2011, 18.)

Usein hankaluudet vuorovaikutustilanteissa johtuvat siitä, että osapuolet ovat kasvaneet erilaisissa toimintaympäristöissä. Näin ollen itsestään selvät oletukset tavoista ja arvoista eivät pidäkään paikkaansa. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kohtaamiset tapahtuvat aina ihmisten eikä abstraktien kulttuurien välillä. (Hammar-Suutari ym. 2011, 20-21.) Yleensä ihmisten väliset yksilölliset erot ovat suurempia kuin kulttuurien väliset (Phillips 2007, ks. Hammar-Suutari ym. 2011, 21).

Pakolaiskriisi on tuonut Suomeen enemmän turvapaikanhakijoita kuin koskaan ennen, joten erilaisten kulttuurien kohtaamiset ovat tuoneet mukanaan myös haasteita. Turvapaikanhakijoiden saapuminen on nostanut esiin etenkin keskustelun seksuaalitapakulttuurin eroista. Miesten ja naisten asema on Suomessa erilainen kuin esimerkiksi Irakissa, Pakistanissa ja Afganistanissa. Maahan tulleille miehille onkin opetettu seksuaalikäyttäytymisen koodeista ja siitä, että Suomessa naiset saavat pukeutua paljastavasti ja silti säilyttää henkisen ja fyysisen koskemattomuuden. Myös maahan saapuneille naisille on annettu tietoisuuksia naisten ja lasten oikeuksista. (Hara 2016.)

9 Vanhemmuus

Vanhemmuus ja lapsista huolehtiminen on ihmisen tärkein tehtävä. Siihen liittyy paljon voimakkaita tunteita. Vanhempi kokee rakkautta ja ylpeyttä, mutta myös huolta, ahdistusta, avuttomuutta ja hätää. (Helminen 2001, 62.)

Vanhemmuus on käsite, jota voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Vanhemmuus voi olla niin biologista, psyykkistä, sosiaalista tai juridista. Biologinen vanhemmuus perustuu geeniperimään ja biologiseen suhteeseen. Biologinen vanhemmuus ei kuitenkaan aina ole kaikkien tai edes kenenkään osapuolen tiedossa. Psyykinen vanhemmuus perustuu lapsen tunnetason kiintymykseen häntä hoitavaa aikuista kohtaan. Lapsi on kiinnittynyt psyykkiseen vanhempaan, luottaa häneen ja reagoi parhaiten hänen antamaansa tukeen. Sosiaalinen vanhem-

muus merkitsee lapsen arjesta olennaisella tavalla huolehtivan aikuisen suhdetta lapseen. Sosiaalinen vanhempi voi olla esimerkiksi äidin puoliso, joka vie lasta harrastuksiin ja opettaa lapselle toimintamalleja. Juridinen vanhemmuus perustuu yhteiskunnan antamiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Lähtökohtaisesti juridinen vanhemmuus määräytyy biologisen vanhemmuuden pohjalta. Mikäli vanhemmat eivät ole avioliitossa, joutuu isä kuitenkin todistamaan vanhemmuutensa verikokein. Myös adoption yhteydessä vanhemmat saavat juridisen vanhemmuuden. (Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, P., Seppänen, S., Tapio & Vilén 2014, 10-11.)

9.1 Vanhemmuus eri kulttuureissa

Kulttuurit ja niihin liittyvät normit, perinteet ja uskomukset määrittelevät kaikkia elämänalueita, myös raskautta ja vanhemmuutta. Hoivakäytänteet vaihtelevat ympäri maailmaa sen mukaan, mitä pidetään hyvänä vanhemmuutena ja mitä lapsen kehitykseltä toivotaan. Se, mikä on toisille luonnollinen tapa hoitaa lapsia, voi tuntua toisista jopa vahingolliselta. (Isosävi & Kuittinen 2013, 78.)

Kulttuureihin liittyvien uskomusten määritteleminen on haastavaa, sillä kulttuurit eivät ole muuttumattomia tai yhtenäisiä. Lisäksi lasten kasvatukseen vaikuttavat yhteiskunnan rakenteet ja politiikka. Samassakin valtiossa lapsia kasvatetaan usein eri tavoin maaseutu- ja kaupunkialueilla sekä eri yhteiskuntaluokissa. Vanhemmuuden käytänteet rakentuvat kulttuurin lisäksi vanhempien persoonallisuudesta, heidän tämänhetkisestä elämäntilanteestaan sekä aiemmista kokemuksistaan. Maahanmuuttajavanhempien vanhemmuutta määrittelee lisäksi maahanmuuttokokemus. Lähtömaassa ja maahanmuuttoprosessin aikana koetut traumaattiset kokemukset vaikuttavat vanhemmuuteen ja lasten hoitamiseen. (Isosävi & Kuittinen 2013, 78-79.)

Kaikki vanhemmuuteen liittyvät teemat raskaudesta ja synnytyksestä perushoivaan ja lasten kasvatukseen ovat yhteydessä yhteisössä vallitseviin käsityksiin ja toimintatapoihin. Joissain kulttuureissa lasten saaminen on luonnollinen osa elämää, toisissa henkilökohtainen valinta. Vauvan perushoidon eli esimerkiksi ruokkimisen ja hygienian ilmenemismuodot riippuvat biologisesta sidoksestaan huolimatta sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstä. (Isosävi & Kuittinen 2013, 79.) Ympäristön vaatimuksilla, vanhempien uskomuksilla ja resursseilla saattaa olla vaikutusta siihen, että vanhemmat tarjoavat hoivaa vain tietyille lapsille (Mann 1992, ks. emt., 79).

Kasvatusympäristön vaatimukset ovat erilaisia ympäri maailmaa. Erot lastenkasvatuksessa kertovat tähän ympäristöön sopeutumisesta. Kasvatukselliset erot johtuvat niin suunnitelmallisista opettamisesta ja valintojen tekemisestä kuin tiedostamattomista arvoista, uskomuksista ja tavoista. Erilaisia vanhemmuuskokemuksia ja -tapoja on paljon erilaisia, mutta jokaisen takana vaikuttaa kuitenkin aina niin sanottu kulttuurinen vanhemmuuden logiikka. Sillä

tarkoitetaan vanhemmuuden käytänteiden mukautumista ympäristöön tarkoituksenmukaisella tavalla. Kulttuurisen vanhemmuuden logiikan tarkoituksena onkin edistää moraalisesti oikeana pidettävää kehitystä sekä sosiaalista lasta yhteisön jäseneksi että tarjota hänelle kasvatusta, jonka avulla selvitä elämässä. Kasvattajat korostavat toiminnallaan etenkin ympäristössä arvostettavien ominaisuuksien kehittymisen tukemista. Lapsenkasvatuksen kulttuuriset erot ovatkin aina sidoksissa niin ympäristön vaatimuksiin ja sen tarjoamiin resursseihin että yhteisön arvoihin ja uskomuksiin. Erot eivät koskaan ole sattumanvaraisia. (Isosävi & Kuittinen 2013, 80-81.)

Kulttuurien luokittelu on ongelmallista, mutta niitä voidaan tarkastella esimerkiksi sen mukaan, painotetaanko niissä enemmän yksilöllisyyttä vai yhteisöllisyyttä. (Isosävi & Kuittinen 2013, 81.) Erot tässä näkyvät siinä, miten lapsia kasvatetaan (Keller 2009, ks. Kuittinen & Isosävi 2013, 81). Teollistuneiden länsimaiden kaupunkiympäristössä painotetaan ennen kaikkea yksilön vastuuta ja roolia ja useissa yhteisöissä Euroopan ja Pohjois-Amerikan ulkopuolella korostetaan yhteenkuuluvuuden merkitystä sekä yhteisöllisiä arvoja. (Isosävi & Kuittinen 2013, 81.) Yhteisöllisyyttä korostavia kulttuureja on kaikkein eniten. Niitä voidaan kuvata myös termillä *majority world*. (Kagitcibasi 2005, ks. emt. 2013, 81.)

Itsenäisyyttä ja omaa vastuutta korostavissa kulttuureissa arvostetaan usein sitä, että lapset kehittävät jo varhain käsityksen itsestään ja toiveistaan (Isosävi & Kuittinen 2013, 81). Myös vauvan ainutlaatuisuuden tukeminen, tyytyväisyys ja yhdessäolo ovat tavoiteltavia asioita (Keller ym. 2011, ks. Isosävi & Kuittinen 2013, 81). Lisäksi teollistuneissa ja moderneissa yhteiskunnissa lasten odotetaan saavuttavan monia taitoja nuorempina kuin muissa kulttuureissa (Isosävi & Kuittinen 2013, 81). Etenkin kognitiivisten, päättelyyn ja ongelmanratkaisuun liittyvien, taitojen varhainen kehittyminen on tärkeää (Willemsen ym. 1997, ks. emt., 81-82). Kehitystä tuetaan esimerkiksi katsomalla vauvoja sekä yrittämällä tulkita ja sanoittaa heidän tunteitaan. Esimerkiksi suomalaisessa kulttuurissa vauvan minuuden ja tiedollisten taitojen tukeminen koetaan tärkeäksi. Itsenäisyyttä tuetaan muun muassa siten, että pienten lasten odotetaan viihtyvän lelujen parissa myös itsekseen ilman jatkuvaa aikuiskontaktia. Myös varhain nukkumista omassa sängyssä tai huoneessa arvostetaan. Yhteisöllisyyttä korostavissa kulttuureissa vauvan yksilöllisen persoonan ja kehityksen tukemisen sijaan pidetään tärkeämpänä sitä, että lapsi oppii kunnioittamaan muita ja tuomaan osansa yhteisöön. (Isosävi & Kuittinen 2013, 82.)

Sekä lapsen motoristen taitojen kehittyminen että tunneilmaisuus ovat yhteydessä lapsen kasvuympäristöön. Motoristen taitojen oppimisen viivästyminen voi johtua siitä, että lapsi ei ole päässyt kasvuympäristössään niitä harjoittamaan. Tunneilmaisuun vaikuttavat vanhempien odotukset sekä yhteisössä vallitseva ilmapiiri. Toisin sanoen erilaisissa ympäristöissä kasva-

neet lapset voivat reagoida samaan tilanteeseen, esimerkiksi vanhemmasta erossaoloon, hyvinkin eri tavoin. Yhteisöllisyyttä korostavassa kulttuurissa lapsi on jo pienenä tottunut eri aikuisiin eikä reagoi erossaoloon samalla tavoin kuin esimerkiksi suomalaisessa kulttuurissa, lähinnä vanhempiensa hoivassa, kasvanut lapsi. Kulttuuriset arvot ja normit niin ikään määrittävät tunneilmaisua. (Isosävi & Kuittinen 2013, 83.) Esimerkiksi rauhallisuutta arvostavassa ympäristössä vauva oppii säätelemään tunteidensa ilmaisua eri tavoin kuin tunteiden ilmaisuun kannustavassa ympäristössä (Keller ym. 2009, ks. emt., 83).

9.2 Vanhemmuus ja lapsuus arabikulttuureissa

Sahanmäen vastaanottokeskuksen asukkaat ovat alkuperäisin kotoisin Afganistanista, Irakista ja Syyriasta. Irak ja Syyria kuuluvat Arabimaihin (Facts about Arabs and the Arab World 2009). Myös Afganistan on muslimimaa, vaikka ei kuulukaan Arabimaihin (Afganistan: matkustustiedote 2016). Perinteissä arabikulttuurissa lapset viettävät suurimman osan ajasta äitiensä, isoäitiensä ja tätiensä kanssa. Nämä suvun naiset ovat vastuussa lasten kasvatuksesta ja kurin pitämisestä. Myös vanhempien sisarusten odotetaan pitävän huolta nuorimmistaan ja leikkivän heidän kanssaan. Näin ollen monet perheenjäsenet osallistuvat lasten kasvatukseen sekä toimivat heille auktoriteetteina. Tämän vuoksi arabilasten lapsuus on homogeeninen ja he oppivat samoja arvoja johdonmukaisesti kaikilta aikuisilta. (Child Rearing Practices 2016.)

Arabikulttuureissa äidin ja isän roolit vanhempina eroavat toisistaan enemmän kuin länsimaissa. Isä on perheen elättäjä, jonka ainoa vastuualue on perheen taloudellisesta tilanteesta huolehtiminen. Myös naiset näkevät miehen roolin selvästi kodin ulkopuolella. Mies on vahva johtaja, joka ei näytä herkkiä tunteita muille. Pieniin lapsiin kohdistuvat rakkaudenosoitukset ovat kuitenkin sallittuja myös miesten keskuudessa. (Ruotsala 2006, 65-66.) Perinteisesti arabikulttuurissa onkin suosittu poikia tyttöihin nähden. Tämä juontaa juurensa siihen, että miehet edistävät enemmän perheen vaikutusvaltaa yhteisössä. Arabilapsille tarjotaankin erilaisia roolimalleja; poikien odotetaan olevan aggressiivisiä ja päättäväisiä ja tyttöjen passiivisempia. Useissa arabimaissa tämä asetelma on kuitenkin muuttumassa, sillä naiset pääsevät kouluttautumaan ja tätä kautta tienamaan rahaa perheelle. (Child Rearing Practices 2016.)

Arabialaisen kulttuurin mukaisesti naisilla on tapana jättää lapsensa Jumalan suojelukseseen. Länsimaiset naisten suhtautuminen lapsiinsa on siis huolehtivaisempaa kuin arabinaisten. (Ruotsala 2006, 13.) ”Arabiäiti uskoo lapsensa Jumalan ja kohtalon käsiin, eikä aina usko pystyvänsä itse vaikuttamaan esimerkiksi onnettomuuksien estämiseen” (Ruotsala 2006, 13).

Arabilapsi nähdään kouluikänsä asti usein vain lapsena, eikä yksilönä. Vanhempien mielestä kaikkein tärkeintä on tarjota lapselle ruokaa ja vaatteita. (Ruotsala 2006, 79.) Vain harva arabivanhempi opettaa lapsiaan leikkimään. Leikkimistä pidetään turhana eikä sille juurikaan ole aikaa. Vielä harvempi käyttää aikaansa lapsen kanssa lattialla puuhastellen. Arabilapsilla ei

juuri olekaan käsitystä siitä, miten leluilla tulee leikkiä. Myös yhteisleikkien säännöt ja hyvät tavat ovat usein puutteellisia. (Ruotsala 2006, 107.)

Arabikulttuurissa merkittävin edellytys hyvin käyttäytyvälle lapselle on kunnioittava käytös aikuisten edessä. Esimerkiksi perheen kodissa lasten odotetaan tervehtivän vieraita kättele-mällä. Kaikki aikuiset saattavat puuttua lapsen käytöksen korjaamisen, sillä kaikki jakavat sa-man arvomaailman. (Child Rearing Practies 2016.)

Vanhemmille annetaan paljon kunniaa heidän lastensa menestyksestä, mutta toisaalta heitä syytetään lasten epäonnistumisista. Vanhemmat tekevät epäröimättä uhrauksia lastensa puolesta. He odottavat, että näille uhrauksille annetaan tunnustusta, ja että heidän vanhempain valtansa vaikuttaa lapsiin koko heidän elämänsä ajan. (Child Rearing Practies 2016.)

9.3 Maahanmuuton ja kotoutumisen vaikutus vanhemmuuteen

Vanhemmuuteen siirtyminen on onnellinen elämänvaihe, ollen samalla kuitenkin suuri ja jopa stressaava muutos (Brodén 2006, ks. Isosävi & Kuittinen 2013, 85). Maahanmuutto lisää vanhemmuuteen omat haasteensa. Kotoutumisvaiheessa vanhemmat saattavat miettiä suhdetaan entisen ja nykyisen kotimaahansa tapoihin ja arvoihin. Vanhempien tulee lisäksi päättää miten välittää lapsilleen tietoa kulttuuriperinnöstään. (Emt, 85.)

Lapsen saamisen myötä vanhemmista tulee neuvolan asiakkaita sekä päiväkotijärjestelmän käyttäjiä. Maahanmuuttajavanhempien käytänteet lasten hoidossa saattavat erota suurestikin hoito- ja kasvatusalan ammattilaisten eli valtaväestön käytänteistä. Tämä saattaa aiheuttaa hämmennystä molemmissa osapuolissa. Muualta muuttaneille vanhemmille saattaa aiheuttaa haasteita myös perheille suunnattujen palveluiden löytäminen ja ymmärtäminen. (Isosävi & Kuittinen 2013, 85.)

Useat Suomeen tulevat maahanmuuttajat ovat kotoisin yhteisöllisistä kulttuureista, joissa suvulla ja muulla lähiyhteisöllä on suuri merkitys myös lasten kasvatuksessa. Maahanmuutto tuo-kin usein muutoksia sosiaaliseen verkostoon, mikä johtaa vanhempien ja perheiden hyvinvoinnin vähenemiseen. Sosiaalisten verkostojen ja sosiaalisen tuen puute koskettaa etenkin lasten hoidosta ensisijaisesti vastuussa olevia äitejä. (Isosävi & Kuittinen 2013, 86.) Lisäksi ne altistavat äitejä synnytyksen jälkeiselle masennukselle (O'Mahoney ym. 2010, ks. Isosävi & Kuittinen 2013, 86). Suojaavia tekijöitä puolestaan ovat kulttuuristen perinteiden ylläpitäminen sekä oman kulttuuriyhteisön tuki (Emt., 86).

Perheiden kokemuksilla ennen Suomeen saapumista saattaa olla merkittäviä vaikutuksia heidän hyvinvointiinsa vielä uudessa kotimaassakin. Maahanmuutto saattaa olla vapaaehtoisen

lisäksi olosuhteiden pakottama. Epävakaisten ja vaarallisten kokemusten aiheuttamien traumojen kanssa tulee selviytyä samalla, kun joutuu totuttelemaan uuden maan ja kulttuurin tapoihin. Järkyttävät ja psyykkisen sietokyvyn ylittämät kokemukset voivat aiheuttaa esimerkiksi traumaperäisen stressihäiriön. Nämä vanhemman jaksamista kuormittavat tekijät voivat vaikeuttaa hoivaajana toimimista sekä lapsen tarpeiden huomaamista. (Isosävi & Kuittinen 2013, 89.) Vanhempien traumakokemukset saattavat vaikuttaa heidän käsityksiinsä itsestään ja lapsistaan, mikä puolestaan saattaa vaikuttaa vanhemmuuteen. Schechter ym. (2008) ovat esittäneet, että tällaisten vanhempien on vaikea vastata lapsen itkuun ja hätään, sillä ne muistuttavat traumaattisista kokemuksista (Isosävi & Kuittinen 2013, 90). Traumoista kärsivät vanhemmat saattavat myös olla ylisuojelevaisia lapsiaan kohtaan ja pelkäävään heidän turvallisuutensa puolesta turhaan (Kaitz ym. 2009, ks. Isosävi & Kuittinen 2013, 90). Vanhempien psyykkisellä hyvinvoinnilla on siis suuri merkitys myös lasten hyvinvointiin. Vaikka vanhempien traumaattiset kokemukset voivat olla suuria, on myös nykyiseen elämäntilanteeseen liittyvillä voimavaroilla merkitystä hyvinvoinnille eivätkä raskaat koettelemukset välttämättä tarkoita ongelmallista vanhemmuutta. (Emt., 91.)

Tärkeää maahanmuuttajataustaisten vanhempien ammatillisessa kohtaamisessa on kulttuuritietoisuus eli kulttuuristen uskomusten, tapojen ja arvojen tunnistaminen. Yhtä tärkeää on kuitenkin tunnistaa asiat ja tilanteet, joita ei voi etnisyydellä tai uskonnolla selittää. Jotta sosiaali- ja terveyspalveluissa aikaansaadaan toimiva yhteistyö vanhempien kanssa, on ammattilaisen tärkeää tiedostaa ja huomioida perheen mahdollisesti valtavirtakulttuurista eroavat tavat ja uskomukset. Kaikkia kulttuureja ei kuitenkaan voi tai tarvitse tuntea; liialliset yleistyksiset saattavat olla jopa haitallisia. Perheen elämäntilanne sekä yksilölliset erot vanhemmuudessa vaikuttavat nekin arjen käytäntöihin ja perheen hyvinvointiin. Vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi perheen lapsimäärä, vanhempien oma lapsuus sekä kokemukset syrjinnästä ja rasismista uudessa kotimaassa. (Isosävi & Kuittinen 2013, 86-87.) Myös vanhempien koulutustausta ja tulotaso voivat vaikuttaa vanhemmuuteen kulttuuritaustaa enemmän (LeVine ym. 1996, ks. emt., 87).

Ammattilaisen on tärkeää olla avoin ja utelias sekä toimia arvostelematta. Olennaista on kulttuurista kyseleminen sekä kulttuuristen erojen ja yhtäläisyyksien pohtiminen. Vaihtoehtoisten näkemysten ja toimintatapojen miettiminen yhdessä on helpompaa silloin, kun sekä ammattilainen että perhe yrittävät ymmärtää toisiaan. Mikäli ammattilainen on huolissaan lapsen kasvusta tai kehityksestä, tulisi hänen kiinnittää huomiota vanhempien toiminnan taustalla oleviin syihin. Vanhemman näkökulman huomioiminen on tärkeää; muuten keskitytään helposti vain oireisiin eikä varsinaiseen ongelmaan niiden taustalla. Näkökulman huomioiminen ei kuitenkaan tarkoita kritiikitöntä hyväksyntää. (Isosävi & Kuittinen 2013, 87.)

Maahanmuuttajavanhempien kanssa työskennellessä on tarpeen muistaa se, että asennoituminen mielenterveysongelmiin on eri kulttuureissa hyvin erilaista. Monissa etnisissä kulttuureissa niihin liittyy negatiivinen leima eikä niistä puhuta ääneen. Myös mielenterveyteen liittyvissä asioissa paras lähestymistapa on avoin uteliasuus. Mikäli vanhempi ei ymmärrä ammattilaisen huolta tai ole samaa mieltä, voi työntekijän tarjoama apu olla hyödytöntä. (Isosävi & Kuittinen 2013, 88.)

Kulttuurierojen lisäksi maahanmuuttajavanhempien kanssa on tärkeää huomioida heidän kotoutumisprosessinsa. Kotoutumisprosessit eivät ole samanlaisia vaan niissä on erilaisia vaiheita ja ne kestävät eri ihmisillä eri ajan. Perheiden sisäiset eroavaisuudet prosessissa voivat aiheuttaa ristiriitoja esimerkiksi lasten ja vanhempien välillä. Tällaisissa tilanteissa ammattilaisen tehtävänä on tiedon tarjoaminen ja vanhemmuuden tukeminen. Maahanmuuttajille pitäisikin kehittää enemmän matalan kynnyksen palveluita. Ammattilaisen tehtävänä on kuitenkin myös huomata vakavat ongelmat ja osata erottaa ne kotoutumisprosessiin kuuluvista vaikeuksista. (Anis 2013, 159.)

Kotoutumisprosessi muuttaa usein myös vanhemmuuden kulttuurisesti määrittyneitä arvoja ja käytäntöjä. Maahanmuuttajataustaisten vanhempien käsitykset lapsien kasvatuksesta, ja siitä mikä on heille hyväksi, voivat erota suurestikin vallitsevan yhteiskunnan käsityksistä. Vanhemmuuteen vaikuttaa niin ikään elämäntilanne, jossa ollaan. Kotoutumista voidaan pitää siirtymävaiheena, johon liittyy monenlaisia haasteita. Siirtymävaihe on psykologinen uudelleenorientoitumisen vaihe. Siinä yksilön tai perheen arkinen järjestys muuttuu muutostilanteen myötä. Siirtymätilanteessa siirrytään tutusta ja vanhasta tuntemattomaan ja uuteen. Siihen liittyy myös mahdollisuuksia omaksua uusia rooleja sekä normeja ja toimintatapoja. Kotoutumisvaiheessa yksilö on irrottautunut vanhasta kulttuurista ja asuinympäristöstä, mutta ei ole vielä täysin kiinnittynyt uuteen. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 99-100.)

Vanhemmuuteen tulee uusia haasteita, kun vanhemmat eivät puhu maan kieltä, ymmärrä yhteiskunnan ja sen instituutioiden toimintaa eikä heillä ole tukeaa tarjoavaa sosiaalista verkostoa. Tässä haasteellisessa elämäntilanteessa vanhempien inhimilliset, sosiaaliset ja taloudelliset voimavarat vaikuttavat tilanteesta selviytymiseen ja vanhemmuuden toteutumiseen. Uuden yhteiskunnan tuntemattomuus voi johtaa siihen, että vanhemmilla on epärealistisia odotuksia lapsilleen tai siihen, että he tuntevat avuttomuutta kodin ulkopuolella toimiessaan. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 100.) Myös maahanmuuton yhteydessä tapahtuneet mahdolliset perhe- ja sukulaissuhteiden katkeamiset vaikuttavat vanhemmuuteen uudessa maassa (Suárez-Orozco ym. 2008, 72, ks. emt., 100). Lisäksi perheen huono taloustilanne ja muuttuneet perherakenteet voivat heikentää vanhemmuutta (Kwak 2003, ks. emt., 100).

10 Vanhempien ja perheiden tukeminen

Tässä luvussa kerron vanhempien ja perheiden tukemisesta perhetyön näkökulmasta. Perhe on keskeinen osa ihmisen elämää sekä hyvinä että huonoina hetkinä. Suurin osa ihmisistä syntyy jonkinlaiseen perheeseen ja perustaa jonkinlaisen perheen. Perheellä ja vanhemmilla on valtavan suuri merkitys lapsen kehitykselle, sillä varhaisvuodet jättävät jälkensä myös tulevaan kehitykseen. Vaikka perhe toimii hyvän elämän lähtökohtien mahdollistajana, voi se tuottaa myös haasteita elämään. (Helminen 2006, 7.)

10.1 Perhetyö

Perhetyö on moniulotteinen ja -merkityksellinen käsite. Perhetyön ammattilaiset voivat edustaa eri ammattiryhmiä ja työtä voidaan toteuttaa erilaisissa toimintaympäristöissä. Perhetyötä voidaan lajitella sen mukaan mihin elämänalueeseen, esimerkiksi päivähoitoon tai lastensuojeluun, sen tarjoamat palvelut kuuluvat. Perhetyötä voidaan kuvata myös sille asetettujen lähtökohtien mukaan. Kyseessä voi olla esimerkiksi lapsiperheiden neuvonta ja ohjaus tai lapsille haitallisiin asioihin puuttuminen. Peruslähtökohtana perhetyössä on kuitenkin perheiden elämästä lähtevät tarpeet. Ne voivat liittyä lasten kehitys- ja kasvatuskysymyksiin, vanhemmuuden tukemiseen, perheen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin lisäämiseen sekä elinolojen järjestämiseen. Perhetyön voidaan katsoa pohjautuvan sosiaalivaltion välittämisen ja huolehtimisen periaatteisiin, joiden mukaan kaikille yhteiskunnan jäsenille tulee taata perustuki turvallisuuteen ja hyvinvointiin. Perhekeskeinen näkökulma eli perheen näkeminen kokonaisuutena ja elämään keskeisesti vaikuttavana yhteisönä kuuluu kaikkeen perheiden parissa tehtävään työhön. Näin ollen perhetyöksi voidaan periaatteessa kutsua kaikkea perheiden parissa tehtävää työtä. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 27-28.)

Yksi perhetyön olennainen tunnusmerkki on, että sitä tehdään lähellä perheen arkielämää. Perheen arki on niin ikään keskustelujen aiheena. Perheitä tuetaan suunnitelmallisesti ja kokonaisvaltaisesti niin, että perhettä sekä autetaan kokonaisuutena että tehdään näkyväksi sen jäsenten yksilöllisiä tarpeita. Jokaisen perheenjäsenen hyvinvointia tuetaan heidän eri rooleissaan. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 40.)

Tärkein työväline perhetyössä on vuorovaikutus. Perheen elämään vaikuttavia tekijöitä tutkitaan yhteistyössä perheen kanssa. Käytettävät menetelmät vaihtelevat sen mukaan, mikä on perhetyön taustaorganisaatio. Työntekijät voivat hyödyntää erilaisia työotteita ja menetelmiä tarpeista ja tilanteista riippuen. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 41-42.) Vuorovaikutusta pidetään kuitenkin tärkeimpänä menetelmänä, keinona ja työn kehyksenä. Perhetyö on luonteeltaan palvelutyötä, joten se antaa työn järjestämiselle laajan toimialan missä soveltaa muitakin kuin sosiaalialalle kehitettyjä toimintatapoja. (Heino 2008, ks. emt., 42.)

10.2 Vanhemmuuden roolikartta

Yksi perhetyössä käytettävissä työkaluista on nimeltään Vanhemmuuden roolikartta. Se syntyi Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymässä kehitystyön tuloksena. Roolikartta ilmestyi vuonna 1999 ja ensimmäinen käyttäjänopas julkaistiin vuonna 2002. (Ylitalo 2011, 8.) Vanhemmuuden roolikartta kehitettiin, jotta vanhemmuutta voitaisiin hahmottaa arkiajattelussa mahdollisimman helposti ja luontevasti. Roolikartan tarkoituksena on näyttää vanhemmuus arkisena kokemuksena, jota kuka tahansa vanhempi voi ymmärtää. Roolikartta luotiin lisäksi välineeksi, jonka avulla vanhemmat voivat havaita muutostarpeita omassa kasvatustoiminnassaan. Vaikka roolikartan tarkoitus on auttaa vanhempia havaitsemaan vanhemmuuden ongelmakohtiaan, auttaa se vanhempia tunnistamaan myös omat vahvuutensa. Roolikartta auttaa vanhempia uskomaan siihen, että muutos on mahdollista. (Emt., 9.)

Vanhemmuuden rooleja voidaan kehittää koko ajan, ja merkittävimmät roolit kypsyvät hiljalleen vanhemmuuden myötä. Roolit kehittyvät lapsen ja vanhemman vastavuoroisen toiminnan kautta. Näin ollen vanhemman on oltava läsnä lapselleen; muuten vastavuoroinen yhteys ei toimi eikä roolien muokkaantuminen voi tapahtua. Vanhemman roolien katsotaan jakautuvan kolmeen hierarkkiseen tasoon, jotka ovat motivaatoroolit, tavoiteroolit ja tekoroolit. Motivaatoroolit ovat päärooleja, jotka kuvaavat vanhemman toiminnan perusmotiiveja lapsen myönteisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta. Motivaatoroolit jakautuvat tavoiterooleiksi. Esimerkiksi huoltajan motivaatoroolissa vanhempi voi asettaa tavoitteekseen lapsen mahdollisimman hyvän terveydentilan. Tekoroolit puolestaan kuvaavat vanhemman käytännön tekoja, jotka vaikuttavat lapsen tarpeen toteutumiseen. (Ylitalo 2011, 9-11)

Vanhemmuuden roolikartasta on 2000-luvun alussa tehty myös selkokielinen versio etenkin maahanmuuttaja-asiakkaita silmällä pitäen. Selkokielinen roolikartta löytyy suomen kielen lisäksi ruotsin, englannin, venäjän, ranskan ja somalin kielisenä. Selkokielisen materiaalin edellytys on se, että se on helposti luettavaa kuvien tukemaa tekstiä. Selkokielinen roolikartta on rakennettu niin, että sitä pystytään käyttämään asiakkaiden kanssa, joilla on heikko suomen kielen taito, huono lukutaito tai vaikeuksia keskittyä lukemiseen. Kartassa käytetyt kuvat ja sana ovat tuttuja ja yleisesti käytettyjä. (Andrew & Ovaskainen 2001, 85.) Pääroolit selkokielisessä versiossa ovat kulttuuri, ihmissuhteet, kyllä/ei (rajojen asettaja), hoito ja rakkaus. Alarooleja ovat muun muassa suojelija ja yhteisen ajan antaja. (Roolikartta suomeksi sanallisena 2016.)

Selkokielinen roolikartta rakentaa kahdesta eri osasta. Niitä on mahdollista käyttää niin yhdessä kuin erikseen. Ensimmäinen osa koostuu vanhemmuuteen kuuluvista rooleista, ja esittää kysymyksen: ”Mitä lapsesi sinulta tarvitsee?”. Kysymystä mietitään jokaisen roolin kohdalla erikseen ja aina yhteen lapseen keskittyen. Kaikki muut roolit paitsi ”rajat” on kuvitettu universaalein symbolein. ”Rajat” rooli on ilmaistu kartassa sanallisesti, ”kyllä/ei”. Toinen osa

roolikartasta sisältää esimerkkejä roolien sisäistämistä asioista. Jokaisen roolin kohdalle on koottu asioita, joita kaikki vanhemmat kohtaavat lapsia kasvattaessaan. Vanhemmat kuitenkin painottavat eri asioita omasta kulttuuritaustastaan ja arvomaailmastaan riippuen. (Andrew & Ovaskainen 2001, 86.)

Selkokielineen roolikartta on luotu selittämään ja selventämään sekä vanhemmuuden käsitettä että siihen kuuluvia rooleja. Keskustelua voidaan käydä joko yhdestä tai vaikka kaikista rooleista. Onnistunut keskustelu antaa uusia näkökulmia molemmille osapuolille sekä selventää jo toimivia osa-alueita. Roolikartta antaa vanhemmalle mahdollisuuden arvioida myös suhdettaan omaan vanhempiinsa. Kun rooleja tarkastelee lapsen näkökulmasta, saa hyödyllistä tietoa myös omaan vanhemmuuteen liittyen. Pohdintaa omasta vanhemmuudesta voi käydä myös yhdessä lapsen tai nuoren kanssa. Lapsen mielipiteiden selkeys on luonnollisesti yhteydessä hänen ikäänsä. (Andrew & Ovaskainen 2001, 86-87.)

Kun selkokielistä roolikarttaa käytetään maahanmuuttajataustaisten vanhempien kanssa, pohdinnan ja vertailun kohteena ovat ennen kaikkea erilaisten kasvatuskäytäntöjen toimivuus ja laillisuus Suomessa. Molemminpuolinen tiedon jakaminen sekä lieventää mahdollista vastakkainasettelua että helpottaa Suomeen kotoutumisessa. Vertailu tuo usein vanhemmille myös uutta tietoa vanhemmuuteen kuuluvista rooleista. Lisäksi vanhemmille esitellään erilaisia kasvatuserämenetelmiä, joista valita itselleen perheensä tilanteeseen sopivimman tavan. (Andrew & Ovaskainen 2001, 87.)

Myös rohkaisu ja kannustus ovat tärkeitä roolikarttaa läpikäydessä. Kannustavan palautteen kautta vanhemmat saavat rohkaisua jo toimiviin kasvatustapoihinsa. Tämä lisää niin vanhempien jaksamista kuin yleistä selviytymistä välillä haastavassa lapsiperheessä. Vanhempia voi myös kannustaa kokeilemaan täysin uusia rooleja. Mielikuvat ja käytännöt vahvistuvat vielä roolikartan läpikäynnin jälkeenkin, ja vanhemmat voivat palata siihen halutessaan aina uudestaan ja uudestaan. Roolikarttakeskustelujen ideana onkin, että vanhempi arvioi niiden jälkeen realistisesti omaa vanhemmuuttaan sekä sen heikkouksia ja vahvuuksia. (Emt., 87.)

10.3 Turvapaikanhakijavanhempien vanhemmuuden tukeminen Suomessa ja muualla

Suomessa maahan saapuvat turvapaikanhakijat saavat vastaanottokeskuksissa erilaisia sosiaalipalveluita. Niihin kuuluu neuvontaa, ohjausta ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä muita hyvinvointia ja suoriutumista ylläpitäviä tukitoimia. (Vastaanottopalvelut turvapaikanhakijalle 2016.) Vaikka vanhemmuuden tukemista ei erikseen mainita, pitäisi sen kuulua hyvinvointia edistäviin sosiaalipalveluihin. Riippuu kuitenkin varmasti vastaanottokeskuksen resursseista, kuinka hyvin se pystyy tällaisia palveluita asukkailleen tarjoamaan.

Iso-Britanniassa National Childbirth Trust, NCT, tarjoaa pakolais- ja turvapaikanhakijavanhemmille räätälöityjä vanhemmuuden tukemisen palveluita. Tavoitteena on voimaannuttaa vanhempia sekä tehdä neuvola- ja lastensuojelupalveluilta heille tutuiksi. Yhtenä tavoitteena on lisäksi luoda verkosto, jonka kautta turvapaikanhakijavanhemmat voivat tukea toisiaan. (Supporting parents who are refugees and asylum seekers 2016.)

NCT:n mukaan terveydenhuolto- ja neuvolapalveluiden piiriin pääseminen voi olla turvapaikanhakijoille ongelmallista. Kielitaidon puute ja kommunikaatio muodostavat suurimmat esteet. Muita esteitä palvelujen tavoittamiselle voivat olla puutteelliset tiedot palveluista, henkilökunnan kulttuurinen tietämättömyys sekä vaikeus saada julkisia varjoa. Moni turvapaikanhakijanainen kärsiikin vakavasta eristäytyneisyydestä sekä sosiaalisen tuen ja kontaktien puutteesta. (Supporting parents who are refugees and asylum seekers 2016.)

NCT on sitoutunut tarjoamaan juuri turvapaikanhakijoiden tarpeisiin vastaavia palveluita. Säätiön mukaan avainasemassa on turvallisen ympäristön tarjoaminen vanhemmille. Turvallisessa ympäristössä vanhemmat voivat kertoa toiveistaan, peloistaan, vanhemmuuteen liittyvistä tuntemuksistaan sekä muista välittömään elinympäristöön liittyvistä asioista, kuten taloudenhoidosta ja eristäytyneisyyden tunteen kanssa elämisestä. (Supporting parents who are refugees and asylum seekers 2016.)

Saksan liittovaltion hallitus hyväksyi keväällä 2016 uuden ”Integraatio lain”, jonka tarkoituksena on säädellä turvapaikanhakijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia. Uusi laki osallistaa hallituksen integraatioprosessin aktiiviseksi osapuoleksi. Laki muun muassa edellyttää, että turvapaikanhakijoiden tulee osallistua 100 tuntia kestäväälle integraatio -kurssille, jolla kerrotaan saksalaisesta kulttuurista, yhteiskunnasta ja arvoista. (Kern 2016.) Vaikka laissa ei suoranaisesti puhuta vanhemmuuden tukemisesta, on saksalaisesta kulttuurista, yhteiskunnasta ja arvoista opettaminen epäsuoraa vanhemmuuden tukemista. Kulttuuri ja arvot liittyvät kuitenkin vahvasti siihen, kuinka lapsia kasvatetaan.

Saksan hallitus on lisäksi mukana Germany’s Federal Volunteers Service -vapaaehtoishjelmassa, jossa sadat vapaaehtoiset lahjoittavat aikaansa turvapaikanhakijoille. Usein vapaaehtoiset ovat eläkeläisiä, opiskelijoita ja työstään välivuotta pitäviä aikuisia, mutta joulukuussa 2015 Germany’s Families Ministry avasi ohjelman vapaaehtoisille turvapaikanhakijoille. Ohjelmaan mukaan tulevat turvapaikanhakijat pääsevät auttamaan maahan vasta saapuneita turvapaikanhakijoita sopeutumisessa. Ohjelma hyödyntääkin paikallisia turvapaikanhakijayhteisöjä. (Le Blond & Welters 2016.) Yksi suuri haaste turvapaikanhakijoiden vanhemmuudelle on oman yhteisön jääminen lähtömaahan ja sosiaalisten sidosten väheneminen tai jopa kokonaan katoaminen. Paikallisia turvapaikanhakijayhteisöjä hyödyntävä ohjelma antaakin uusille turvapaikanhakijoille mahdollisuuden samanlaiseen yhteisöllisyyteen kuin aiemmassa kotimaassa.

11 Kyselytutkimus

Tein opinnäytetyötä varten kvantitatiivisen eli tilastollinen tutkimuksen. Kvantitatiivinen tutkimus edellyttää riittävän suurta ja edustavaa otosta. Aineistoa kerätään yleensä tutkimuslomakkeilla, joissa on valmiit vastausvaihtoehdot. Kvantitatiivista tutkimusta käytetään kartoittamaan olemassa oleva tilanne. Vastauksia asioiden syihin sillä ei saa. (Heikkilä 2014, 15.)

Kyselytutkimuksen toteuttaminen oli perusteltua, jotta saatiin tietoa alkutilanteesta ja turvapaikanhakijoiden käsityksestä siitä, mitä vanhemmuus on. Vastaanottokeskukseen on järjestetty melko paljon erilaista toimintaa, mutta osa ei ole kiinnostanut asiakkaita lainkaan. Siksi oli perusteltua selvittää kyselylomakkeella myös heidän kiinnostuksenkohteitaan, jotta osasin suunnitella ja toteuttaa heitä kiinnostavat ja osallistavat toiminnalliset tuokiot. Kyselyn tutkimuskysymykset olivat: Millaisen merkityksen vastaanottokeskuksen asukkaat antavat vanhemmuudelle? Mitä kiinnostuksenkohteita heillä on?

Toteutin kyselytutkimuksen käyttämällä suomeksi ja englanniksi kirjoitettua paperista kyselylomaketta (liite 1), jossa on suljettuja kysymyksiä. Suljettujen eli strukturoitujen kysymysten etuja ovat nopea vastaaminen ja tulosten helppo käsittely. Vastaaminen ei myöskään esty kielellisten vaikeuksien vuoksi, kun vastausvaihtoehdot ovat valmiiksi annettu. Toisaalta suljettuihin kysymyksiin on helppo antaa harkitsematon vastaus. Jokin vaihtoehto saattaa myös puuttua tai vaihtoehdot ja niiden esittämisjärjestys saattavat johdatella vastaajaa. (Heikkilä 2014, 49.) Vaikka olisin tiennyt vastuksia tulevan vain reilu kymmenen, olisin silti suorittanut kyselyn suljetuista kysymyksistä koostuvalla kyselylomakkeella. Avoimiin kysymyksiin turvapaikanhakijoiden olisi ollut vaikea vastata kielimuurin vuoksi. Avoimiin kysymyksiin vastaaminen vie myös enemmän aikaa. Tämän takia vastauksia olisi saattanut tulla vieläkin vähemmän. Tutkimuksen toteuttaminen haastatteluilla olisi vienyt sekini liikaa aikaa niin turvapaikanhakijoilta, vastaanottokeskuksen ohjaajilta kuin minultakin, sillä tein koko työn yksin. Lisäksi haastattelujen toteuttaminen olisi vaatinut tulkin käyttämistä eli vastaanottokeskuksen resursseja.

Kyselylomakkeen (liite 1) alussa on muutama demografinen kysymys liittyen vastaajien lähtömaahan, ikään ja sukupuoleen. Muilla kysymyksillä selvitin turvapaikanhakijoiden käsityksiä vanhemmuudesta sekä heidän yleisiä kiinnostuksenkohteitaan toteutettavaa toiminnallista tuokiota varten. Kyselyä jaettiin varhaiskasvatusikäisten (1-6 vuotta) lasten vanhemmille.

Hyödynsin yhdessä kysymyksessä Vanhemmuuden roolikartassa nimettyjä rooleja ja niihin liittyviä tehtäviä selvittääkseni vastaanottokeskuksen asukkaiden mielteitä siitä, mitä heidän lapsensa heiltä tarvitsevat. Vanhemmuuden roolikartta koostuu viidestä pääroolista, jotka ovat elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja sekä rakkauden antaja. Jokainen päärooli sisältää kuudesta yhdeksään alaroolia. (Vanhemmuuden roolikartta 2013.)

Maahanmuuttajille tehtyyn selkokieliseen Vanhemmuuden roolikarttaan on valittu hieman erilaisia käsitteitä, joiden on tarkoitus olla mahdollisimman universaaleja (Tolonen 2016). Selkoversion pääroolit ovat kulttuuri, ihmissuhteet, kyllä/ei (rajojen asettaja), hoito ja rakkaus. Alaroolleja ovat muun muassa suojelija ja yhteisen ajan antaja. (Roolikartta suomeksi sanallisena 2016.) Valitsin kyselytutkimukseeni alaroolien mukaisia aiheita niin, että kysymykseksi muodostuu ”Mitä lapsesi tarvitsee sinulta?” Vastausvaihtoehtoina on esimerkiksi opetusta Suomen kulttuurista, sääntöjä sekä rakkautta ja hellyyttä. Vaihtoehtoja on yhteensä kymmenen, joista tarkoituksena on valita kolme omasta mielestään tärkeintä.

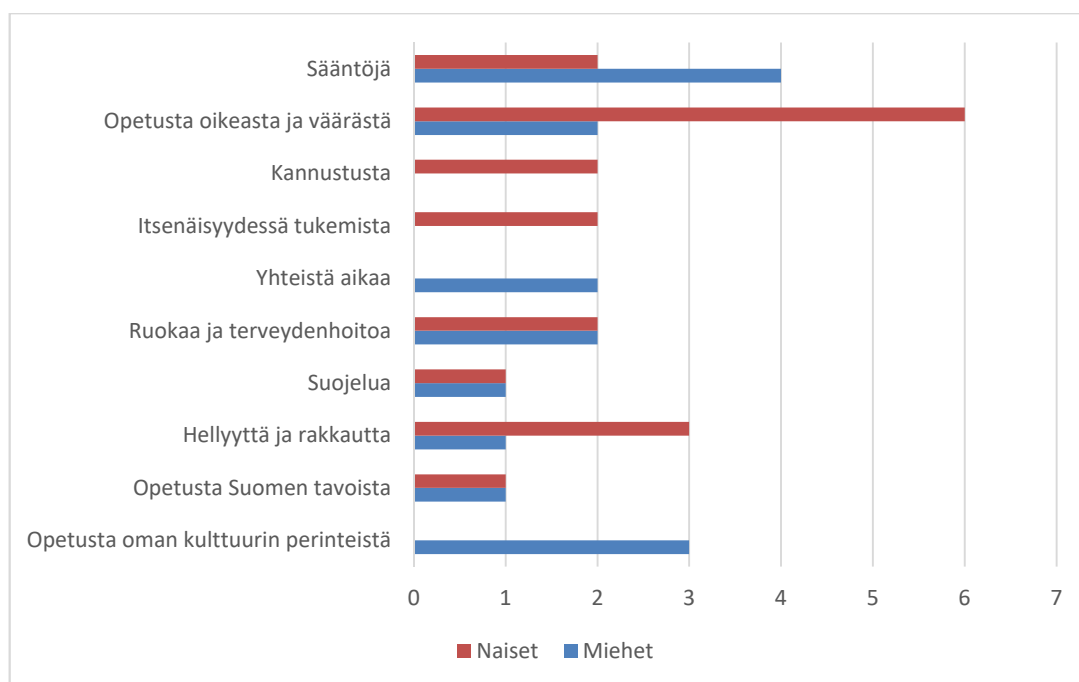
Jätin kyselylomakkeet vastaanottokeskukseen, jotta asukkaat saavat rauhassa kääntää kysymyksiä omalle kielelleen keskenään sekä yhdessä paikan työntekijöiden kanssa. Työntekijät auttoivat vastaamaan lomakkeisiin oman työnsä ohella. Kysely toteutettiin Ramadanin päättyttyä heinäkuun lopulla. Vastaanottokeskuksen yhteyshenkilö uskoi, että jos kysely toteutetaan Ramadanin aikana, siihen ei vastaa kovinkaan moni. Hain kyselylomakkeet takaisin muutaman viikon päästä niiden jättämisestä ja analysoin vastaukset.

Vastauksia tuli yhteensä vähemmän kuin olin odottanut. Vastaanottokeskuksen noin 200 asukkaasta suurin osa on kuitenkin perheellisiä, joten vastauksia olisi voinut tulla enemmän kuin saamani 11. Olin kuitenkin tyytyväinen siihen, että sain edes jonkin verran vastauksia. Vieraskieliseen kyselylomakkeeseen vastaaminen on kuitenkin työlästä, varsinkin kun osa asukkaista ei puhu tai saati lue englantia. Olin myös positiivisesti yllättynyt siitä, että melkein puolet vastaajista oli miehiä, sillä miesten rooli lastenkasvatuksessa on erilainen kuin länsimaisessa kulttuurissa.

Koska kyseessä oli kvantitatiivinen tutkimus, myös tulosten analyysi oli kvantitatiivinen. Analyysin tarkoituksena oli selvittää mitä vastausvaihtoehtoja esiintyy eniten. Tämän tiedon avulla suunnittelin tuokioni niin, että ne vastaavat olemassa olevaan tarpeeseen ja ovat kohderyhmän mielestä mahdollisimman kiinnostavia. Lisäksi minua kiinnosti se, miten naisten ja miesten vastaukset eroavat toisistaan. Koska vastauksia kuitenkin tuli vain 11, onnistui niiden analysoiminen kynää ja paperia käyttämällä. Exceliä hyödynsin ainoastaan yhden taulukon tekemiseen. Muuten tulokset pystyi esittelemään sanallisesti.

Kyselylomakkeeseen vastanneista yksi on alun perin kotoisin Syyriasta, yksi Irakista ja loput Afganistanista. Viisi vastaajista on miehiä ja kuusi naisia. Kahdeksan vastaajista on yli 30-vuotiaita, kaksi 26-30-vuotiaita ja yksi 21-25-vuotias. Mitä lapsesi tarvitsee sinulta -kysymyksen tuloksissa nousi esiin muutama selvästi suosituin vastausvaihtoehto. Säännöt sekä oikeasta ja väärästä opettaminen saivat eniten kannatusta; oikean ja väärän opettamisen valitsi kahdeksan vastaajaa ja säännöt kuusi vastaajaa. Näiden jälkeen eniten kannatusta saivat hellyys ja

rakkaus sekä ruoka ja terveydenhuolto. Muut vastausvaihtoehdot saivat kukin muutaman äänen. Huomionarvoista oli, että omasta kulttuurista opettamista tärkeänä pitivät ainoastaan miespuoliset vastaajat. Kannustuksen ja itsenäisyydessä tukemisen sen sijaan valitsivat ainoastaan naispuoliset vastaajat. (Taulukko 1).

Taulukko 1 Mitä lapsesi tarvitsee sinulta?

Vastausten epätasainen jakautuminen kertoo siitä, miten vanhemmuuteen vaikuttavat kulttuuritaustan lisäksi muutkin tekijät, kuten vanhempien omat lapsuuden- ja elämäkokemukset. Oikean ja väärän opettaminen sekä säännöt olivat vastausvaihtoehdoista kuitenkin selvästi suosituimmat.

Vapaa-ajanviettotavoista suosituin on kyselyn perusteella liikunta; sen valitsi seitsemän vastaajaa. Toiseksi suosituimmaksi nousivat kirjat ja lukeminen kuudella vastauksella. Ulkoilun valitsi kaksi vastaajaa, askartelun kolme vastaajaa ja musiikin yksi.

12 Toiminnallinen osuus

Tässä osiossa kerron opinnäytetyöni toiminnallisesta puolesta. Työn toiminnallinen osuus koostuu kolmen tuokion sarjasta, jonka tavoitteena on tukea vastaanottokeskuksen asukkaiden vanhemmuutta esimerkiksi kertomalla heille suomalaisesta vanhemmuudesta. Vaikka vastaanottokeskuksessa asuvien turvapaikanhakijoiden tulevaisuus ja oleskeluluvan saaminen ovat epävarmoja asioita, on heidän silti hyvä tietää suomalaisesta vanhemmuudesta ja mahdollisesti opetella myös itse toimimaan sen raameissa. Tämä helpottaa niin heidän omaa arkeaan Suomessa kuin tekee vastaanottokeskuksen arjesta sujuvaa. Lisäksi Lastensuojelulaissa (L

417/2007, 2 §) todetaan, että Suomessa vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen hyvinvoinnista. Esimerkiksi Metsätähden vastaanottokeskuksessa ongelmia ja haasteita ovat aiheuttaneet ilman vanhempien valvontaa sisällä ja ulkona touhuavat lapset. Suunnittelin tuokiot teoriatietojen, kyselytutkimuksen tulosten ja vastaanottokeskuksen toiveiden pohjalta. Haasteita tuokioiden suunnitteluun toivat luonnollisesti kielimuuri sekä kulttuurierot. Sain tuokioihini onneksi mukaan ulkopuolisen tulkin. Se mahdollisti sen, että keskusteluosuuksissa voitiin käsitellä haastavampaakin sanastoa sisältäviä aiheita.

12.1 Toiminnalliset menetelmät

Tuokiot koostuvat aina kahdesta osiosta; vanhemmille tarkoitettusta keskusteluosuudesta sekä lasten ja vanhempien yhteisestä toiminnallisesta tuokiosta. Päädyin tähän ratkaisuun yhteistyössä vastaanottokeskuksen kanssa. Vanhemmat pystyvät paremmin keskittymään vanhemmuudesta keskustelemiseen, kun lapset eivät ole mukana. Lapsille ja vanhemmille tarkoitettu yhteinen toiminnallinen osuus puolestaan tähtää siihen, että vanhemmat innostuisivat viettämään enemmän aikaa yhdessä lastensa kanssa.

Toiminnallisten menetelmien käyttämisen yksi peruste on se, että ihmisille voi olla epäluonteenomaista pohtia ja keskustella asioista syvällisesti. Toiminnalliset menetelmät kannattaa ottaa käyttöön silloin, kun keskusteluun perustuvat menetelmät eivät toimi tai tuota haluttua lopputulosta. Toiminnallisista menetelmistä voidaan käyttää myös nimiä elämykselliset, luovat ja ilmaisulliset menetelmät. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 191-192.)

Toiminnalliset menetelmät ovat tehokkaita niiden konkreettisuuden, elämyksellisyyden ja osallistumisen tason vuoksi. Toimimalla ihmiset pääsevät toteuttamaan itsestään puolia, jotka jäävät keskustelumenetelmissä taka-alalle. Toiminnan avulla myös luovuus, mielikuvitus ja kekseliäisyys pääsevät valloilleen. Tunteita, asenteita ja arvoja on helpompi ilmaista tekemisen kuin puhumisen kautta. Toiminnan kautta saadut elämykset tarjoavat onnistumisen kokemuksia. Ne tuovat iloa ja vaikuttavat positiivisesti yksilön kokemukseen omista voimavaroistaan. (Järvinen ym. 2012, 192.)

Toiminnallisia menetelmiä kannattaa käyttää silloin, kun kaivataan uutta ja erilaista lähestymistapaa perheen ongelmaan. Toiminta ja elämykselliset kokemukset saattavat helpottaa sanojen löytämistä. Tavoitteena onkin, että toiminnallisten menetelmien kautta käynnistyy prosesseja, jotka auttavat perhettä kohti toivomaansa muutosta. Elämyksellisten kokemusten avulla haetaan uutta suuntaa perheelle. (Järvinen ym. 2012, 192-193.)

Toiminnallisiin menetelmiin kuuluvat erilaiset taiteeseen perustuvat menetelmät. Niitä ovat esimerkiksi kuvataide, musiikki, elokuvat, tanssi, kirjoittaminen sekä esineiden ja kuvien

käyttö symboleina. Luovissa toiminnoissa on tärkeää se, että asiakas itse osallistuu toimintaan luomalla, esimerkiksi tanssimalla tai maalamalla. Asiakkaiden kanssa voidaan käyttää kuitenkin myös valmiita teoksia kuten elokuva-, musiikki- tai kuvataidetta. (Järvinen ym. 2012, 192.)

Perheiden kanssa työskennellessä voidaan toiminnallisina menetelminä käyttää lisäksi kieli- ja vertauskuvia, valokuvia ja esineitä, erilaisia kortteja, janojen ja perhekuvien sekä haave- ja verkostokarttojen piirtämistä sekä kuvien valitsemista keskustelun pohjaksi. Muita toiminnallisia menetelmiä ovat rentoutusharjoitukset, leikit ja pelit, rituaalit sekä rooliharjoitukset ja roolien vaihdot. Niin ikään liikunnalliset menetelmät, kuten seikkailut, elämykset ja ohjattu terveysliikunta, ovat toiminnallisia menetelmiä. Lisäksi arkitoimintaa, ruuanlaittoa ja siivoamista, voidaan käyttää toiminnallisena menetelmänä. (Järvinen ym. 2012, 192.)

Ohjaajan roolilla on tärkeä merkitys toiminnallisissa menetelmissä. Ohjaajan tulee osata käyttää menetelmää ja ymmärtää se teoreettinen viitekehys, johon menetelmä perustuu. Menetelmät tulee osata soveltaa asiakkaan henkilökohtaiseen tilanteeseen sopivaksi. On tärkeää muistaa, että toiminnan tulee aina perustua asiakkaan vapaaehtoisuuteen. Suostutella ja houkutella kuitenkin saa. (Järvinen ym. 2012, 193.)

Toiminnallisten menetelmien perusresepti on enemmän toimintaa ja vähemmän puhetta. Puhuminen painottuu yleensä toiminnan purkuun ja kokemuksen jakamiseen muiden kanssa. Virittäytyminen toiminnallisiin menetelmiin on tärkeää, ja valmistautuminen kannattaakin tehdä huolella. Työskentelyn jälkeen on kannattavaa purkaa ja jakaa koettu toiminta sanallisesti. Näin löytyy uusia näkökulmia. Toiminnalliset menetelmät edustavat kokemuksellista oppimista, jonka myötä heräävät ajatukset säilyvät tekijöiden ja kokijoiden mielessä pitkäänkin. (Järvinen ym. 2012, 192-193.)

12.2 Tuokioiden rakenne

Tuokit aloitetaan niiden tärkeyden perustelemisella. Aluksi toivotan kaikki tervetulleiksi ja kiitän heitä siitä, että he ovat päättäneet osallistua tuokiolle. Jokinen, Miettinen ja Mikkonen (2013, 183) muistuttavat, että turvapaikanhakijoiden kanssa työskennellessä tärkeintä on kohdata ihminen ihmisenä eikä turvapaikanhakijana. Kerron tuokioiden käsittelevän suomalaista vanhemmuutta ja lasten kanssa toimimista. Vanhempien on kannattavaa osallistua tuokiolle, sillä suomalaisen vanhemmuuden ymmärtäminen helpottaa Suomessa olemista ja mahdollista tulevaa kotoutumista. Teoriatiedon sekä vastaanottokeskuksen tietojen perusteella vastaanottokeskuksen asukkaiden vanhemmuus ja kasvatustavat eroavat suomalaisista melko paljon. Tuokioon osallistuville asukkaille onkin hyvä kertoa, että myös heidän oletetaan Suomessa ollessaan toimivansa lastensa kanssa tietyllä tavalla. Tähän voidaan hakea oikeutusta lakien kautta. Lastensuojelulaissa (L 417/2007, 2 §) todetaan, että vanhemmat ovat ensisijaisesti

vastuussa lapsen hyvinvoinnista. Näin ollen pienten lasten ei voi antaa kulkea ulkona ilman valvontaa. Tämä on myös turvallisuuskysymys, sillä Suomessa pienten lasten ei ole turvallista liikkua yksin ulkona esimerkiksi liikenteen aiheuttamien vaaratilanteiden vuoksi. Viimeisen kolmen vuoden aikana Suomessa on vuosittain kuollut noin 34 jalankulkijaa liikenneonnettomuuksissa. Loukkaantuneita jalankulkijoita on ollut noin 450 vuodessa. Yli puolet loukkaantumisista ja kolmannes kuolemantapauksista tapahtui suojateillä. (Jalankulkijoiden henkilövahingot tieliikenteessä 2016, 1.)

Tuokiot alkavat keskusteluosuudella, johon osallistuvat ainoastaan vanhemmat. Tätä seuraa toiminnallinen osuus, jossa vanhemmat ja lapset ovat yhdessä. Valitsin tämän rakenteen tuokioille vastaanottokeskuksesta tulleiden toiveiden pohjalta. Aluksi tarkoitus oli pitää tuokiot yhdelle perheelle kerrallaan, mutta suunniteltuani keskusteluosuuksia ja toiminnallisia osuuksia teorian tiedon ja kyselytutkimuksen vastausten perusteella, tulin siihen tulokseen, että tuokiot on paras pitää kahdelle tai kolmelle perheelle kerrallaan. Näin keskusteluosuuksiin saadaan enemmän vanhempien välistä vuorovaikutusta, ja myös vertaistuki mahdollistuu.

Vanhempien keskusteluosuuden päätyttyä kerron, että seuraavaksi tuokio jatkuu lasten ja vanhempien yhteisellä toiminnalla. Pyydän vanhempia hakemaan lapsensa paikalle, ja painotan sitä, että myös heidän on tarkoitus olla mukana tuokion loppuun asti. Lasten saapuessa paikalle toivotan heidätkin tervetulleeksi ja kerron, että ohjelmassa on mukavaa toimintaa yhdessä vanhempien kanssa.

Tuokion lopuksi kiitän kaikkia siitä, että osallistuivat tuokiolle. Kerron, että milloin uusi tuokio on ja pyydän heitä osallistumaan sinnekin. Pyydän lopuksi vanhemmilta vielä suullisesti palautetta siitä, mitä mieltä olivat tuokiosta ja sen sisällöstä.

12.3 Tuokioissa käytettävät menetelmät

Käytin tuokiossa kuvia apuna kommunikoinnissa sekä vanhempien keskusteluosuuksissa että lasten ja vanhempien yhteisissä toiminnallisissa osuuksissa. Kuvien käyttö on perusteltua, sillä ihmisten kyky ilmaista omia ajatuksiaan ja tunteitaan sanallisesti vaihtelee. Kuvien käyttäminen kommunikaation apuna sopii kenelle tahansa, jolle kuvat mahdollistavat helpon ja turvallisen vuorovaikutuksen muodon. Kuva voi olla keskustelua helpottava väline. Mikäli yksilön kyky verbaalisen vuorovaikutukseen on syystä tai toisesta heikko, on kuva erittäin hyödyllinen kommunikaation väline. Joillekin kuvien käyttäminen voi olla ainoa mahdollisuus ilmaista mietteitään. Kuva toimiikin välineen myös sellaisessa vuorovaikutuksessa, jossa sanojen käyttäminen ei ole mahdollista. (Ekström, Leppämäki & Vilén 2002, 303-304.)

Kuvien käyttämisen edellytys on, että henkilö ymmärtää kuvan ja sitä esittävän asian välisen yhteyden. Kuvakommunikointi voi tapahtua joko yhdellä tai useammalla kuvalla. Avainsanoja

käyttämällä kommunikointi perustuu asian ilmaisemiseen yhdellä kuvalla. (Kuvat kommunikoinnissa 2015.)

Kielen avulla ollaan monin tavoin vuorovaikutuksessa sekä oman sisimmän että muiden kanssa. Kielen avulla voidaan tyydyttää tarpeita, kuvata ja luokitella asioita, ohjailla toisia, luoda ja ylläpitää yhteyttä muihin, hankkia tietoa, ilmaista käsityksiä itsestä, toimittaa tervehtimisen omaisia rituaaleja sekä luoda mielikuvitusmaailmaa. (Tuulari 2000, ks. Ekström ym. 2002, 318.)

Ensimmäiseksi toiminnalliseksi menetelmäksi valitsin lukemisen ja kirjallisuuden, sillä se osoittautui kyselytutkimuksen mukaan mieluiseksi vapaa-ajanviettotavaksi turvapaikanhakijoiden keskuudessa. Lukemisen ja kirjallisuuden valitsemiselle on myös teoreettisia perusteita. Lukeminen voi olla ihmiselle yksi henkisen terveyden lähde. Sillä on voimakkaita vaikutuksia jo pienelle lapselle. Vaikka sanojen sisältö ei lapselle vielä aukenisikaan, oppii hän tulkitsemaan lukijan puhetta ja ääntelyä. Puheella voi olla esimerkiksi rahoittava vaikutus. Lapsi myös kehittyy ja oppii kuunnellessaan. Niin laulut, runot kuin riimit ja rytmit avaavat lapselle oven puheen, tekstin ja symbolien maailmaan. Satujen avulla lapsen mielikuvitus kehittyy ja hän pääsee opettelemaan erilaisten tunteiden ja menetysten kohtaamista. Myös aikuisille kirjallisuudella voi olla oppimista, nautintoa ja elämyksiä antava merkitys. Lukeminen tarjoaa ajanvietettä ja sen avulla voi saada mielihyvää. Se voi niin ikään vähentää yksinäisyyttä ja lisätä itsetuntemusta. (Sippola 1985, ks. Ekström ym. 2002, 327.) Lasten lisäksi myös aikuiset voivat löytää saduista uusia tasoja (Ekström ym. 2002, 237).

Toiseksi toiminnalliseksi menetelmäksi valitsin liikunnan ja kehollisuuden. Fyysistä viestintää eli liikekieltä on mahdollistaa hyödyntää eri tavoin ihmisten tukemisessa. Kehon terveydellä ja hyvinvoinnilla on merkittäviä vaikutuksia niin sekä ihmisen minäkuvaan että yleiseen mielialaan. Liikkumisen ja kehollisuuden hyödyntämisen lähtökohtana tulee aina olla asiakkaan tarpeet. (Ekström ym. 2002, 329.)

Liike ja liikkuminen ovat tärkeitä niin aikuisille kuin lapsille. Niin ikään tärkeä on mielikuva omasta kehosta. Vanhemman lapselle antama syli, kosketukset ja kokemukset luovat perustan kehonkuvan syntymiselle. Kehonkuva määrittää ihmisen käsitystä siitä, kuka hän on. Tämä näkemys näkyy kaikessa, muun muassa siinä miten ihminen liikkuu. (Ekström ym. 2002, 330.) Keholla ja liikkunnalla on suuri merkitys ihmisen psyykkiseen hyvinvointiin. On todettu, että liikunnan avulla voidaan esimerkiksi hoitaa ja vähentää ahdistusta ja masennusta. Lisäksi yhdessä liikkuminen mahdollistaa erilaisten sosiaalisten tilanteiden ja roolien harjoittelun. (Howe & Ogilvie 1994; Kirjonen 1980; Leith 1994; McAuley 1994 & Morgan 1994, 1997 & 1999, ks. Ekström ym. 2002, 330-331.)

Liikkeen ja kehon käyttäminen vuorovaikutuksen välineenä toimii niin yhdelle asiakkaalle kerrallaan kuin ryhmille. Osaamista tärkeämpää on liikkumisesta nauttiminen. Uusien asioiden oppiminen voi kuitenkin antaa ihmiselle myönteistä minäkuva ylläpitäviä oppimisen kokemuksia. Uusien taitojen oppiminen on tärkeää etenkin kasvavalle lapselle, joka tarvitsee kokemusta kehohallinnasta sekä arjesta selviytymisen taitoja. Yhdessä liikkuminen voi antaa paljon sosiaaliselle vuorovaikutukselle. Se mahdollistaa psyykkisesti omissa ajatuksissa olleisen tarjoten samalla mahdollisuuden toimia samassa rytmissä muiden kanssa. Tällaiset sanatomat vuorovaikutustilanteet mahdollistavat yhteishengen syntymisen. (Ekström 2002, 335.)

Viimeiseksi toiminnalliseksi menetelmäksi valitsin leikkimisen, sillä teorian tiedon sekä vastaanottokeskuksesta saadun tiedon perusteella vanhemmat eivät juurikaan leiki yhdessä lastensa kanssa. Leikin merkitystä lapsen kehitykselle ei voi väheksyä. Leikki on lapselle yhtä välttämätöntä kuin syöminen ja nukkuminen. Näin ollen vanhempien pitäisi leikkiä lastensa kanssa melkein heti heidän syntymästään lähtien. Yksi tärkeä peruste on se, että leikin varjolla tapahtuvassa vuorovaikutuksessa vanhempiensa lapset oppivat suhtautumaan myönteisesti omaan kehoonsa ja kokemuksiinsa aistimuksiin. (Landau & Piers 1982, 16-17.)

12.4 Tuokioiden suunnitelmat, tavoitteet ja toteutuminen

Avaan tässä suunnitelmiani ja niiden tavoitteita tuokio kerrallaan. Lopuksi kerron aina, miten tuokioiden toteuttaminen sujui käytännössä. Toteutin tuokiot itse kolmelle perheelle. Pidin ensimmäisellä viikolla yhden tuokion ja toisella kaksi seuraavaa. Perheet valittiin vastaanottokeskuksesta sen mukaan, keille niistä olisi kaikkein eniten hyötyä. Mukana oli yksi yksinhuoltaja- ja kaksi kahden vanhemman perhettä. Tuokiolle tilattiin avukseni darin kielen tulkki.

Ensimmäinen tuokio (liite 2)

Ensimmäisen tuokion (liite 2) keskusteluosuudeksi valitsin Vanhemmuuden roolikartan selkokielisen version läpikäynnin. Koska selkokielisestä roolikartasta ei löydy arabinkielistä versiota, käytetään suomen ja englanninkielisiä versioita. Selkokielisessä roolikartassa kuvat helpottavat eri roolien hahmottamista. Valitsin roolikartan, koska siinä tulee hyvin esiin vanhemmuuteen kuuluvat eri roolit ja niihin kuuluvat tehtävät. Roolien läpikäymisen tavoitteena oli kertoa asukkaille suomalaisesta vanhemmuudesta ja kannustaa heitä toimimaan Suomessa lastensa kanssa roolien viitoittamilla tavoilla.

Sekä vastaanottokeskuksesta saatujen tietojen että teorian tiedon ja kyselytutkimuksesta saatujen vastausten perusteella maahanmuuttajataustaiset vanhemmat arvottavat vanhemmuudessa erilaisia asioita kuin suomalaiset. Näin ollen osa roolikartan rooleista saattaa olla näillä maahanmuuttajataustaisilla vanhemmilla suomalaisesta näkökulmasta katsottuna puutteelli-

sia. Niin kuin Isosävi ja Kuittinen (2013, 80-81) toteavat, vaihtelevat kasvatusympäristön vaatimukset eri maissa. Erot lastenkasvatuksessa kertovat juuri tähän ympäristöön sopeutumisesta. Lapsenkasvatus on osittain suunnitelmallista opettamista ja valintojen tekemistä, osittain tiedostamattomista arvoista, uskomuksista ja tavoista rakentuvaa. Kasvatuksen kulttuuriset erot ovatkin sidoksissa ympäristön vaatimukseen ja sen tarjoamiin resursseihin sekä yhteisön arvoihin ja uskomuksiin.

Roolikartasta käytiin läpi suomalaiseen vanhemmuuteen liittyvät roolit ja niihin kuuluvat erilaiset tehtävät. Hoito -rooliin kuuluvat ruoka, vaatetus, terveys (lepo, puhtaus, ulkoilu, sairauden hoito), siisteys (koti ja ympäristö) sekä rahan käyttö. Rakkaus -rooliin kuuluvat hellyyden antaminen, lohduttaminen, suojeleminen, kunnioittaminen sekä ymmärtäminen. Kulttuuri -rooliin kuuluvat kielestä, uskonnosta, oman maan perinteistä ja suomen tavoista opettaminen. Ihmissuhteet -rooliin kuuluvat keskusteleminen, kuunteleminen ja kannustaminen, ongelmista auttaminen, yhteisen ajan antaminen, tunteiden hyväksyminen, itsenäisyyden tukeminen sekä anteeksiantaminen ja anteeksipyyttäminen. Kyllä/ei -rooliin kuuluu turvallisuuden antaminen, oikean ja väärän opettaminen, perheen sääntöjen tekeminen, sääntöjen noudattaminen ja valvominen sekä sopimusten noudattaminen ja valvominen. (Ylitalo 2011, 98-99.)

Kun toteutin ensimmäisen keskusteluosuuden, pohdimme vanhemmuuteen kuuluvia rooleja niin, että asukkaat saivat ensin vuorotellen kertoa mitä heidän mielestään kunkin roolin alle kuuluu. Hoidon alle he liittivät samoja asioita kuin on Roolikartassakin. Rakkauden kohdalla puuttumaan jäi suojeleminen, jonka nostin itse vielä esille. Kulttuurin kohdalla asukkaat korostivat sekä Suomen että omasta kulttuurista ja uskonnosta opettamista eli täsmälleen samoja näkökulmia kuin Roolikartassa. Ihmissuhteiden kohdalla asukkaat painottivat vanhempien ihmisten kunnioittamista. Arabikulttuurissa merkittävin edellytys hyvin käyttäytyvälle lapselle onkin kunnioittava käytös aikuisten edessä; esimerkiksi perheen kodissa lasten odotetaan kättelevän vieraita. (Child Rearing Practices 2016.) Itsenäisyydessä tukemisen, anteeksiantamisen ja -pyytämisen opettamisen sekä tunteiden hyväksymisessä auttamisen teemat jäivät keskustelussa uupumaan. Rajojen kohdalla vanhemmat nostivat tärkeäksi sen, että lapselle ei voi antaa kaikkea mitä hän haluaa. Lapsen turvallisuuden takaaminen rajoja asettamalla sekä oikean ja väärän opettaminen lapsille sen sijaan eivät tulleet asukkaiden keskusteluun. Kävimme roolit ja niihin kuuluvat asiat yksitellen läpi, ja kerroin lopuksi niihin aina omat lisäykseni. Vaikka asukkaat silloin kertoivat olevan samaa mieltä kanssani, kertovat heidän omat vastauksensa sen, mitkä asiat heistä ovat kaikkein tärkeimpiä lasten kasvatuksen kannalta. Yhteisen ajan viettämisen puute on ollut ongelmana vastaanottokeskuksessa, mutta asukkaat nostivat kuitenkin sen tärkeyden esiin keskustellessamme rakkauden merkityksestä lastenkasvatuksessa.

Ensimmäisen tuokion toiminnalliseksi osuudeksi valitsin kuvin tuetun tarinan lukemisen, koska vaikka kyselytutkimuksen mukaan lukeminen on suosittua, teoriatiedon mukaan arabivanhemmat kuitenkin harvoin lukevat lapsilleen. Halusinkin näyttää vanhemmille esimerkkiä lapsille lukemisesta. Valitsin kuvin tuetun tarinan, koska uskoin lasten jaksavan keskittyä siihen ainoastaan luettua tarinaa paremmin. Suomalaista kuvin tuettua tarinaa kuunnellessaan oppivat myös sekä lapset että vanhemmat suomalaista sanastoa. Tavoitteena oli, että tuokion jälkeen vanhemmat innostuisivat itse lukemaan lapsilleen nähtyään, miten lapset nauttivat tarinan kuuntelemisesta. Päädyin Rumaan ankanpoikaseen, sillä siinä on selkeä juoni, ja sen tarina on helppo ymmärtää kuvien avulla. Tarina voi olla myös jokin muu kuin Ruma Ankanpoikanen. Papunetistä löytyy hyviä, valmiita kuvin tuettuja satuja.

Toiminnallisen osuuden tarina toimi ihan hyvin; osa lapsista jaksoi seurata sitä paremmin ja osa huonommin. Tuokiolla oli mukana muutama taaperoikäinen lapsi, joten he eivät luonnollisesti jaksaneet keskittyä tarinan kuunteluun. Luin tarinan ensin muutama lause kerrallaan suomeksi, jonka jälkeen tulkki tulkkasi sen dariksi jälleen muutama lause kerrallaan. Tällöin tarinan lukeminen kesti melko kauan, joten valitsemani tarina oli ehkä liian pitkä. Jos sen olisi lukenut ainoastaan suomeksi, olisi tarinatuokio ollut paremman mittainen. Toisaalta oli kuitenkin hyvä, että tulkki käänsi myös tarinan, jotta kuuntelijat saivat siitä enemmän irti.

Toinen tuokio (liite 3)

Alun keskusteluosuudessa (liite 3) jatkui Vanhemmuuden roolikartan läpikäyminen. Käytin apuna Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi- teoksesta (Ylitalo 2011, 50-54) löytyviä kysymyksiä. Päädyin tähän teemaan, koska kysymykset vastaavat hyvin juuri siihen tarpeeseen, jonka vastaanottokeskus minulle esitti. Esimerkiksi lapsen kanssa ulkoilu ja leikkiminen ovat vastaanottokeskuksen asukkaille vieraita asioita, joista on roolikartan kysymysten kautta helppo keskustella.

Kysymykset toimivat tuokiolla hyvin ja sain niiden avulla selvitettyä lisää asukkaiden mielteitä vanhemmuudesta sekä kertoa aiheeseen suomalaisia näkökulmia. Vanhemmat olivat osittain samaa mieltä siitä, että lasten ei tulisi liikkua yksin ulkona. Heidän mielestään lasten oli sopivaa leikkiä yksin ulkona, jos vanhemmat eivät ole liian kaukana. Painotin tässä sitä, että lasten ulkoileminen yksin on turvallisuuskysymys. Kun keskustelimme lasten kanssa leikkimisestä ja lapsille lukemisesta, kertoivat vanhemmat, että heillä ole aikaa. He kertoivat myös, että sisarukset leikkivät keskenään eikä silloin tarvita vanhempia. Painotin tässä sitä, miten tärkeänä Suomessa lapsen kanssa leikkimistä sekä lapselle lukemista pidetään niin lapsen kehityksen kuin vanhemman ja lapsen välisen suhteen muodostumisen vuoksi. Rutiinien merkityksen tärkeydestä asukkaat olivat kanssani samaa mieltä, mutta kokivat rutiinien ylläpitämisen vastaanottokeskusympäristössä haastavaksi. Viimeisen kysymyksen, mitä tärkeitä

arvoja haluat opettaa lapselle, kohdalla saimme aikaan mielenkiintoista keskustelua. Asukkaat painottivat oman kulttuurinsa ja sen arvojen opettamista.

Toisen tuokion toiminnalliseen osuuteen valitsin liikunnallisen laulun leikin. Päädyin juuri siihen muutamasta eri syystä. Yksi syy oli se, että kyselytutkimuksen perusteella liikkuminen oli vastaajille mieluisin tapa viettää aikaa yhdessä perheen kanssa. Musiikki oli kyselytutkimuksen mukaan kaikkein epämieluisin ajanviettotapa, mutta tässä tuokiassa se on kuitenkin vain taka-alalla pääpainon ollessa liikkumisessa ja leikkimisessä. Tavoitteena oli, että vanhemmat innostuisivat itse liikkumaan ja leikkimään lasten kanssa.

Laululeikiksi valikoitui Fröbelin palikoiden Jumppalaulun, sillä siinä on paljon toistoja ja suhteellisen helppo sanasto. Ihan ensimmäiseksi tarkoituksena oli kuvien avulla läpi laulussa tarvittavat käsitteet: pää, olkapää, peppu, polvet, varpaat, silmät, korvat ja vatsa. Tämän jälkeen tarkoituksena oli käydä laulu ja leikki läpi muutama kertaan, jotta kaikki ehtivät oppia leikin liikkeitä.

Jumppalaulu osoittautui todella suosituksi lasten keskuudessa. He tunnistivat laulun heti, kun aloimme käymään läpi siinä vaadittavaa sanastoa. Pääsimme siis nopeasti leikkimään. Tuokiolle osallistuneille äidille laululeikin leikkiminen ja oman takapuolen taputtaminen tuntuivat aluksi vaikeilta, mutta he lähtivät kuitenkin lopulta mukaan leikkimään. Lapsista näki, miten paljon he nauttivat, kun äidit leikkivät heidän kanssaan heille mieluista leikkiä. Myös vanhemmilla näytti olevan alun varautuneisuuden jälkeen todella hauskaa. Toivon, että he rohkaistuvat leikkimään lastensa kanssa myös jatkossa.

Kolmas tuokio (liite 4)

Kolmannen keskusteluosuuden (liite 4) tarkoituksena oli koota yhteen edelliset kaksi kertaa pohtimalla hyvän suomalaisen vanhemman ominaisuuksia. Tässä hyödynsin tehtävää Monikulttuuriset vertaistuenryhmät: ohjaajan opas: ryhmämalli pikkulapsiperheiden vanhemmille-teoksesta (Alitolppa-Niitamo, Moallin & Novitsky 2006, 48-49) löytyvää tehtävää. Isoon paperiin piirretään tikku-ukko ja osallistujille kerrotaan, että henkilö esittää Suomessa asuvaa vanhempaa. Hän on esimerkillinen vanhempi, jota koko yhteisö arvostaa. Osallistujia pyydetään miettimään, mistä tämä hyvä maine on syntynyt. Jokainen sanoo vuorollaan yhden omaisuuden tai piirteen, joka kuvaa esimerkillistä vanhempaa. Asiat kirjoitetaan viivoilla tikku-ukon ympärille. Lopuksi lista luetaan ääneen. Valitsin tämän tehtävän, sillä kuvan piirtäminen ja asioiden miettiminen konkreettisesti tekevät hyvän vanhemman ominaisuuksien hahmottamisen pelkkää keskustelua helpommaksi. Samalla vanhemmat saivat myös mahdollisuuden yhdessä miettiä aihetta ja jakamaan mielipiteitä keskenään sen sijaan, että minä ainoastaan vetäjänä kertoisin omia teoretietoon perustuvia näkemyksiäni.

Kun toteutin tehtävän tuokiolla, nimesivät vastaanottokeskuksen asukkaat seuraavia asioita: on joskus vanhempi ja joskus kaveri, käyttäytyy hyvin lapsia kohtaan, omaa hyvät käytöstavat, on ystävällinen, hänellä on lapset koko ajan mielessä, ottaa huomioon lapsen tarpeet, on hyvä opettaja, tekee hyvää ruokaa lapsille sekä asettaa lapselle rajat ja opettaa lapset kuuntelemaan vanhempia. Itse lisäsin tähän listaan vielä lapsen koulutukseen panostamisen sekä tyttöjen ja poikien kohtelemisen tasavertaisina. Tuokiolle osallistuneet vanhemmat olivat samaa mieltä näistä hyvän vanhemmuuden ulottuvuuksista. Koulutukseen panostamisen he näkivät kuitenkin hieman erilaisesta näkökulmasta; heidän mielestään lapsia ei saa auttaa läksyissä tai muutenkaan juuri auttaa lasta kouluun liittyvissä asioissa vaan lapsen tulee pärjätä omillaan. Kun olimme käyneet listan vielä kertaalleen läpi, tiedustelin heiltä, olisiko listassa ollut samoja asioita kuin jos olisimme käsitelleet aihetta heidän kulttuurinsa näkökulmasta. Yllätyksekseni he sanoivat, että kaikki listan asiat olisivat täysin samoja. Etenkin tyttöjen ja poikien tasavertaisen kohtelun olisin lukemieni teoriatietojen pohjalta kuvitellut jäävän pois listalta, sillä arabikulttuureissa miesten ja naisten roolit eroavat enemmän kuin länsimaissa.

Toiminnalliseen osuuteen valitsin liikunnallisen leikin, hedelmäsalaatin. Yksi syy leikin valinnalle oli juuri sen liikunnallisuus. Toinen syy oli se, että leikin lomassa tulee käytyä läpi helppoa suomalaista sanastoa. Olen vetänyt leikkiä eritaustaiselle lapsille, ja se on aina ollut todella suosittu. Sen säännöt ovat helpot ymmärtää, siinä pääsee toimimaan yhdessä muiden kanssa ja kuvat vielä tukevat oman hedelmän muistamista ja hahmottamista.

Leikki osoittautuikin todella onnistuneeksi valinnaksi. Leikki ei ollut kenellekään ennestään tuttu, mutta sekä aikuiset että lapset oppivat säännöt nopeasti. Edelliseen kertaan verrattuna oli upea huomata, että vanhemmat eivät enää arkailleet leikkiin mukaan tulemistä yhtä paljon. Lapset nauttivat jälleen silmin nähden siitä, että vanhemmat leikkivät heidän kanssaan. Leikki tuntui olevan myös mieleinen lapsille, he nauroivat paljon ja jaksoivat leikkiä pitkään. Mukana oli muutama kouluikäinen ja muutama leikki-ikäinen lapsi. Nuorin osallistuja oli noin kolmevuotias. Myös hän oppi leikin säännöt hyvin ja hänestä kaikkein hauskinta oli sanoa koko ajan ”banaani”. Kaiken kaikkiaan tämä oli lasten ja vanhempien yhteisistä tuokio-osuuksista onnistunein, lapset ja vanhemmat todella vaikuttivat nauttivan päästessään viettämään aikaa ja leikkimään yhdessä.

13 Kuvaus prosessin onnistumisesta

Tässä luvussa kerron suunnittelemini tuokioiden toteuttamisen onnistumisesta vastaanottokeskuksessa. Kerron ensin toteutuksen onnistumisesta yleensä. Siinä näkökulmina ovat ajallinen ja laadullinen onnistuminen, tavoitteiden saavuttaminen, toiminnan aikaiset tapahtumat

ja oppiminen, ongelmat ja niiden ratkaiseminen sekä toimintaan osallistuneiden tahojen arvioinnit toiminnasta. Toisessa kappaleessa keskityn tulosten hyödynnettävyyden ja levitettävyyden arviointiin.

13.1 Toteutuksen arviointi

Suunnittelin tuokiot varhaiskasvatusikäisille lapsille, mutta perheisiin kuului myös muutama vanhempi lapsi, joten myös he osallistuivat tuokioille. Koska tuokiolla oli mukana perheiden kaikki lapset, oli mukana myös muutama vauvaikäinen lapsi. Heille suunnittelemani toiminnalliset tuokiot eivät olleet niin hyviä kuin suunnittelujeni kohderyhmälle eli noin kolmevuotiaasta ylöspäin oleville.

Osittain tilannetekijöistä riippuen kaikki eivät päässeet osallistumaan kaikille tuokiokerroille. Ensimmäisellä tuokiolla oli mukana yhteensä neljä vanhempaa, toisella ja kolmannella kaksi. Ensimmäisellä tuokiolla oli mukana kaksi miestä ja kaksi naista, toisella ja kolmannella tuokiolla kaksi naista. Vain yksi naisista oli mukana kaikilla tuokioilla, toinen toisella ja kolmannella tuokiolla. Miehet eivät osallistuneet tuokioille enää ensimmäisen kerran jälkeen. Tämä on ainakin osittain selitettävissä kulttuurisilla tekijöillä. Yhteisöllisessä kulttuurissa lasten kasvatusvastuu jakautuu suvun naisten kesken (Ruotsala 2006, 65.) Näin ollen miehet eivät ehkä kokeneet aihetta itselleen luontevaksi tai tarpeelliseksi. Tämä olikin suurin kulttuurien erilaisuus, mikä tuokioiden aikana tuli vastaan. Ensimmäisellä tuokiokerralla miehet kuitenkin osallistuivat aktiivisesti keskusteluun, mikä oli todella positiivista.

Alkuperäisten suunnitelmien mukaan minun piti saada tuokiolle mukaan tulkiksi yksi vastaanottokeskuksen työntekijöistä. Tuokioita varten paikalle tilattiin kuitenkin ulkopuolinen tulkki, mikä oli todella hyvä asia. Etenkin keskusteluosuudet olisivat jääneet paljon pinnallisimmiksi ilman tulkkiä, joka tulkkasi kaikkien puheet koko tuokion ajan. Mikäli tulevaisuudessa mallin mukaan tuokioita vetävällä vastaanottokeskuksen ohjaajalla ei ole kielitaitoa kommunikoida osallistujien kanssa heidän äidinkielellään, on tulkin käyttäminen todella suositeltavaa.

Pidin kolme tuokiota kahden viikon aikana, ensimmäisellä viikolla yhden ja toisella kaksi viimeistä. Mielestäni tämä oli sopiva väli tuokioiden pitämiseksi. Näin käsiteltävät asiat olivat osallistujilla vielä tuoreessa muistissa. Tuokioilla oli kuitenkin sen verran väliä, että he myös ehtivät sisäistämään ja pohtimaan edelliskertojen asioita. Oli todella harmi, että vain yksi vanhemmista pääsi osallistumaan kaikille tuokioille. Näin todellinen jatkumo tuokioiden välillä jäi uupumaan muilta.

Tavoitteena tuokioilla oli tukea vastaanottokeskuksen asukkaiden vanhemmuutta sekä saada heidät viettämään enemmän aikaa yhdessä lastensa kanssa. Etenkin toisen tuokion lauleleikissä oli mahtavaa nähdä, kuinka äidit pienen harkinnan jälkeen rohkaistuivat leikkimään

Fröbelin palikoiden jumppalaulun tahtiin yhdessä lastensa kanssa. Myös lapsille vaikutti olevan todella hauskaa, mihin varmasti yksi osasy syy oli se, että äidit olivat heidän mukanaan leikkimässä. Niin ikään kolmannen tuokion hedelmäsalaatti -leikki vaikutti olevan mieluista niin lapsista kuin aikuisista. Leikki on yksinkertainen ja helppo ymmärtää, joten se sopi kaikkein nuorimmallekin osallistujalle. Kuitenkin myös isommat tuokiolle osallistuvat lapset ja vanhemmat jaksoivat innostua leikistä. Kaikkien tuokioiden ehdoton kohokohta olikin nähdä toisen äidin nauravan vedet silmissä leikkiessään hedelmäsalaattia yhdessä lastensa kanssa.

Kysyin viimeisellä tuokiolla osallistujien mielipiteitä tuokioista. Sain kahdelle viimeiselle tuokiolle osallistuneilta naisilta ainoastaan positiivista palautetta. Molemmat sanoivat, että heillä oli hauskaa tuokioilla. Heidän mukaansa tuokiot toivat mukavasti vaihtelua vastaanottokeskuksen arkeen. Heidän mielestään oli hyvä, että he pääsivät viettämään aikaa lastensa kanssa. Lisäksi he kiittelivät sitä, että pääsivät tuokioiden kautta tutustumaan suomalaiseen kulttuuriin. Uskon, että tämän kautta he pääsivät pohtimaan omaa myös omaa vanhemmuuttaan niin kuin yhtenä tavoitteena oli. Itselleni kaikkein tärkeintä oli kuulla, että vanhemmat olivat nauttineet saadessaan viettää aikaa yhdessä lastensa kanssa. Se oli kuitenkin yksi tuokiosarjan tärkeimmistä tavoitteista.

Tuokioitani oli lisäksi seuraamassa yksi vastaanottokeskuksen ohjaajista. Tämä oli mielestäni todella hyvä asia, jotta sain kommentteja tuokiosta myös tästä näkökulmasta. Meidän oli tarkoitus pitää tuokioiden jälkeen yhteinen palaveri tämän ohjaajan sekä vastaanottokeskuksen ohjaavan ohjaajan eli opinnäytetyöni yhteyshenkilön kanssa. Tuokioitani seurannut ohjaaja oli silloin kuitenkin valitettavasti sairaslomalla, joten hänen kommenttinsa eivät päässeet mukaan keskusteluun. Palaveriin osallistui hänen sijaistaan kuitenkin paikan sosiaaliohjaaja. Sain sekä häneltä että yhteyshenkilöltä hyvää palautetta tuokioistani. He kiittelivät minua arvokkaasta työstä ja hyödyllisistä tuokioista. He kertoivat saaneensa tärkeää tietoa siitä, miten asukkaat lähtevät mukaan tällaisiin muutamalle perheelle kerrallaan kohdistettuun vanhemmuuden tukemiseen tähtäävään tuokioon. Vaikka miehet jättäytyivät pois tuokioilta ensimmäisen tuokiokerran jälkeen, osallistuivat kutsutut asukkaat kuitenkin hyvin tuokioille. Sosiaaliohjaaja muistutti myös siitä, että kyseessä on pitkä prosessi, ja yhdellekin tuokiolle osallistuminen on varmasti antanut miehille ajattelemisen aihetta. Tuokioitani seuranneen ohjaajan kommentit sain hieman jälkikäteen. Hänen mukaansa tuokiot olivat onnistuneita ja ne opettivat hyvin suomalaisesta kulttuurista ja vanhemmuudesta. Kehitysehdotukseksi hän antoi sen, että Vanhemmuuden roolikarttaa olisi voinut käydä läpi vieläkin syvällisemmin.

En saanut sellaista palautetta, jonka pohjalta olisin voinut lähteä kehittämään tuokiosuunnitelmiani. Tämä oli minusta hieman harmillista, etenkin tuokioita seuranneita ohjaajalta olisin kaivannut hieman syvällisempiä kommentteja. Ainoa saamani kehitysehdotus oli se, että Vanhemmuuden roolikarttaa olisi voinut käydä syvällisemmin läpi. Tämä vaatisi ehkä vielä

neljännen tuokion, sillä mielestäni keskusteluosuudet olivat nyt noin 20 minuutin mittaisina sopivan pitkiä.

Olen itse todella tyytyväinen tuokioiden toteutukseen. Tuokioissani toteutui vanhemmuuden tukeminen perhetyön perhekeskeisestä näkökulmasta. Niin kuin Rytönen & Rönkkö (2010, 27; 40) toteavat, perhetyössä perhe nähdään kokonaisuutena ja elämään keskeisesti vaikuttavana yhteisönä. Toinen olennainen perhetyön tunnusmerkki on perheiden tukeminen suunnitelmallisesti ja kokonaisvaltaisesti lähellä perheen arkielämää. Perhettä autetaan kokonaisuutena tehden samalla näkyväksi sen jäsenten yksilöllisiä tarpeita ja tukien heidän hyvinvointia eri rooleissaan. Toteutin tuokiot vastaanottokeskuksella eli mahdollisimman lähellä turvapaikanhakijoiden arkea. Tuokioilla tuettiin vanhempia tehden kuitenkin lasten tarpeet näkyviksi.

Suurin huolenaiheeni tuokioiden pitämisen suhteen oli se, miten vanhemmat osallistuvat mukaan keskusteluosuuksiin. Yhtenä tavoitteena tuokioilla olikin keskustelun aikaan saaminen ohjaajan ja osallistujien välille. Tämä onnistui hyvin, sillä tuokiolle osallistuvilla vanhemmilla oli paljon mielipiteitä läpikäymistämme asioista. Oli hienoa, miten avoimesti he kertoivat niistä. Aiheista syntyi paljon keskustelua myös vanhempien kesken. Oli todella mielenkiintoista kuulla, millaisia ajatuksia vastaanottokeskuksen asukkailla oli vanhemmuudesta. He kertoivat vastaanottokeskusympäristön vaikuttavan paljon lasten kasvatukseen. Esimerkiksi säännöllisten nukkumaanmenoaikojen ylläpitäminen on vaikeaa, sillä vastaanottokeskuksessa on meteliä suuren asukasmäärän vuoksi. He myös sanoivat, että vastaanottokeskuksessa lapset eivät tottele tai noudata sääntöjä yhtä hyvin kuin kotioissa. Niin kuin Jokinen, Miettinen ja Mikkonen (2013, 177) toteavat, vastaanottokeskuksen asukkaiden arkeen vaikuttaa jatkuvassa välitilassa ja epävarmuudessa eläminen. Minusta on luonnollista, että nämä seikat vaikuttavat myös lapsiin ja heidän käyttökseen.

Mahdollinen jatkotyön aihe voisikin olla se, miten vastaanottokeskuksessa asuminen sinänsä vaikuttaa vanhemmuuteen ja lapsuuteen. Tämän voisi toteuttaa vastaanottokeskuksessa asuvia vanhempia haastatteleamalla. Myös lapsiperheiden arjen havainnointi vastaanottokeskusympäristössä voisi olla yksi työn tutkimusmenetelmistä. Toinen jatkotyön aihe voisi olla se, miten saisi miehiä osallistumaan paremmin tuokioille. Heille voisi olla esimerkiksi omia, isyyden tukemiseen tarkoitettuja tuokioita.

Suurimmaksi kehityksenkohteeksi nousikin mielestäni juuri miesten mukaan saaminen tuokiolle. Vaikka miehet osallistuivat aktiivisesti ensimmäiselle tuokiolle, eivät he sen jälkeen enää saapuneet muille tuokiolle. Kyseessä on vahvasti kulttuurisidonnainen asia, sillä miesten ja naisten roolit vanhemmuudessa eroavat turvapaikanhakijoiden kulttuurissa. En omien havaintojeni tai saamieni kommenttien mukaan osaisi suunnitella tuokioita sellaisiksi, että ne houkuttelisivat miehiä osallistumaan niille paremmin. Niin kuin Ruotsala (2006, 65) toteaa, on

isän rooli arabikulttuureissa erilainen kuin länsimaissa; miehen rooli on selvästi kodin ulkopuolella.

Toivon, että tuokiolle osallistuneet vanhemmat oppivat suomalaisesta vanhemmuudesta ja innostuivat tekemään enemmän asioita yhdessä lastensa kanssa. He oppivat ainakin Vanhemmuuden roolikartan läpikäynnin avulla sen, mitä erilaisia rooleja vanhemmuuteen suomalaisesta näkökulmasta katsottuna kuuluu sekä miten eri asioita ja niiden painotetaan. He pääsivät lisäksi näkemään, miten paljon heidän lapsensa nauttivat yhdessä tekemisestä ja leikkimisestä heidän kanssaan. Prosessiarvioinnin näkökulmastahan tärkeintä on se, mitä tapahtuu projektin aikana ihmisten välisenä toimintana.

13.2 Tulosten hyödynnettävyys ja levitettävyys

Tuokiosuunnitelmia voidaan hyödyntää jatkossa Hyvinkään vastaanottokeskuksessa, ja miksei muissakin vastaanottokeskuksissa. Suunnitelmien toiminnalliset osuudet on suunniteltu varhaiskasvatusikäisille lapsille vanhemmilleen, mutta pitämäni tuokiot osoittavat, että ne toimivat ihan hyvin myös kouluikäisille lapsille. Omien havainnointieni mukaan tuokiot olivat toimivia ja saivat vanhemmissa aikaan pohdintaa ja keskustelua.

Hyvinkään vastaanottokeskuksesta saamani palautteen mukaan he aikovat lähteä jatko kehittämään tuokioiden sarjaa. Heidän mukaansa loin hyvän kokeilumallin muutamalle perheelle kerralla pidettävistä tuokioista. Vastaanottokeskuksen ohjaavan ohjaajan mukaan omat ohjaajat voisivat alkaa pitämään vastaavia tuokioita omille ohjattavilleen. He tosin miettivät sitä, että lähtevätkö asukkaat yhtä hyvin mukaan omien työntekijöiden vetämille tuokioille.

14 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön tutkimusulottuvuus voi olla eettisesti hyväksyttävä ja luotettava ainoastaan silloin, kun se on toteutettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tästä vastaa ensisijaisesti jokainen tutkija itse. Tutkimuseettisestä näkökulmasta näitä käytännön lähtökohtia ovat esimerkiksi tutkimusluvan hankkiminen sekä tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen, rehellisyyden sekä yleisen huolellisuuden ja tarkkuuden, noudattaminen tutkimustyön kaikissa vaiheissa. Ennen tutkimuksen aloittamista tulee tutkimushankkeessa sopia oikeudet, vastuut ja velvollisuudet, tekijyyttä koskevat periaatteet sekä aineistojen säilyttämistä ja käyttöoikeuksia koskevat kysymykset osapuolten hyväksymällä tavalla. Tutkimukseen tulee soveltaa sellaisia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä, jotka ovat sekä tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia että eettisesti kestäviä. Tutkimus tulee suunnitella ja toteuttaa tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Näin tulee menetellä myös tulosten raportoinnin ja siinä syntyneiden tietoaineistojen tallentamisen kanssa.

Lisäksi tutkimuksessa tulee toteuttaa avoimuutta ja vastuullista tiedeviestintää. Tutkijan tulee kunnioittaa toisten tutkijoiden töitä ja saavutuksia viittaamalla oikeaoppisesti heidän julkaisuihinsa. Tutkimuksen kannalta merkittävät sidonnaisuudet tulee ilmoittaa asianosaisille sekä tutkimukseen osallistuville. Mikäli tutkijan on syytä epäillä olevan esteellinen, tulee hänen pidättäytyä kaikista tutkimukseen liittyvistä päätöksenteko- ja arviointitilanteista. Tietosuojaa koskevat kysymykset tulee ottaa huomioon. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2016.)

Toteutin kyselytutkimuksen hyvää tutkimusetiikkaa käyttäen ja tuloksia erittäin luottamuksellisesti käsitellen. Toteutin kyselytutkimuksen rehellisesti, tarkasti ja huolellisesti. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa otoksen pitäisi olla tarpeeksi suuri, jotta tulos olisi luotettava. Koska kyselyyn vastasi ainoastaan 11 vastaanottokeskuksen asukasta, ei tulosta voida yleistää tai pitää luotettavana otoksena Hyvinkään vastaanottokeskuksen asukkaiden mielipiteistä. Vaikka kyselyyn olisikin vastannut useampi asukas, eivät sen tulokset olisi silti olleet suoraan yleistettävissä muiden vastaanottokeskusten tilanteisiin ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden käsityksiin vanhemmuudesta.

Opinnäytetyön tietoperustaa kirjoittaessani käytin vain luotettavia ja ammattimaisia lähteitä. Käytin erilaisia lähteitä laajasti. Pidin myös huolta oikeasta lähteiden viittaamistekniikasta ja täten kunnioitin muiden tekijöiden julkaisuja.

Opinnäytetyön tulee lisäksi täyttää Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. Ne ovat tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuojat. Tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista; tutkittava voi antaa suostumuksensa suullisesti tai kirjallisesti tai suostumus voi olla muuten nähtävissä hänen käytöksestään. Esimerkiksi kyselyyn vastaaminen kertoo suostumuksesta. Lisäksi osallistumisen tulee perustua riittävään tietoon. Annettavan tiedon määrä ja yksityiskohtaisuus riippuu tiedonhankintatapojen luonteesta. Esimerkiksi havainnointiin tai kyselyihin perustuvissa tutkimuksissa tutkittaville tulee esitellä tutkimuksen aihe sekä kertoa mitä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa ja kauan siihen menee aikaa. Tutkittava saa keskeyttää osallistumisen missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Hänen siihen mennessä tutkimukselle antamaansa panosta voidaan kuitenkin käyttää tutkimuksessa hyväksi. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet 2016.)

Laatimassani kyselylomakkeessa luki mihin tarkoitukseen vastaukset menevät ja miten niitä tullaan hyödyntämään. Lisäksi kerrottiin kyselyn tarkoitusperästä silloin, kun heille annettiin lomakkeet ja autettiin heitä täyttämään ne. Myös kaikille tuokioille osallistuville kerrottiin, että kysymys on opinnäytetyöstä, ja että tuokioista kirjoitetaan siihen. Vaikka osa jättäytyi pois ensimmäisen tuokion jälkeen, kirjoitin kuitenkin heidän kanssaan ensimmäisellä tuokiolla käydyistä keskusteluista.

Vahingoittamisen välttämiseen kuuluu sekä henkisten että taloudellisten ja sosiaalisten haittojen välttäminen. Henkisten haittojen välttäminen koostuu tutkittavia arvostavasta kohtelusta sekä heitä kunnioittavasta kirjoittamisesta tutkimuksen tuloksia julkistettaessa. Mikäli tutkimukseen sisältyy vuorovaikutusta tutkittavien kanssa, kuten esimerkiksi osallistuvassa havainnoinnissa, tulee tutkittavia kohdella kohteliaasti sekä heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Lisäksi tutkijan tulee tarkkailla, että vapaaehtoisuus toteutuu myös vuorovaikutustilanteissa. Esimerkiksi tutkittavan kiusaantuneisuus voi olla merkki olla jatkamatta tutkimusta. Taloudelliset ja sosiaaliset haitat ovat todennäköisimpiä silloin, kun tutkimuksessa ei noudateta yksityisyyttä ja tietosuojaa koskevia periaatteita. Vahingon vaara on kaikkein suurin silloin, kun tutkimustulokset esitetään arvostelevasti, epäkunnioittavasti tai asenteellisesti. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet 2016.)

Noudatin tutkimuseettisiä periaatteita kohtelemalla sekä kyselytutkimukseen että tuokioille osallistuvia vastaanottokeskuksen asukkaita kohteliaasti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Tarkkailin tuokioilla osallistujien tunnetiloja siltä varalta, että joku olisi kokenut olonsa kiusaantuneeksi tai epämiellyttäväksi. En kuitenkaan havainnoinnit tällaista. Kenenkään ei tarvinnut vastata kaikkiin kysymyksiin vaan tuokiolla vallitsi vapautunut tunnelma.

Yksityisyyden suoja on tärkeä tutkimuseettinen peruste sekä Suomen perustuslailla suojattu oikeus. Tietosuoja on tutkimuseettisestä näkökulmasta tärkein yksityisyyden suojan osa-alue. Yksityisyyden suoja koskevat periaatteet ovat tutkimusaineiston suojaaminen ja luottamuksellisuus, tutkimusaineiston säilyttäminen tai hävittäminen sekä tutkimusjulkaisut. Niiden lähtökohtana on luottamuksellisuuden ja tieteen avoimuuden periaatteen yhteensovittaminen. Mikäli tutkimusaineisto on tunnisteellista, tulee sen suojaaminen suunnitella huolella niin, ettei yksilön yksityisyyden suoja kärsi. Näin on myös aineiston mahdollisen säilyttämisen tai hävittämisen kohdalla. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet 2016.)

Vastaanottokeskuksen asukkaat saivat täyttää kyselylomakkeet nimettöminä. Vaikka asukkaat eivät ole tunnistettavissa kyselylomakkeista, huolehdin silti niiden huolellisesta säilyttämisestä. Lisäksi hävitin kyselylomakkeet tarkasti, kun en niitä työtä varten enää tarvinnut. En kerännyt nimiä myöskään tuokioon osallistuneilta asukkailta eli he saivat kertoa mielipiteitään nimettöminä. Näin ollen opinnäytetyöhön ei jäänyt minkäänlaisia tunnistetietoja vastaanottokeskuksen asukkaista.

15 Pohdinta

Opinnäytetyö oli prosessina sekä todella haastava että todella palkitseva. Oli mielekästä tehdä työtä, jolle oli olemassa todellinen tarve. Koin aiheen itse alusta alkaen tärkeäksi ja

halusin tehdä työstä mahdollisimman hyvän ja hyödynnettävissä olevan. Tämän hetkinen pakolaiskriisi koskettaa monia ihmisiä. Turvapaikanhakijoita vastaanottavan maan tulee panostaa heidän arkensa sujumiseen uudessa maassa. Esimerkiksi Iso-Britanniassa ja Saksassa tähän on selvästi panostettu. Vaikka kaikki turvapaikanhakijat eivät saakaan myönteistä päätöstä, on heidän sopeutumisen ja hyvinvointinsa edistäminen kannattavaa kaikkien osapuolien kannalta. Lisäksi turvapaikanhakijoiden vanhemmuuden tukemiseen liittyy olennaisesti heidän lastensa hyvinvointi. Jo YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (§ 22) velvoittaa valtion huolehtimaan pakolaislapsista sekä heidän kaikkien oikeuksiensa toteutumisesta.

Aloitin opinnäytetyöprosessin loppukeväästä 2016 ja kävin kesän aikana, ennen tuokioiden suunnittelua, useamman kerran tutustumassa vastaanottokeskuksen toimintaan. Kävin tutustumassa ohjaajien työhön sekä aamu- että iltavuoroissa. Pääsin seuraamaan vastaanottokeskuksen arkea ja luomaan jo ensikontaktia sen asukkaisiin. Tämä oli todella hyödyllistä sekä suunnitteluprosessin että tuokioiden toteuttamisen kannalta. Vastaanottokeskuksen arjen, tilojen ja muiden resurssien näkeminen ja ymmärtäminen oli olennaista, jotta sain suunniteltua sinne toimivia tuokioita. Se, että en ollut vastaanottokeskuksen asukkaille täysin vieras mennessä sinne pitämään tuokioita, olisi myös hyvä asia. Uskon, että asukkaiden oli helpompi osallistua tuokioille ja keskustella henkilökohtaisistakin vanhemmuuteen liittyvistä asioista, kun olin heille jo entuudestaan tuttu.

Sekä omien havaintojeni että vastaanottokeskuksen asukkailta ja henkilökunnalta saamieni palautteiden mukaan pitämäni tuokiot olivat hyödyllisiä ja vastasivat vastaanottokeskuksen asukkaiden vanhemmuuden tukemisen tarpeeseen. Lisäksi havaintojeni mukaan tuokioista nauttivat niin niille osallistuneet lapset kuin aikuisetkin. Etenkin tuokioiden toiminnallisilla osuuksilla oli hienoa nähdä, kuinka paljon lapset nauttivat vanhempien leikkiessä ja hassutellessa heidän kanssaan. Vaikka Fröbelin palikoiden Jumppalaulun ”peppu”-kohta tuntui tuokiolle osallistuneista äideistä ensin vaikealta, lähtivät he kuitenkin laululeikkiin upeasti mukaan. Toivon, että vanhemmat innostuvat tuokioiden seurauksena viettämään enemmän aikaa yhdessä lastensa kanssa.

Tuokiota pitäessä oli tärkeää muistaa, että vastaanottokeskuksen asukkaat ovat yksilöitä, joiden elämää ja vanhemmuutta määrittelevät muutkin asiat kuin taustalla vaikuttava kulttuuri. Niin kuin Isosävi ja Kuittinen (2016, 86-87) toteavat, kulttuuristen tekijöiden lisäksi perheen elämäntilanne ja yksilölliset erot vaikuttavat perheen arkeen ja hyvinvointiin. Niin perheen lapsimäärä, vanhempien oma lapsuus kuin syrjinnän ja rasismien kokemukset uudessa kotimaassa vaikuttavat vanhemmuuteen. Alitolppa-Niitamo ja Leinonen (2013, 100) toteavat, että vanhemmuuteen tulee maahanmuuton kautta muitakin haasteita. Näitä ovat uuden kielen,

yhteiskunnan ja sen instituutioiden ymmärtämättömyys. Kyseessä on haasteellinen elämäntilanne, jolloin vanhemmuuden toteutumiseen vaikuttavat vanhempien inhimilliset, taloudelliset ja sosiaaliset voimavarat.

Kulttuurilla on kuitenkin luonnollisesti vaikutusta siihen, kuinka yksilöt kasvattavat lapsiaan ja minkä kokevat lapsilleen parhaaksi. Niin kuin Alitolppa-Niitamo (1994, 16) toteaa, kulttuuria ovat asenteet ja uskomukset esimerkiksi miehistä ja naisista sekä lapsista. Ympäröivä kulttuuri määrittelee sen, mikä on oikein ja mikä väärin, mikä sopivaa ja sopimatonta käytöstä. Olikin mielenkiintoista päästä keskustelemaan tuokioiden puitteissa turvapaikanhakijoiden kanssa heidän käsityksistään vanhemmuudesta. Vanhemmuus koostuu todella monista asioista eikä kulttuuri riitä sitä yksin määrittämään. Etenkin turvapaikanhakijoiden kohdalla vanhemmuuteen vaikuttavat kulttuurin muuttumisen lisäksi maastalähtökokemukset sekä vastaanottokeskukseen asettuminen. On luonnollista, että vastaanottokeskusympäristölle asettaa vanhemmuudelle omat haasteensa.

En usko, että lastenkasvattaminen suomalaisten ja turvapaikanhakijoiden välillä pohjimmiltaan eroaa huomattavasti. Pohjalla kaikilla on halu toimia lapsen parhaaksi ja olla paras mahdollinen vanhempi. Me ainoastaan painotamme eri asioita ja niiden tärkeyttä. On kuitenkin tärkeää kertoa Suomessa asuville turvapaikanhakijoille suomalaisista käytännöistä, jotta sekä heidän arkensa että vastaanottokeskusten arki täällä ovat sujuvampia. Lisäksi suomalaisesta näkökulmasta katsottuna lasten hyvinvointi paranee, mikäli vanhemmat kiinnittävät enemmän huomiota meillä tärkeinä pidettäviin asioihin; lasten kanssa leikkimiseen, yhdessä ulkoiluun, rutiineista kiinnipitämiseen sekä lapsen turvallisuudesta huolehtimiseen. Turvapaikanhakijat elävät lisäksi haasteellisessa elämäntilanteessa, jossa he joutuvat mukauttamaan vanhemmuuttaan uuteen kulttuuriin sopivaksi sekä totuttelemaan uuteen kieleen ja yhteiskuntaan instituutioineen ja normeineen. Uskon, että tällaisessa tilanteessa kaikki tuki on enemmän kuin tarpeellista.

16 Oman oppimisen arviointi

Olen koulussa ja työelämässä oppinut ja tottunut suunnittelemaan sekä vetämään erilaisia tuokioita varhaiskasvatusikäisille lapsille. Suoritin lastentarhanopettajan pätevyyteen kelpuuttavan kymmenen viikon harjoittelun päiväkotiryhmässä, jossa oli paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Siellä pääsin suunnittelemaan ja toteuttamaan suomi toisena kielenä -tuokioita sekä kohtaamaan kielimuurin aiheuttamia haasteita päivittäisissä toiminnoissa. Tätä kautta minulla oli pohjaa lähteä työstämään lapsiläheisiä tuokioita vastaanottokeskuksen asukkaille.

Minulla oli myös kokemusta maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa toimimisesta edellä mainitun työharjoittelun sekä ammattikorkeakoulun hankkeiden kautta. Tuokioiden suunnittelu ja vetäminen vanhemmille heidän vanhemmuutensa tukemiseksi oli minulle kuitenkin käytännössä täysin uutta. Tutustuin sekä vanhempien että maahanmuuttajataustaisten henkilöiden tukemisesta kertovaan teoriaan valmistautuessani suunnittelemaan tuokioiden keskusteluosuuksia. Vanhemmuuden roolikartta oli minulle entuudestaan tuttu, mutta nyt pääsin hyödyntämään sitä käytännössä ja tutustumaan laajemmin sen tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Opin tuokioiden suunnittelemisen kautta paljon vanhemmuuden tukemisesta ja sen käytännön toteuttamisesta. Tuokioiden vetäminen puolestaan opetti keskustelemaan vanhempien kanssa eri vanhemmuuden osa-alueista. Nyt minulla on uudenlaista varmuutta toimia vanhempien kanssa myös työssäni päiväkotiympäristössä.

Olen tehnyt yhden opinnäytetyön jo aikaisemmin opiskellessani tradenomiksi. Silloin kuitenkin tein työn yhdessä ystäväni kanssa, joten yksin tekeminen toi tähän työhön ihan uuden ulottuvuuden. Tuokioiden suunnitteluvaiheessa olisin välillä kaivannut jotakuta, jonka kanssa käydä läpi ideoita ja hioa suunnitelmia. Nyt olen kuitenkin todella tyytyväinen siitä, että haasteista huolimatta tein työn yksin.

Pääsin monta kertaa opinnäytetyöprosessin aikana poistumaan omalta mukavuusalueeltani. Uskon, että siellä tapahtuu todellinen oppiminen. Etenkin tuokioiden pitäminen jännitti minua todella paljon. Mietin koko opinnäytetyön oikeutusta ja omaa asemaani; millä oikeudella menen kertomaan näille turvapaikanhakijoille, että heidän tapansa kasvattaa lapsia on meidän mielestämme väärä? Nämä ovat sellaisia asioita, joita tulee varmasti pohdittua myös sosiaalialalle työllistyttyä, joten oli hyvä, että ne tulivat vastaan jo opinnäytetyöprosessin aikana. Tässä työssä ratkaisin kysymykset niin, että tein tuokioista turvapaikanhakijoille mahdollisimman hyödylliset ja mielekkäät. Yritin pitää tunnelman keskusteluosuuksilla vapautuneena ja rentona, jolloin ei syntynyt sitä asetelmaa, että minä opetan ja he vain kuuntelevat. Keskustelimme kulttuurien välisiä eroista ja kerroin, miten suomalaisen katsontakannan mukaan lapsia kasvatetaan. En kuitenkaan esittänyt niitä täysin kriittikittömästi vaan keskustelimme myös siitä, miten nämä hyvänä pidetyt tavat todellisuudessa toteutuvat Suomessa. He nostivat keskusteluun esimerkiksi sen, että suomalaisiakin lapsia näkyy ulkona ilman valvontaa. Silloin puhuimme siitä, että tavoiteltavat asiat eivät aina toteudu suomalaistenkaan vanhempien keskuudessa.

Sain opinnäytetyön tekemisestä paljon aineksia ammatilliseen kasvuuni sosionomina ja lastentarhanopettajana. Koko prosessi oli hyvin opettavainen ja palkitseva. Olen itse todella tyytyväinen kokonaisuuteen, ja toivon, että myös Hyvinkään vastaanottokeskuksen asukkaat hyötyivät tuokioista.

Ennen kaikkea itse opin työskentelemään ympäristössä, jossa voi tapahtua mitä tahansa milloin tahansa. Yksi perhe ei esimerkiksi päässyt osallistumaan ensimmäiselle tuokiolle, koska joidenkin asukkaiden välinen riita johti poliisipartioiden paikalle saapumiseen. Vaikka ohjattava toiminta olisi suunniteltu kuinka hyvin tahansa, pitää sitä pystyä tarvittaessa muokkamaan olosuhteiden muuttuessa. Epävarmuuden sietäminen kuuluu olennaisesti vastaanotto-keskusten arkeen. Elävähän asukkaatkin jatkuvassa epävarmuudessa odottaen, milloin tulee päätös Suomeen jäämisestä tai kotimaahan palaamisesta.

Lähteet

Julkaisemattomat

Mushik, T. 17.5.2016. Haastattelu.

Nieminen, S. 24.8.2016. Haastattelu.

Painetut

Alitolppa-Niitamo, A. 1994. Kun kulttuurit kohtaavat. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.

Alitolppa-Niitamo, A. & Leinonen, E. 2013. Perhe, nuoret ja maahanmuutto. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet -ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 96-113.

Alitolppa-Niitamo, A., Mohammed, M. & Novitsky, A. 2006. Monikulttuuriset vertaistuenryhmät: ohjaajan opas: ryhmämalli pikkulapsiperheiden vanhemmille. Helsinki: Väestöliitto.

Andrew, M. & Ovaskainen, A. 2001. Vanhemmuuden roolikartan selkoversio. Teoksessa: Rautiainen, M. (toim.) Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovelta. Käyttäjän opas 2. 85-89.

Anis, M. 2013. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet -ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 147-161.

Ekström, L., Leppämäki, P. & Vilén, M. 2002. 3. painos. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Hammar-Suutari, S., Pitkänen, P., Raunio, M. & Säävälä, M. 2011. Monikulttuurisuus ja kulttuurien välisen vuorovaikutuksen areenat. Teoksessa Pitkänen, P. (toim.) 2011. Kulttuurien -kohtaamisia arjessa. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 17-50.

Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S., Tapio & Vilén, M. 2014. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Seppänen, P., Tapio, N., Toivanen, R. & Vilén, M. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja Oy, s. 10-59.

Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Heikkilä, T. 2014. 9. painos. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Helminen, J. (toim.) 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helminen, M-L. 2001. Vanhemmuuden roolikartan käyttökokeuksia. Teoksessa Rautiainen, M. (toim.) Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovelta. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 58-63.

Isosävi, K. & Kuittinen, S. 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet -ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 78-95.

Jokinen, R., Miettinen, J. & Mikkonen, M. 2013. Monikulttuurinen ohjaus turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa -työskentelyä välitilassa. Teoksessa Korhonen, V. & Puukari, S. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 174-190.

Landau, G. M. & Piers, M. W. 1982. Leikin lahja ja sen merkitys lapselle. Helsinki: Otava.

Rauhala, L. 2005. Ihminen kulttuurissa -kulttuuri ihmisessä. Helsinki: Yliopistopaino.

Rautiainen, M. (toim.) 2001. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas: 2. Syvennä ja sovelle. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Ruotsala, P. 2006. Arabiäitien matkassa. Helsinki: Suomen Lähetysseura.

Rytönen, T. & Rönkkö, L. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet -ja kotoudemme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 63-77.

Ylitalo, P. (toim.) 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Sähköiset

10 väitettä ja faktaa turvapaikanhakijoista ja pakolaisista. 2016. Pakolaisneuvonta. Viitattu: 27.5.2016. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=90&lang=suo

Afganistan: matkustustiedote. 2016. Ulkoasiainministeriö. Viitattu: 2.9.2016. <http://www.formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=340113&contentlan=1&culture=fi-FI>.

Child Rearing Practices. 2016. Arabicare. Viitattu: 16.11.2016. <http://www.arabicare.org.au/about/culture-traditions/140-child-rearing-practices>

Facts about Arabs and the Arab World. 2009. American-Arab Anti-Discrimination Committee. Viitattu: 2.9.2016. <http://www.adc.org/2009/11/facts-about-arabs-and-the-arab-world/>

Hara, J. 2016. Turvapaikanhakijoita kouluttava seksologi: Heillä on vilpitön halu toimia oikein. Yle Uutiset 11.3.2016. Viitattu 30.11.2016. <http://yle.fi/uutiset/3-8735917>

Hyvä tieteellinen käytäntö. 2016. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu: 21.11.2016. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>

Jalankulkijoiden henkilövahingot tieliikenteessä. 2016. Liikenneturva. Tiedote. Viitattu: 10.10.2016. https://www.liikenneturva.fi/sites/default/files/materiaalit/Tutkittua/Tilastot/tilastokatsaukset/tilastokatsaus_jalankulkijat.pdf

Kansainvälinen pakolaissopimus. 2016. Kotouttaminen.fi. Viitattu: 10.10.2016. http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/pakolaisten_vastaanotto/suojelun_taustat/ge-neven_sopimus

Kern, S. 2016. Germany's New Integration Law. Gatestone Institute. Viitattu: 30.11.2016. <https://www.gatestoneinstitute.org/8145/germany-integration-law>

Kotoutuminen. 2016. Sisäministeriö. Viitattu: 19.10.2016. <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>

Kuvapankki. 2016. Papunet. Viitattu: 20.11.2016. <http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>

Kuvien käyttäminen. 2015. Papunet. Viitattu: 7.9.2016. <http://papunet.net/tietoa/kuvat-kommunikoinnissa>

Käsitteitä. 2016. Pakolaisneuvonta ry. Viitattu: 25.6.2016. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=106&lang=suo

Ladattavat tarinat. 2016. Papunet. Viitattu: 20.11.2016. <http://papunet.net/sivu/ladattavat-tarinat>

Laki kotoutumisen edistämisestä. 1386/2010. Viitattu: 19.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Lastensuojelulaki. 417/2007. Viitattu: 9.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3>

Le Blond, J. & Welters, G. 2016. Refugees and asylum-seekers sign up to offer warm welcome in Germany. UNHCR. Viitattu: 30.11.2016. <http://www.unhcr.org/news/stories/2016/10/57e92aa24/refugees-asylum-seekers-sign-offer-warm-welcome-germany.html>

Lue lapselle. 2010. Yle 9.12.2010. Viitattu: 18.9.2016. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/12/09/lue-lapselle>

Oleskelulupatyypit. 2011. Pakolaisneuvonta ry. Viitattu: 28.6.2016. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=143&lang=suo

Pakolaisten vastaanotto. 2016. Kotouttaminen.fi. Viitattu: 10.10.2016. http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/pakolaisten_vastaanotto

Roolikartta suomeksi sanallisena. 2016. THL. Viitattu: 9.6.2016. https://www.thl.fi/documents/647345/1658793/Roolikartta-Suom_2.pdf/055ca23c-9a67-4014-ba0d-3537af93b6a8

Seppänen-Järvelä, R. 2004. Prosessiarviointi kehittämisprojektissa. Opas käytäntöihin. Helsinki: STAKES. Viitattu: 30.11.2016. https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/75862/Arviointiraportteja4_04.pdf?sequence=1

Supporting parents who are refugees and asylum seekers. 2016. NCT. Viitattu: 30.11.2016. <https://www.nct.org.uk/professional/diversity-and-access/supporting-parents-who-are-refugees-and-asylum-seekers>

Toinen vastaanottokeskus Hyvinkäälle. 2015. Hyvinkää. Viitattu: 20.8.2016. <http://www.hyvinkaa.fi/muut-sivut/uutissivut/kuulutukset1/toinen-vastaanottokeskus-hyvinkaaalle/>

Tolonen, V. 2016. Vanhemmuuden roolikartta maahanmuuttajille. 2016. THL. Viitattu: 9.6.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/vanhemmuuden-roolikartta-maahanmuuttajille>

Turvapaikan hakeminen. 2016. Kotouttaminen.fi. Viitattu: 10.10.2016. http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/pakolaisten_vastaanotto/turvapaikanhakijat/turvapaikan_hakeminen

Turvapaikanhakijan asema Suomessa. 2013. Pakolaisneuvonta ry. Viitattu: 3.7.2016. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=66&lang=suo

Turvapaikanhakijat. 2016. Kotouttaminen.fi. Viitattu: 9.10.2016. http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/pakolaisten_vastaanotto/turvapaikanhakijat

Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä. 2016. Sisäministeriö. Viitattu: 27.5.2016. <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>

Turvapaikkamenettely Suomessa. 2010. Pakolaisneuvonta ry. Viitattu: 30.6.2016. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=35&lang=suo

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. 2016. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu: 23.11.2016. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/eettiset-periaatteet>

Vanhemmuuden roolikartta. 2013. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. Viitattu: 9.6.2016. <http://www.vslk.fi/index.php?id=19>

Vanhemmuuden roolikartta maahanmuuttajille. 2016. THL. Viitattu: 20.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/vanhemmuuden-roolikartta-maahanmuuttajille>

Vastaanottopalvelut turvapaikanhakijalle. 2016. Sisäministeriö. Viitattu: 30.11.2016. http://www.migri.fi/turvapaikka-suomesta/vastaanottotoiminta/vastuut_ja_roolit

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 2016. Unicef. Viitattu: 24.11.2016. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Taulukot

Taulukko 1 Mitä lapsesi tarvitsee sinulta?	34
--	----

Liitteet

Liite 1 Kyselytutkimuslomake.....	60
Liite 2 Suunnitelma ensimmäiselle tuokiolle.....	64
Liite 3 Suunnitelma toiselle tuokiolle	66
Liite 4 Suunnitelma kolmannelle tuokiolle	69
Liite 5 Kuvat laululeikkiin	71
Liite 6 Kuvat hedelmäsalaattiin	73

Liite 1 Kyselytutkimuslomake

Hei! Olen sosiaalialan opiskelija Hyvinkäältä. Kyselyn tarkoituksena on selvittää ajatuksianne vanhemmuudesta. Minua kiinnostaa myös mitä tekisitte mieluiten vapaa-ajallanne yhdessä perheidenne kanssa. Käytän vastauksianne suunnitellessani vastaanottokeskukselle ja sen asukkailla tuokioita, jotka on tarkoitettu pienille lapsille sekä heidän vanhemmilleen. Kiitos paljon vastauksestasi!

1) Lähtömaa:

Afganistan__

Irak__

2) Ikä

alle 20__

21-25__

26-30__

yli 30__

3) Sukupuoli

nainen__

mies__

4) Mitä lapsesi tarvitsee sinulta? Rastita kolme mielestäsi tärkeintä.

Opetusta oman kulttuurin perinteistä__

Opetusta Suomen tavoista__

Hellyyttä ja rakkautta__

Suojelua__

Ruokaa ja terveydenhoitoa__

Yhteistä aikaa__

Itsenäisyydessä tukemista__

Kannustusta__

Opetusta oikeasta ja väärästä__

Sääntöjä__

5) Mikä sinua kiinnostaa? Mitä tekisit mieluiten vapaa-ajallasi? Rasita kaksi mieluisinta vaihtoehtoa.

Liikunta__

Ulkoilu__

Musiikki__

Kuvataide ja askartelu__

Kirjat ja lukeminen__

Hi! I am a student of social work here in Hyvinkää. I have made this survey to hear about your thoughts about parenthood. I am also interested to hear what you like to do on your spare time with your family. I will use your answers to plan sessions for small children and their parents here in reception center. Thank you for your answer!

1) Country of origin

Afghanistan__

Irak__

2) Age

Under 20__

21-25__

26-30__

Over 30__

3) Gender

Female__

Male__

4) What does your child need from you? Choose three most important to you.

Teaching about your original culture__

Teaching about customs and habits of Finland__

Affection and love__

Protection__

Food and health care__

Time together with parents__

Encouraging to be independent__

Supporting__

Teaching about right and wrong__

Rules__

5) What are your interests? What would you like to do on your spare time? Choose two you like the most.

Physical exercise__

Spending time outdoors__

Music__

Arts and crafts__

Books and reading__

Liite 2 Suunnitelma ensimmäiselle tuokiolle

Toiminnan aihe

Keskusteluosuus vanhemmille: Vanhemmuuden roolikartan läpikäyminen.

Toiminnallinen osuus lapsille ja vanhemmille: Kuvin tuetun tarinan lukeminen.

Ryhmän koostumus

Kaksi-kolme perhettä. Keskusteluosuudessa mukana ovat ainoastaan vanhemmat, toiminnallisessa osuudessa lapset ja vanhemmat.

Tuokion teemat

Keskusteluosuudessa teemana on suomalainen vanhemmuus sekä siihen kuuluvat erilaiset roolit.

Toiminnallisessa osuudessa teemana on kirjallisuus ja yhdessä lukeminen. Suomenkielisen kirjallisuuden kautta yhdeksi teemaksi tulee suomen kielen opetteleminen.

Toiminnallinen osuus

X

Kirjallisuus ja lukeminen

Liikunta

Leikki

Musiikki

Tavoitteet

Keskusteluosuus vanhemmille: Tavoitteena on saada vanhemmat pohtimaan vanhemmuutta suomalaisesta näkökulmasta ja että he ymmärtävät, miten voivat kehittää omaa vanhemmuuttaan roolikartan rooleja vastaavaksi. Tavoitteena on lisäksi saada keskustelua aikaan vanhempien ja ohjaajan välillä.

Toiminnallinen osuus lapsille ja vanhemmille: Tavoitteena on osoittaa vanhemmille kuinka tärkeää lapsille lukeminen on. Kuvin tuetun tarinan tavoitteena on saada lapset keskittymään tarinaan. Toissijaisena tavoitteena on suomen kielen opettaminen.

Etukäteisjärjestelyt

Valmistautuminen: Vanhemmuuden roolikarttaan sekä luettavaan tarinaan tutustuminen.

Tarvittavat materiaalit: Selkokieliset suomen- ja englanninkieliset Vanhemmuuden roolikartat (Vanhemmuuden roolikartta maahanmuuttajalle 2016) sekä tulostettu kuvallinen tarina, esimerkiksi Ruma ankanpoikanen, Papunetistä (Ladattavat tarinat 2016).

Tilan muokkaaminen: Roolikartan läpikäymisen ajaksi tarvitaan pöytätilaa. Tarinaa lapset ja vanhemmat voivat kuunnella myös lattialla istuen.

Toiminnan kulku

- 1) Vanhemmat toivotetaan tervetulleiksi ja heitä kiitetään tuokiolle osallistumisesta. Kerrotaan, että tuokion aiheena on vanhemmuus Suomessa. Tuokioille osallistumista perustellaan sillä, että suomalaisen vanhemmuuden ymmärtäminen auttaa Suomeen sopeutumisessa.
- 2) Keskusteluosuudessa käydään yhdessä läpi selkokielistä Vanhemmuuden roolikarttaa. Mietitään mitä rooleja vanhemmuuteen kuuluu, ja mitä kaikkea niihin liittyy. Selkokielisestä vanhemmuuden roolikartasta ei valitettavasti löydy arabiankielistä versioita, joten käytetään suomen ja englanninkielisiä selkokielisiä kuvallisia versioita. Roolit käydään läpi yksi kerrallaan niin, että jokaisen kohdalla vanhemmat saavat miettiä, mitä lapset heiltä tarvitsevat. Ensimmäisenä käydään läpi hoito, sillä se on teemana kaikkein universaalein. Kun vanhemmat ovat saaneet sanottua omat näkemyksensä, esitellään heille roolikartassa nimetyt rooliin kuuluvat asiat. Keskusteluosuuden lopuksi vanhemmat saavat itselleen suomen ja englanninkieliset selkokieliset Vanhemmuuden roolikartat.
- 3) Vanhempia pyydetään hakemaan lapsensa paikalle, ja painotetaan sitä, että myös heidän on tarkoitus olla mukana tuokion loppuun asti. Lasten saapuessa paikalle toivotetaan heidätkin tervetulleeksi ja kerrotaan, että ohjelmassa on mukavaa toimintaa yhdessä vanhempien kanssa.
- 4) Toiminnallisessa osuudessa lapsille ja vanhemmille luetaan kuvin tuettu tarina, esimerkiksi Ruma ankanpoikanen. Lapset istuvat vanhempien kanssa lattialla ja kuuntelevat yhdessä tarinaa samalla kuvilla seuraten.
- 5) Tuokion lopuksi kiitetään kaikkia siitä, että he osallistuivat tuokiolle. Kerrotaan, että milloin uusi tuokio on ja pyydetään heitä osallistumaan sinnekin. Lopuksi vanhemmilta pyydetään vielä suullisesti palautetta siitä, mitä mieltä olivat tuokiosta ja sen sisällöstä.

Työnjako

Tuokion voi vetää yksi ohjaaja, mikäli hänellä riittää kielitaitoa tulkata mahdollisesti vaikeita käsitteitä. Muuten tulkin tai toisen kielitaitoisen ohjaajan läsnäolo on suositeltavaa. Tällöin yhdellä ohjaajalla on päävastuu tuokion vetämisestä toisen keskittyessä tulkkaukseen.

Arviointi

Vanhemmilta pyydetään suullisesti palautetta tuokion jälkeen. Näiden pohjalta tuokioita voidaan kehittää.

Muuta huomioitavaa

Toiminnallisessa osuudessa satuna voidaan käyttää jotakin muutakin kuvin tuettua tarinaa.

Liite 3 Suunnitelma toiselle tuokiolle

Toiminnan aihe	
Keskusteluosuus vanhemmille: Vanhemmuuden roolikartan läpikäymisen jatkaminen.	
Toiminnallinen osuus lapsille ja vanhemmille: suomenkielinen laululeikki.	
Ryhmän koostumus	
Kaksi-kolme perhettä. Keskusteluosuudessa mukana ovat ainoastaan vanhemmat, toiminnallisessa osuudessa lapset ja vanhemmat.	
Tuokion teemat	Toiminnallinen osuus
Keskusteluosuudessa teemana on edelleen suomalainen vanhemmuus.	☐ Kirjallisuus ja lukeminen
Toiminnallisessa osuudessa teemana on lasten kanssa leikkiminen ja liikkuminen. Suomenkielisen laulun kautta yhdeksi teemaksi tulee suomen kielen opetteleminen.	☒ Liikunta
	☒ Leikki
	☐ Musiikki
Tavoitteet	
Keskusteluosuus vanhemmille: Tavoitteena on saada vanhemmat pohtimaan omaa vanhemmuuttaan ja suomalaista vanhemmuutta roolikartan kysymysten avulla. Tavoitteena on lisäksi saada keskustelua aikaan vanhempien ja ohjaajan välillä.	
Toiminnallinen osuus lapsille ja vanhemmille: Tavoitteena on saada vanhemmat leikkimään laululeikkiä yhdessä lastensa kanssa. Toissijaisena tavoitteena on suomen kielen opettaminen.	
Etukäteisjärjestelyt	
Valmistautuminen: Vanhemmuuden roolikartasta löytyviin kysymyksiin tutustuminen sekä niihin vastaamaan valmistautuminen.	
Tarvittavat materiaalit: Vanhemmuuden roolikartan kysymykset ja vastaukset sekä Fröbelin palikoiden Jumppalaulu, kannettava tietokone tai cd-soitin ja kuvat Jumppalauluun (liite 4); pää, olkapää, peppu, polvi, varpaat, silmät, korva ja vatsa.	
Tilan muokkaaminen: Roolikartan läpikäymisen ajaksi tarvitaan pöytätilaa. Laululeikkiä varten tarvitaan liikkumatiilaa.	

Toiminnan kulku

- 6) Vanhemmat toivotetaan tervetulleiksi ja heitä kiitetään tuokiolle osallistumisesta. Kerrotaan, että tuokion aiheena on vanhemmuus Suomessa. Tuokioille osallistumista perustellaan sillä, että suomalaisen vanhemmuuden ymmärtäminen auttaa Suomessa elämisessä ja Suomeen sopeutumisessa.
- 7) Keskusteluosuudessa jatketaan selkokielisen Vanhemmuuden roolikartan läpikäymistä. Apuna käytetään Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi- teoksesta (Ylitalo 2011, 50-54) löytyviä kysymyksiä:
 - Miten usein lapsi ulkoilee ja kenen kanssa?
 - Kuka leikkii lapsen kanssa?
 - Kuka lukee lapselle?
 - Mitä teet, kun lapsesi toimii mielestäsi väärin?
 - Onko lapsella säännölliset ruokailu- ja nukkumaanmenoajat?
 - Mitä arkielämäntaitoja olet opettanut lapselle: omien jälkien siivoaminen, pöytätavat, hygienia, wc-käyttäytyminen, pukeutuminen ja kaupassa käyttäytyminen?
 - Mitkä ovat sinulle tärkeitä asioita ja arvoja, jotka haluat opettaa lapselle?

Vastaukset näihin kysymyksiin:

- Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on tämän vanhemmilla ja muilla huoltajilla (L 417/2007, 1:2 §). Tämä on myös turvallisuuskysymys, sillä Suomessa pienten lasten ei ole turvallista liikkua yksin ulkona esimerkiksi liikenteen aiheuttamien vaaratilanteiden vuoksi. Viimeisen kolmen vuoden aikana Suomessa on vuosittain kuollut noin 34 jalankulkijaa liikenneonnettomuuksissa. Loukkaantuneita jalankulkijoita on ollut noin 450 vuodessa. Yli puolet loukkaantumisista ja kolmannes kuolemantapauksista tapahtui suojateilla. (Jalankulkijoiden henkilövanhingat tieliikenteessä 2016, 1.)
- Leikin merkitystä lapsen kehitykselle ei voi väheksyä. Leikki on lapselle yhtä välttämätöntä kuin syöminen ja nukkuminen. Näin ollen vanhempien pitäisi leikkiä lastensa kanssa melkein heti heidän syntymästään lähtien. (Landau & Piers 1982, 16.)
- Vanhemman lukeman sadun kuunteleminen on lapsesta rauhoittavaa ja turvallista. Kirjojen avulla lapsi oppii käsittelemään vaikeita asioita. Niiden avulla lapsi oppii myös asettumaan toisen asemaan. Lukemisella on suuri merkitys myös lapsen kielen oppimiselle ja kehittymiselle. Sen lisäksi kuunteleminen on lapselle suuri nautinto ja ilo. (Lue lapselle 2010.)
- Rajojen asettaminen on tärkeää. Ne tuovat lapselle turvallisuutta. Lapsi ei aina ole samaa mieltä rajoista ja hän saattaa raivota. Lapsesta tuntuu pahalta, ja silloin on tärkeää, että vanhempi ei hylkää lasta näiden tunteiden takia. (Mäkelä 2002, ks. Rautiainen 2002, 25.) Ruumiillinen kuritus on Suomessa kiellettyä (Lastensuojelulaki 417/2007, 1:4 §).
- Kun asioita toistetaan tarpeeksi monta kertaa, syntyy rutiineja. Ensimmäiset kerrat voivat olla haastavia, mutta lapsi oppii toistojen avulla. Esimerkiksi nukuttaminen onnistuu parhaiten rutiinien kautta. Tämän rutiinin voi käynnistää esimerkiksi iltapala tai yöpuvun pukeminen. Tällaiset päivittäin samalla tavalla toistuvat tapahtumat tuovat lapselle turvallisuutta. (Mäkelä 2002, ks. Rautiainen 2002, 26.)
- Lapsi oppii asioita mallista. Vanhemmat näyttävän esimerkillään lapselle, kuinka erilaisissa tilanteissa toimitaan ja erilaisia asioita tehdään. On tärkeää, että vanhemman antamat neuvot, ohjeet ja kiellot eivät ole ristiriidassa vanhemman antaman mallin kanssa. Kun lapsi opettelee uusia taitoja, on aikuisen läsnäolo hänelle tärkeää. (Mäkelä 2002, ks. Rautiainen 2002, 26.)
- Suomessa korostetaan sukupuolten välistä tasa-arvoa. Lasta kannustetaan itsenäiseen ajatteluun, ja lapsi saa olla vanhemman kanssa eri mieltä. Selkeiden sääntöjen ja rajojen tekeminen on kuitenkin tärkeää. Koulutusta arvostetaan ja vanhemmat kannustavat lapsiaan koulunkäynnissä. (Lasten kasvatusta Suomessa 2016.)

Lopuksi vanhemmille kerrotaan internetistä löytyvästä Infopankista, josta löytyy tietoa suomalaisesta vanhemmuudesta ja lasten kasvatuksesta.

- 8) Keskusteluosuuden jälkeen vanhempia pyydetään hakemaan lapsensa paikalle, ja painotetaan sitä, että myös heidän on tarkoitus olla mukana tuokion loppuun asti. Lasten saapuessa paikalle toivotetaan heidätkin tervetulleeksi ja kerrotaan, että ohjelmassa on mukavaa toimintaa yhdessä vanhempien kanssa.
- 9) Toiminnallisena osuutena on laululeikki aikuisten ja lasten kanssa. Laululeikkinä on Fröbelin palkoiden Jumppalaulu. Ensin käydään kuvien avulla läpi laulussa tarvittavat käsitteet: pää, olkapää, peppu, polvet, varpaat, silmät, korvat ja vatsa. Kuvat on otettu Papunetistä (liite 4). Laulu soiteetaan joko kannettavalta tietokoneelta tai CD-soittimelta. Laulu ja leikki käydään läpi muutamaan kertaan, jotta kaikki ehtivät oppia leikin liikkeitä. Mikäli vanhempia ei saada mukaan leikkimään, ohjaaja leikkii yhdessä lasten kanssa.
- 10) Tuokion lopuksi kiitetään kaikkia siitä, että he osallistuivat tuokiolle. Kerrotaan, että milloin uusi tuokio on ja pyydetään heitä osallistumaan sinnekin. Lopuksi vanhemmilta pyydetään vielä suullisesti palautetta siitä, mitä mieltä olivat tuokiosta ja sen sisällöstä.

Työnjako

Tuokion voi vetää yksi ohjaaja, mikäli hänellä riittää kielitaitoa tulkata mahdollisesti vaikeita käsitteitä. Muuten tulkin tai toisen kielitaitoisen ohjaajan läsnäolo on suositeltavaa. Tällöin yhdellä ohjaajalla on päävastuu tuokion vetämisestä toisen keskittyessä tulkkaukseen.

Arviointi

Vanhemmilta pyydetään suullisesti palautetta tuokion jälkeen. Näiden pohjalta tuokioita voidaan kehittää.

Muuta huomioitavaa

Toiminnallisessa osuudessa voidaan käyttää myös jotain muuta laululeikkiä.

Liite 4 Suunnitelma kolmannelle tuokiolle

Toiminnan aihe Keskusteluosuus vanhemmille: hyvän vanhemman ominaisuuksien pohtiminen. Toiminnallinen osuus lapsille ja vanhemmille: liikuntaleikki hedelmäsalaatti.									
Ryhmän koostumus Kaksi-kolme perhettä. Keskusteluosuudessa mukana ovat ainoastaan vanhemmat, toiminnallisessa osuudessa lapset ja vanhemmat.									
Tuokion teemat Keskusteluosuudessa teemana on edelleen suomalainen vanhemmuus. Pohditaan asioita, jotka tekevät suomalaisesta vanhemmasta hyvän vanhemman suomalaisten silmissä. Toiminnallisessa osuudessa teemana on lasten kanssa leikkiminen ja liikkuminen. Suomenkielisen leikin kautta yhdeksi teemaksi tulee suomen kielen opettaminen.	Toiminnallinen osuus <table border="1"><tr><td>☐</td><td>Kirjallisuus ja lukeminen</td></tr><tr><td>☒</td><td>Liikunta</td></tr><tr><td>☒</td><td>Leikki</td></tr><tr><td>☐</td><td>Musiikki</td></tr></table>	☐	Kirjallisuus ja lukeminen	☒	Liikunta	☒	Leikki	☐	Musiikki
☐	Kirjallisuus ja lukeminen								
☒	Liikunta								
☒	Leikki								
☐	Musiikki								
Tavoitteet Keskusteluosuus vanhemmille: Tavoitteena on koota edellisten tuokioiden keskusteluosuudet pohtimalla yhdessä, millainen on hyvä suomalainen vanhempi. Tavoitteena on lisäksi saada keskustelua aikaan vanhempien ja ohjaajan välillä. Toiminnallinen osuus lapsille ja vanhemmille: Tavoitteena on, että vanhemmat innostuvat leikkimään yhdessä lasten kanssa. Toissijaisena tavoitteena on suomen kielen opettaminen.									
Etukäteisjärjestelyt Valmistautuminen: Valmistautuminen keskustelemaan hyvän vanhemman ominaisuuksista suomalaisesta näkökannasta. Tarvittavat materiaalit: Suuri valkoinen paperi ja tussi. Hedelmäsalaattiin hedelmien, appelsiini, omena, päärynä ja banaani, kuvat (liite 5) kaikille osallistujille sekä paikkamerkit lattialle. Tilan muokkaaminen: Hyvä vanhempi -tehtävää varten tarvitaan pöytätilaa. Hedelmäsalaatti -leikkiä varten tarvitaan liikkumatilaa.									

Toiminnan kulku

- 1) Vanhemmat toivotetaan tervetulleiksi ja heitä kiitetään tuokiolle osallistumisesta. Kerrotaan, että tuokion aiheena on vanhemmuus Suomessa. Tuokioille osallistumista perustellaan sillä, että suomalaisen vanhemmuuden ymmärtäminen auttaa Suomessa elämisessä ja Suomeen sopeutumisessa.
- 2) Keskusteluosuudessa käydään läpi hyvän vanhemman ominaisuuksia. Tässä hyödynnetään tehtävää Monikulttuuriset vertaistuenryhmät: ohjaajan opas: ryhmämalli pikkulapsiperheiden vanhemmille-teoksesta (Alitolppa-Niitamo, Moallin & Novitsky 2006, 48-49). Ohjaaja piirtää isolle valkoiselle paperille tikku-ukon. Osallistujille kerrotaan, että henkilö esittää Suomessa asuvaa vanhempaa. Hän on esimerkillinen vanhempi, jota koko yhteisö arvostaa. Osallistujia pyydetään miettimään, mistä tämä hyvä maine on syntynyt. Jokainen sanoo vuorollaan yhden omaisuuden tai piirteen, joka kuvaa esimerkillistä vanhempaa. Ohjaaja kirjoittaa asiat viivoilla tikku-ukon ympärille. Lopuksi lista luetaan ääneen.
- 3) Keskusteluosuuden jälkeen vanhempia pyydetään hakemaan lapsensa paikalle, ja painotetaan sitä, että myös heidän on tarkoitus olla mukana tuokion loppuun asti. Lasten saapuessa paikalle toivotetaan heidätkin tervetulleeksi ja kerrotaan, että ohjelmassa on mukavaa toimintaa yhdessä vanhempien kanssa.
- 4) Toiminnallisena osuutena on hedelmäsalaatti -leikki. Lattialle tehdään piiriin paikat merkkien avulla niin, että paikkoja on yksi vähemmän kuin osallistujia. Ensimmäiseksi käydään läpi leikissä tarvittavien hedelmien nimet (omena, päärynä, banaani ja appelsiini) kuvien avulla. Sen jälkeen jokaiselle osallistujalle annetaan jonkin hedelmän kuva (liite 5). Osallistujamäärästä riippuen noin kolmelle tulee sama hedelmä. Kaikki yhtä lukuun ottamatta menevät merkityille paikoille seisomaan. Yksi, ensimmäiseksi ohjaaja, jää keskelle seisomaan ja sanoo jonkun hedelmän nimen. Tämän jälkeen kaikki, joiden kuvassa on kyseinen hedelmä, vaihtavat paikkaa ja samalla keskellä olija yrittää saada itselleen paikan. Se, joka jää ilman paikkaa, jää seuraavaksi keskellä. Jos keskellä olija sanoo hedelmäsalaatti, pitää kaikkien vaihtaa paikkaa. Leikkiä mennään niin kauan, kuin se on osallistujista mielekästä. Tulkin avulla leikissä tarvittavat sanat voidaan käydä läpi myös osallistujien omalla äidinkielellä.
- 5) Tuokion lopuksi kiitetään kaikkia siitä, että he osallistuivat tuokiolle. Kerrotaan, että kyseessä oli viimeinen tuokio. Lopuksi vanhemmilta pyydetään vielä suullisesti palautetta siitä, mitä mieltä olivat tuokiosta ja niiden sisällöistä kokonaisuutena.

Työnjako

Tuokion voi vetää yksi ohjaaja, mikäli hänellä riittää kielitaitoa tulkata mahdollisesti vaikeita käsitteitä. Muuten tulkin tai toisen kielitaitoisen ohjaajan läsnäolo on suositeltavaa. Tällöin yhdellä ohjaajalla on päävastuu tuokion vetämisestä toisen keskittyessä tulkkaukseen.

Arviointi

Vanhemmilta pyydetään suullisesti palautetta tuokion jälkeen. Näiden pohjalta tuokioita voidaan kehittää.

Muuta huomioitavaa

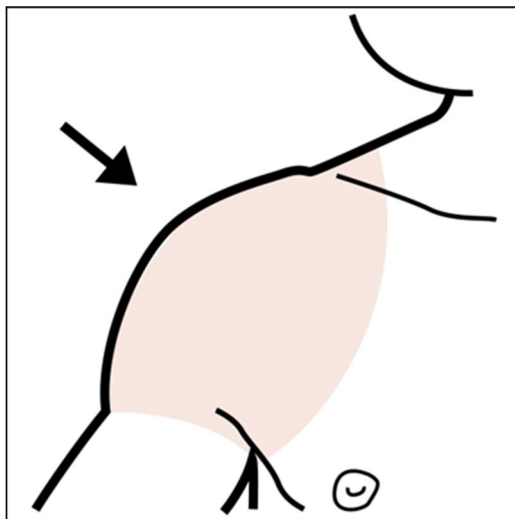
Toiminnallisessa osuudessa voidaan käyttää myös jotain muuta liikunnallista leikkiä.

Liite 5 Kuvat laululeikkiin

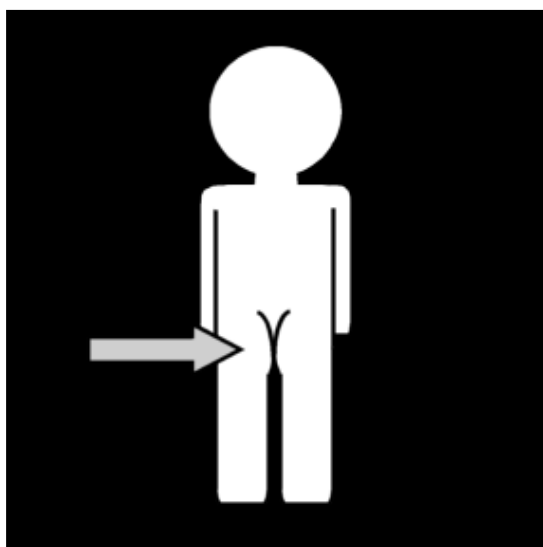
PÄÄ

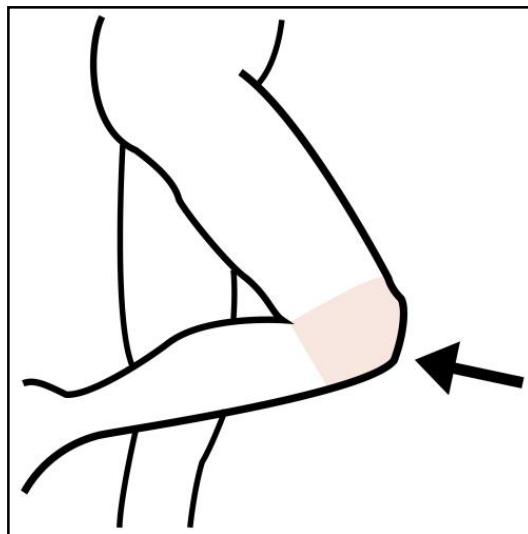
OLKAPÄÄ

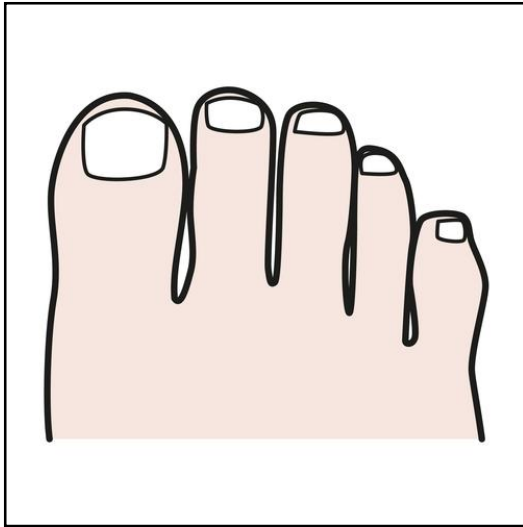
PEPPU

POLVI

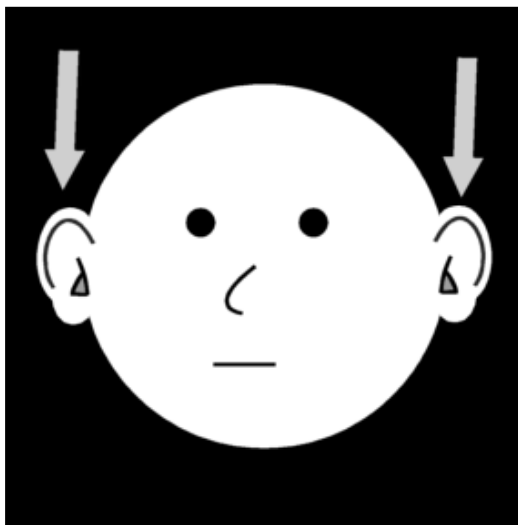
VARPAAT

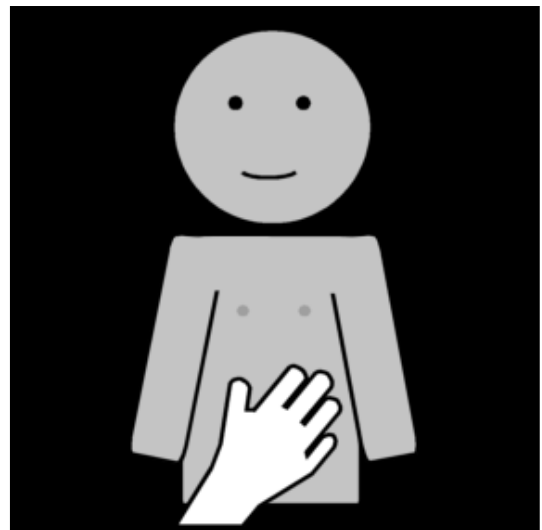
SILMÄT

KORVAT

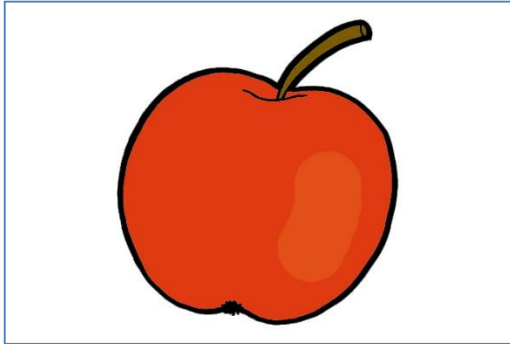

VATSA

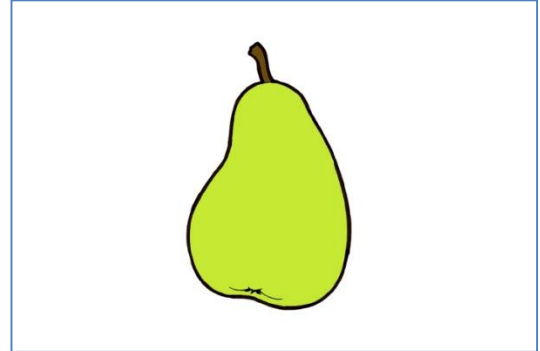

Liite 6 Kuvat hedelmäsalaattiin

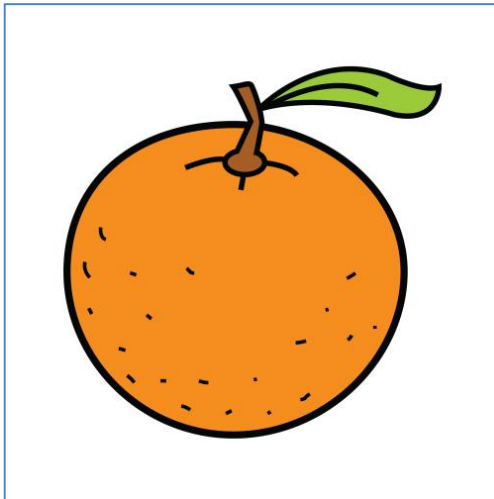
OMENA

PÄÄRYNÄ

APPELSIINI

BANAANI

